

FISKETURISMEKONFERANSEN

GAMMEL NÆRING – NY GIV

En sammenstilling av foredragene på konferansen om
fisketurisme, Hamar 25. og 26. oktober 2000

Forord

Fisketurismekonferansen på Hamar, onsdag 25. og torsdag 26. oktober 2000, var den første i sitt slag her i landet. Over 200 deltagere samt gode foredragsholdere fra inn- og utland gjorde konferansen til en suksess.

Ideen om en fisketurismekonferanse kom som følge av to parallelle prosesser: Norske Lakseelver og Norsk Turistutvikling hadde ferdigstilt håndboka om Fisketurisme i lakseelver, og drøftet en konferanse som en oppfølging av denne. Samtidig arbeidet Hedmark Reiseliv, Fylkesmannen i Hedmark og Norsk institutt for naturforskning sammen med svenske partnere i Interreg.prosjektet Fisketurisme i Grenseland med et konferanseopplegg. Det ble derfor besluttet å slå ressursene i lag og arrangere en felles konferanse om fisketurisme med utgangspunkt i fiske etter anadrom laksefisk og innlandsfisk.

Konferansens hovedmål var å levere politiske og faglige argumenter for økt satsning på fisketurisme i Norge, og at fisketurisme i ferskvann klarere skal defineres som en del av det temabaserte reiselivet. Herunder presentere konferansen status og muligheter for fisketurisme i Norge, også sett i lys av et politisk og samfunnsøkonomisk perspektiv. Konferansen fokuserte ellers på; bransjen, entreprenørskap, profesjonalisering, flaksehals, fiskeforvaltning, markeds kunnskap og bidro til utveksling av erfaringer mellom svenske og norske miljøer. Det er et faktum at en i Sverige har kommet lenger enn oss når det gjelder politisk aksept for mulighetene innenfor fisketurisme.

Gjennom konferansen ønsket vi også å bygge bro mellom miljøvernmyndighetenes fokus på allmennhetens adgang til fiske og landbruks- og næringsmyndighetenes

fokus på næringsutvikling og satsing på bygdeturisme. Konferansen bidro til formidling og utveksling av idéer mellom deltagere, og til styrking av nettverk.

Konferansen ble rettet inn mot nasjonale, norske utfordringer innen fisketurisme i ferskvann, men også slik at konferansen fylte en regional funksjon i forhold til regionen Hedmark – Värmland – Dalarna.

Det er mange aktører som er involvert i utviklingen av fisketurisme. Målgruppen for konferansen har vært fiskerettshavere og deres organisasjoner, reiselivsbedrifter og –organisasjoner, offentlig forvaltning, forskningsmiljøer, brukergruppene og andre næringsdrivende.

Norske Lakseelver har hatt det økonomiske og administrative ansvaret for konferansen. De praktiske arbeidsoppgavene ble delt mellom Norges Bondelag, Mjøsen Skogeierforening, NINA avd. for naturbruk - Lillehammer, Hedmark Reiseliv, Norsk Turistutvikling, Länsstyrelsen i Värmland, Länsstyrelsen i Dalarna, Värmland turistråd og Norske Lakseelver.

Statens nærings- og distriktsutviklingsfond og Direktoratet for naturforvaltning har bidratt med økonomisk støtte til å få avviklet konferansen.

I denne rapporten samles manuskriptene fra konferansen.

Bakerst finnes navn og adresse til alle deltagere og foredragsholderne.

Vi ser frem til å ønske dere velkommen til en ny konferanse i 2002.

For Norske Lakseelver

Stian Stensland
Daglig leder

Åpningsinnlegg

Tormod W. Karlstrøm

Assisterende fylkesmann i Hedmark

Jeg vil ønske velkommen til Hedmark og denne konferansen om fisketurisme.

Den store deltagelsen tyder på at temaet har stor interesse. Det er nå over 200 deltagere, noe som vi tar som et signal om at dette er en konferanse mange har ventet på. Hvis en ser nærmere på hvem som deltar, vil vi se at konferansen har greid å trekke til seg folk fra de sektorer og miljøer som vi hadde håpet på. Her er representanter både for miljø-, landbruk-, næring- og reiselivsmyndigheter, flere fra kommunene, og selvsagt mange private aktører, både rettighetshavere og mindre turistbedrifter. Også sportsfiskerorganisasjonene er representert. Den svenske deltagelsen er meget god, først og fremst fra Värmland og Dalarna, men også fra sentralt hold.

Hedmark utgjør en naturlig scene for den første store konferanse om fisketurisme i Norge. Her har vi egentlig alt, eller hadde i alle fall alt, inntil svenskene tok fra oss laksen. Fylket har rike fiskeressurser og lange tradisjoner for fisketurisme. Elver og fisk, skog og tømmer er for mange selve kjennetegnet på Hedmark. Fylket har en rik flora av innsjøer, elver og vassdrag, med en rekke fiskeslag. Mjøsa, Glomma, Femunden og Trysilelva er viktige elementer, sammen med et utall mindre vann og elver.

Og fisketurismen fikk tidlig fotfeste.

Eksempler er:

- Smithfamiliens besøk i Engerdal og Smithsetra i Engerdal.
- Nansens klassiske fisketur etter storørret i Rendalen (Mistra).
- Sands fluebinderbedrift i Engerdal

Også i dag ser vi at fisketurismen er en viktig aktivitet i flere områder i Hedmark. Kanskje mest synlig er dette i Femund – Engerdal og i midtre og nordre deler av Østerdalen. I disse områdene finner vi elver og vann som får det til å gløde i sportsfiskere både i inn- og utland.

Fra Engerdal har vi kanskje de klareste tallene for betydningen av fisketurismen. Årlig kommer det mellom 6- og 8.000 tilreisende fiskere til kommunen, og det selges fiskekort for over en million. Fisketurismen er bærebjelken for en rekke småbedrifter i kommunen, samtidig som fiske er en viktig rekreasjonsaktivitet for store deler av lokalbefolkningen, og selvfisket fisk er fortsatt et viktig bidrag i husholdningen.

Nå skjer det mye i Hedmark innenfor dette feltet. Dette er et satsningsområde for Hedmark reiseliv, og både fylkesmannen og fylkeskommunen bidrar med støtte til ulike prosjekter. Vi ser flere vellykkede forsøk på kompetanseheving, nyskaping og bedriftsetableringer. Flere viktige kompetansemiljøer er aktive, og sentrale her er både Høyskolen i Hedmark, Skogbruksmuseet og NINA.

Fisketurisme er blant de eldste former for turistvirksomhet i Skandinavia. I første halvdel av 1800-tallet fant den engelske overklassen veien hit for å fiske, jakte, bestige fjelltopper og oppleve naturen. Reiseskildringene fra den tiden viser at sportsfiske er en av de eldste former for turisme i Norge. Selv om fisketurisme har lange tradisjoner, er det i dag relativt liten bevissthet om fisketurisme som temaprodukt innen reiselivet.

Norge har gode naturgitte forutsetninger for å utvikle fisketurisme i ferskvann. Selv om viktige fiskebestander har gått kraftig tilbake de siste 20 årene, er Norge fortsatt det landet som har flest elver med atlantisk laks og sjøaure i verden. I tillegg har vi betydelige bestander av innlandsfisk som

har et stort utnyttelsespotensiale både biologisk og markedsmessig. Norge har også klare fortrinn når det gjelder infrastruktur, tilgjengelighet og natur. Norge har i tillegg et levende kulturlandskap og bred kompetanse innen fiskeforvaltning og fiskekultivering. Dette har vi ikke klart å formidle godt nok.

Det er flere forhold som aktualiserer en større konferanse om fisketurisme i Norge nå. I den senere tid er det lagt frem og behandlet flere stortingsmeldinger og utredninger som fokuserer på fiske, turisme og næringsutvikling i utmark; stortingsmeldinger om landbruks- og miljøpolitikken, reiselivsmelding, Villaksutvalgets innstilling og oppfølgingen av denne mv. I tillegg har flere prosjekter bidratt til å styrke grunnlaget for økt satsing på fisketurisme. Dette omfatter innsats både for bevaring av ressursen, bedre organisering og kompetanse hos rettighetshaverne og produktutvikling og markedsføring.

Selv om det foregår mye positivt, står vi overfor store utfordringer dersom vi skal klare å utnytte det store potensialet som åpenbart er tilstede i utvikling av fisketurisme. Dette gjelder på områder som produktutvikling, markedsføring og entreprenørskap, men også i forhold til bevaring, restaurering og utvikling av gode fiskemuligheter. Dersom vi skal lykkes, kreves det samarbeid mellom de ulike aktørene, både privat og offentlig.

Konferansens viktigste mål er å levere politiske og faglige argumenter for økt og samordnet satsing på fisketurisme i Norge. Fisketurisme i ferskvann må defineres som en del av det temabaserte reiselivet. Fisketurismen skal settes i fokus i et politisk og samfunnsøkonomisk perspektiv. Konferansen skal også fokusere på bransjen, entreprenørskap, profesjonalisering, flaskehalser,

fiskeforvaltning, markedskunnskap og bidra til utveksling av erfaringer mellom svenske og norske miljøer.

Å belyse potensialet for utviklingen av fisketurismen og bidra til å realisere mer av dette, er et viktig formål for konferansen. Distriktene må bli flinkere til å utnytte utmarksressursene bedre for å skape inntekter og arbeidsplasser. At naturressursene blir verdsatt i reelle penger og arbeidsplasser er også med på å gi disse ressursene større betydning når det er snakk om vern eller utbygging av energi, veger eller lignende langs våre vassdrag.

Vi legger til grunn at potensialet er stort, men at det er flere ting en må ta hensyn til og balansere i mellom. Det er en næring som må bygge på et bærekraftig og rent økosystem, og på fisk uten miljøgifter. Næringsutvikling må også balansere mot en friluftslivspolitik som skal gi folk flest gode muligheter for fiske. Alt dette er temaer som blir drøftet og belyst på konferansen.

Jeg håper vi får to givende konferansedager.

INNHold

Velkommen	1
<i>Tormod W. Karlstrøm</i> , assisterende fylkesmann i Hedmark Åpner konferansen og gir en presentasjon av Hedmark som fisketurismefylke. Utfordringer og muligheter for næringen framover.	
TEMA: PERSPEKTIVER PÅ FISKETURISMEN I NORGE	
Småskalaturismens plass i norsk reiseliv framover	3
<i>Mimmi Bæivi</i> , stortingsrepresentant (Ap) og saksordfører for reiselivsmeldingen	
Fisketurisme – en viktig ressurs for bygdenorge	8
<i>Oddny Kjelsen</i> , rådgiver, Landbruksdepartementet	
Hvorfor er ørreten i Norge mindre enn ørreten på Kolahalvøya?	10
<i>Tor G Heggberget</i> , direktør Norsk institutt for naturforskning Om de biologiske forutsetninger og muligheter for fisketurisme i ferskvann	
Svenske erfaringer med fisketurisme	16
<i>Dennis Bederoff</i> , Turistdelegationen i Sverige Hvor langt har Sverige kommet og hva kan oppnås?	
Fisketurismens lokal- og regionaløkonomiske betydning	18
<i>Olvar Bergland</i> , førsteamanuensis, Norges Landbrukshøgskole	
Driftsplanlegging og organisering av grunneiere	21
<i>Svein Knutsen</i> , Norges Skogeierforbund Et viktig grunnlag i arbeidet med bærekraftig fisketurisme	
PANELDEBATT: FISKETURISMENS FRAMTID I NORGE – SPREDTE VAK ELLER FAST FISK?	
Innlegg til paneldebatten	25
<i>Harald Milli</i> , Generalsekretær i Norges Bondelag	
TEMA: MARKEDSFORSTÅELSE OG MARKEDSTRENDER - EKSEMPLER FRA SVERIGE OG NORGE	
Fisketurisme i Norge og Sverige	27
<i>Stein Ove Rolland</i> , markedssjef i Nederland, Norges turistråd Trender, markedsføring og konkurransefortrinn. Fisketurismens plass i en stor næring	
International market trends in recreational salmon fisheries – consequences for Norway	31
<i>Tarquin Millington-Drake</i> , Frontiers International	

Norsk fisketurisme etter laks og ørret sett fra inn- og utsiden 36
Lars Nilssen, regissør og fotograf
Hva skal vi ta vare på og hva kan vi lære av andre land?

TEMA: FISKETURISMEN OG FORHOLDET TIL MILJØPOLITIKKEN

Fisketurisme – en bærekraftig næring? 41
Lennart Nyman, WWF Sverige

Deltagelse, rekruttering og hinder – 45
konflikter og sammenfallende interesser mellom fisketurisme og god adgang
Øystein Aas, NINA

Allmenhetens adgang til fiske og stimulering til næringsvirksomhet 50
på statsgrunn - Statskogs strategi
Søren Karlstrøm, Statskog

TEMA: NÆRINGSUTVIKLING, ENTREPRENØRSKAP OG PROFESJONALISERING

Tjuonajokk Vildmarkscamp – hvilke flaskehalsar og muligheter 55
kan en bedriftsutvikler oppleve innenfor fisketurismen?
Ingemar Kristell, Tjuonajokk Vildmarkscamp

Kommunens rolle i arbeidet med fisketurisme:
- en sak også for kommunal næringsutvikling?
Reidar Åsgård, Ordfører i Engerdal Kommune
Manuskript ikke mottatt.

Hva kan fisketurisme i ferskvann lære fra arbeidet med fisketurisme i saltvann? 57
Gunnar Almlid, daglig leder, Din Tur

Roerbanken i Grong 61
Jon Ivar Moe og Endre Aalberg, Upper Namsen Fishing
Et eksempel på kvalitetssikring og profesjonalisering av turisttilbud lokalt.

Vedlegg. Oversikt over foredragsholdere. Navn og adresser.

Småskalaturimens plass i Norsk reiseliv framover

Mimmi Bæivi

Storingsrepresentant i Næringskomiteen

Kjære tilhørere

Jeg kommer fra ei eventyrlig øy i Vest-Finnmark. Seiland er Norges 7. største øy med bare 300 innbyggere. Men de få som bor der er noen fantastiske mennesker. Naturen kan være både mild og rasende. Fiske er eneste primærnæring og navnet Seiland bæres med rette; hvert år blir det fisket millioner av kilo sei rundt denne øya. Men jeg vet også å nyte roen fra barndommens ørretbekk eller rundt et fiskevann. Roen i naturen er der uansett hvor stresset jeg er blitt i gjennom mitt urbane liv i Oslo.

Vi har i hele Norge en unik og mangfoldig natur full av ressurser som vi som bor i den benytter oss av, enten som opplevelse, matuttak eller som arbeidsplass. Også arbeidsplasser innenfor reiselivsnæringa. Disse arbeidsplassene fortjener å bli tatt på alvor og få sin rettmessige plass i den verdiskapinga vi trenger. Reiselivet med sine mange små og ofte familiedrevne nisjebedrifter har hatt stor betydning og vil i framtida kunne være med på og erstatte tapte arbeidsplasser – spesielt i distriktene.

Vi ser at mennesker reiser mer og mer, men også at målene og drømmene for våre reiser endres. Disse målene har småskalabedriftene en stor mulighet til å imøtekomme gjennom sin lokalkunnskap om spesielle naturopplevelser, vennlighet, varme og omsorg. Det er disse bedriftene som kan selge eventyret som ligger i våre store friluftsområder. For mange er dette en luksus de er villige til å betale for. Jeg trur på at en god planlegging i et samarbeid med lokale aktører, kommunale og regionale myndigheter er et viktig grunnlag for å få til prosjekter som både lar seg selge og dermed være lønnsomme. Da vil

turistene ikke bare komme, men også komme igjen for å oppleve og delta i innlandets utnyttelse av for eksempel ferskvannsfiske, eller være med på og ta sei rundt Seiland. Som turist selv ville jeg ha sett på det som et viktig moment i å få mulighet til og snuse inn stedets atmosfære og være en del av dets kultur, når jeg skulle velge hvor jeg ville reise. Mange snakker om det ekte, det autentiske som viktig i reiselivsammenheng. Dette er med på å gi produktene en kvalitet som styrker vår konkurransevne. For konkurranse er det og den er økende.

Hvordan vi skal utnytte våre muligheter bedre, har jeg flere ganger vært inne på. Da er det også berettiget å nevne opplevelsen "mat". Maten utgjør en sentral og naturlig del av totalopplevelsen. Mat og matkultur er et område med utviklingsmuligheter som bør få en sterkere plass i markedsføringa av reiselivsnæringa. Mange små og mellomstore reiselivsbedrifter bruker maten som et av sine konkurransefortrinn. Men potensialet er trolig større, og økt produksjon av lokale spesialiteter og nisjeprodukter kan gi økt verdiskapning. En bevisst profilering og markedsføring av regionale matspesialiteter, vevet sammen med lokal kultur og historie, vil bidra til å gjøre norske reiselivsprodukter mer unike og komplette.

Alle her vet at reiselivsnæringene regnes for å være blant de største og hurtigst voksende næringer i verden. Vi er et land med mye areal og lite mennesker, men allikevel store ressurser. Dette må næringa utnytte.

Ved å sette fokus på produktutvikling, internasjonal profil, merkevarebygging, utdanning/kompetanseheving og miljøtilpasning mener statlige myndigheter at reiseliv skal få en ny vekst over hele landet. Som jeg sa for litt siden; næringa, møter i dag sterk internasjonal konkurranse om de reisende. Merkevarebygging og markedsføring av Norge også i utlandet vil

være viktig for å møte denne konkurransen. Vi har masse flotte og innholdsrike reiselivsprodukt, men hva hjelper det hvis ikke turistene vet at de er der. Stadig flere bruker internett for å velge sine reisemål. Kjøp og salg av reiser over internett har en sterk vekst. Derfor sa også Stortinget, da vi behandlet reiselivsmeldinga, at de mange små reiselivsbedriftene må settes i stand til å utnytte ny teknologi effektivt.

Reiselivsnæringa har stor betydning for distriktene. Næringa er med på å sikre bosetting og opprettholdelse av viktige samfunnsfunksjoner i mange lokalsamfunn. I tillegg er den en stor bidragsyter i samfunnsøkonomien og den bidrar positivt til folks velferd. Norsk Natur og kulturlandskap har, som jeg har sagt tidligere, stor opplevelsesverdi både for norske og utenlandske reisende. Vår naturnærhet vil være hovedprofilen utenlands, og det er en stor oppgave å knytte natur, historie og kultur, også matkultur tettere sammen. Disse særtrekkene identifiserer vi oss selv med og det er også dette vi må bli gjenkjent med i utlandet. En slik merkebygging vil skape interesse og oppmerksomhet om å feriere her hos oss. Og når interessen er skapt vil internettportalen være redskapet som formidler informasjon om de enkelte reiselivsproduktene.

Norges Turistråd har fått i oppdrag å konkretisere strategien for den internasjonale profileringa av norsk reiseliv framover. Dette skal skje i nært samarbeid med reiselivsnæringa i alle deler av landet. Skal næringa få mulighet til å utvikle seg må vi sikre at norske reiselivsmål og bedrifter også er tilgjengelige i internasjonale markeder. Norgesportalen skal henvende seg til både norske og utenlandske kunder med informasjon om Norge som turistmål. Den skal tilby både små og store aktører mulighet til både profilering og salg av varer og

tjenester. Hovedmålsettinga med portalen er å bidra til økt tilgjengelighet og omsetning. På sikt bør dette også bidra til å redusere kostnader til markedsføring og distribusjon. Portalen vil på mange måter være de små bedriftenes og distriktenes sjanse til å profilere seg.

Til tross for en betydelige vekst i reisetrafikken og omsetning (stagnasjon i 99) har en stor andel av norske reiselivsbedrifter en relativ svak økonomi. Skal det være attraktivt å arbeide og investere i reiselivsnæringa framover, må lønnsomheten øke. Og det vil den om vi klarer å selge oss bedre. Derfor er det så viktig at politiske myndigheter er med å tilrettelegge for profilering og markedsføring. Med det stramme arbeidsmarkedet norske bedrifter står overfor, er konkurransen om arbeidskrafta større enn på lenge. Og de minst lønnsomme bedriftene vil på sikt bli tapere i denne konkurransen.

Det må ikke skapes det bildet at reiseliv ikke er en sektor det vil satses på. En sektor der bl.a. SND skal ha en sentral rolle. I reiselivsmeldinga la vi vekt på at dette er en framtidsrettet, distriktsbasert og en næring med mange kvinnelige arbeidsplasser. Derfor er det også viktig at (SND) Statens nærings- og distriktsutviklingsfond må ha en viktig funksjon når det gjelder å stimulere til utvikling av lønnsomme bedrifter. Det er blitt hevdet at SND ikke i tilstrekkelig grad er villig til å ta den risiko som svært ofte følger med en satsing innen reiseliv. Dette gjelder i særlig grad i distriktene der bedriftene møter store svingninger i besøket gjennom året. Derfor ba vi også om at risikospørsmålet knyttet til reiselivssektoren må bli vurdert spesielt.

Reiselivets muligheter til utvikling er i stor grad avhengig av bedriftenes evne til å møte hovedutfordringen som er økt lønnsomhet. Rekrutteringsproblemene i næringa har bl.a. sammenheng med at

næringa ikke oppfattes å tilby gode nok arbeids og lønnsbetingelser. Dersom bransjen har evne til systematisk satsing på kunnskap og kompetansebygging på alle nivå, griper til tiltak for å stimulere yrkesstolthet og evner å motivere medarbeidere til å yte det som etterspørres, da vil de klare å holde på både arbeidstakerne og kundene. Reiseliv handler om å bry seg om sine gjester. Da må vi være dette mer bevist.

De siste oversiktene jeg har sett viser at det er blitt ennå større mangel på arbeidskraft, spesielt innenfor bygg og anlegg og turisme. Dette er alvorlig. Politiske myndigheter er også opptatt av hvordan tilgangen på arbeidskraft generelt kan bedres for norsk næringsliv. Arbeidet med å endre sysselsettingsloven og arbeidsmiljøloven er eksempler på dette. Ulike arbeidsmarkedstiltak vil bare delvis kunne løse mangelen på framtidig arbeidskraft. Behovet for et mangfold av kompetanse er helt klart tilstede. Næringa må også selv stå sterkere på for å få til en god dialog og forpliktende samarbeid mellom reiselivsnæringene og utdanningsinstitusjonene når det gjelder offentlig tilrettelegging for utdanning og kunnskapsoppbygging.

Reiselivsnæringene i Norge er i stor grad basert på gode miljøkvaliteter som lite forurensende omgivelser og spennende natur- og kulturmiljøer. Den økende miljøbevisstheten i markedene for norsk reiseliv innebærer en stor utfordring i så måte. Det er grunnleggende at den videre utvikling i reiselivet skjer innenfor rammen av en forsvarlig forvaltning av natur- og kulturminneressursene. Norge har et fortrinn i den sammenheng. Vi blir allerede sett på som et rent land. Dette må vi klare å profilere sterkere på. Bedriftene har her et eget ansvar for den miljømessige tilpassingen i tråd med krav og forventninger. Og gjennom de lokale areal- og reguleringsprosessene må det gjøres avklaringer av arealbruken som skaper

ryddige forhold mellom reiselivs-, friluft- og andre arealbruksinteresser.

Det er mange andre områder som virker inn på næringas muligheter til utvikling. Den økonomiske politikken og inntekts- og arbeidsmarkedspolitikken er eksempler på områder som fastlegger noen av de grunnleggende forutsetninger for reiselivets konkurransevne. Andre er priser, renter og valutakurser, i tillegg til lønns- og kostnadsutvikling. Derfor er det svært viktig at politikken blir samordnet på en slik måte at den støtter opp om målet om økt verdiskapning. Trygghet for arbeid og personlig økonomi må være utgangspunktet. Dette får vi til gjennom satsing på økonomisk stabilitet og forutsigbarhet. I tillegg satses det i dag mer på forskning og nyskapning enn det noen gang er gjort før. Jeg ønsker fortsatt at det er gjennom videre bygging av velferden og utvikling av næringspolitikken vi skal bygge framtidens Norge.

Momsen er en av statens viktigste inntektskilder og finansierer en fjerdedel av statsbudsjettets utgifter. Tjenestenes andel av forbruket har økt fra 39% av samlet privat forbruk i 1978 til 46% i 1990. Denne andelen vil øke i årene fremover.

For å trygge grunnlaget for velferdsstaten, ser Regjeringen det som viktig for statens inntekter at nye tjenesteområder blir omfattet av momsreformen.

Vi signaliserte dette også i regjeringens tiltredelseserklæring hvor vi fremhevet at målet i skattepolitikken er lavere satser, bredere skattegrunnlag, og at varer og tjenester i prinsippet bør behandles likt. I Revidert nasjonalbudsjett varslet regjeringen at den ville legge fram forslag til en slik momsreform i forbindelse med budsjettet for 2001.

Forslaget vi nå har lagt fram, innebærer at det blir innført generell momsplikt på

omsetning av tjenester fra 1. juli 2001. Den generelle avgiftsplikten vil medføre at all tjenesteomsetning omfattes av momssystemet, med mindre tjenesten unntas særskilt i loven.

Det er flere forhold som begrunner at momsen bør være en generell avgift på innenlands forbruk, hvor forbruk av tjenester avgiftsbelegges på lik linje med forbruk av varer:

-en forbruksavgift som i utgangspunktet likebehandler forbruk av varer og tjenester fremstår som mer rettferdig overfor forbrukere og næringsdrivende og bidrar til å hindre at ressursbruken vrir fra avgiftsbelagt til avgiftsfri produksjon.

-en generell avgiftsplikt på et bredere grunnlag vil øke statens inntekter slik at momssatsen eller andre skatter og avgifter kan holdes lavere.

-en generell avgiftsplikt vil gi færre avgrensingsproblemer og lette praktiseringen av regelverket både for næringsdrivende og for avgiftsmyndighetene.

-mulighetene for avgiftsmotiverte tilpasninger og unndragelser blir mindre.

-en generell avgiftsplikt vil bringe det norske momsregelverket i samsvar med regelverket i andre land, herunder våre viktigste handelspartnere.

-innføringen av momsplikt på flere tjenesteområder er god fordelingspolitikk, siden tjenestenes andel av forbruket stiger med inntekten.

-en generell avgiftsplikt vil sikre at nye tjenesteområder automatisk blir avgiftspliktige.

Av hensyn til reiselivsnæringen og kollektivtransporten, er det foreslått at

persontransport og overnattingstjenester får en redusert moms på 12%.

Jeg er klar over at en slik ombygging ikke er populær i reiselivsnæringen.

Jeg vil imidlertid understreke at når en skal vurdere virkninger av omlegging, bør en ta hensyn til alle sider av reformen. For eksempel vil virkningen ble avdempet ved at overnattingsbedriftene også nå får fradragrett for inngående moms. I det en tjeneste pålegges moms, kan bedriften trekke fra moms på innkjøpte varer og tjenester.

Dette gjelder også reiselivsbedriftene. Det betyr at for disse vil kostnadsøkningen som følge av ny moms, bli mindre enn 12%. Det er anslått at overnattingssektoren får uendret belastning ved en moms på 8%. Det er anslått at persontransporten for uendret belastning ved en moms på om lag 9%.

Det foreslås imidlertid kompensasjon til NSB, lokale bussruter, ferger med videre. Forslaget om lettelse i bensin og dieselavgiften tilsvarende omlag 3 mrd. kroner vil også komme bl.a. busser, drosjer og indirekte også reiselivet, til gode.

For luftfarten foreslås det nullsats. Det gir imidlertid samtidig fradragrett for inngående moms. Dette gir en fordel på 300 mill .kr. for luftfarten som isolert sett vil kunne gi grunnlag for reduserte flypriser i hele landet.

Jeg ser at reiselivet er en samfunnsøkonomisk viktig næring, som igjen er viktig for mange relaterte næringer som bl.a. kollektivtransporten, banken, handelen, primærnæringene og kultursektoren. Ja, også for kirka. Men klarer vi å planlegge for de nye ønskene og trendene som ligger foran oss? Jo, det gjør vi dersom vi sammen med næringa klarer å møte de reisende med deres ønsker, at vi klarer å skape engasjement for dette og

også får til en organisering som løfter hele bransjen.

Enkeltmenneskets engasjement og skaperkraft vil her være avgjørende. Levende bygdesamfunn og kulturlandskap er svært viktig når vi snakker om ny næringsstruktur og bosetting. Bor det ikke mennesker der vi ønsker å utvikle reiselivet, vil vi heller ikke lykkes i å nå målene som er satt. Mennesket er opptatt av sine røtter, men mange har flyttet fra sin fødeplass og trenger kontraster til den urbane hverdagen. Dette må småskalaturismen utnytte til sin fordel og gripe muligheten til å få et aktivt reiseliv med aktive reisende, ikke minst fra Norge.

Fisketurisme

– en viktig ressurs for bygdenorge

Oddny Kjelsen

Rådgiver, Landbruksdepartementet

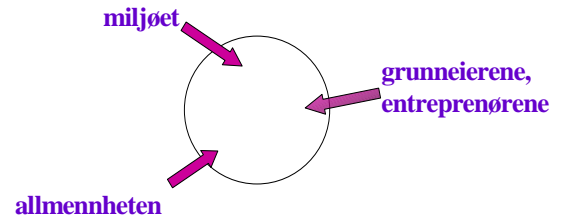
FISKETURISME - EN VIKTIG RESSURS FOR BYGDE-NORGE

- ”Utmarksressursene er én av Norges viktigste konkurransefortrinn i fremtidig verdiskapning” (NINA)
 - ”Etterspørselen etter de kvalitetene og muligheter som ligger i norsk utmark vil øke” (NINA)
- LD vil gjøre sitt for at slike muligheter blir utnyttet

BILDE 1

Utmark = fellesgoder; fellesressurser

Økt kommersiell utnyttning = økt konfliktnivå?

Bærekraftig utvikling?

BILDE 4

REISELIVSMARKEDET

Trender:

- naturbaserte aktiviteter
- opplevelser

Hjemmemarkedet:

- * Danmark (550.000 fritidsfiskere)
- * Nederland (1.200.000)
- * Tyskland (3.000.000)

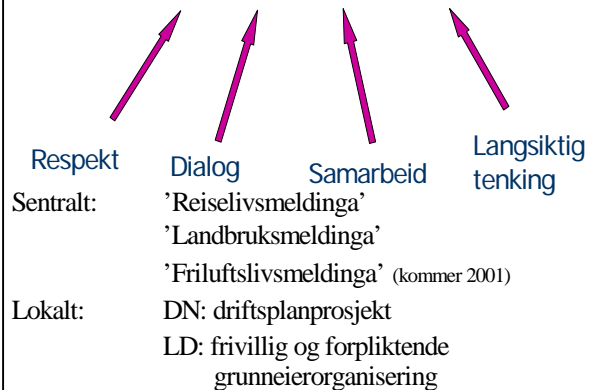
→ **Fisketurisme:**
sjøfiske
laks
innlandsfiske

- *Look to Sweden*

BILDE 2

Samhandling

BILDE 5

Behov på tilbudssiden:

- nye arbeidsplasser i distriktene
 - omstilling i landbruket
- ”..utmarksressurene har en kommersiell verdi for grunneiere og bygdesamfunnene.”
- ”..bruk av utmarksressursene omfatter bl.a. utleie av jakt- og fiskerettigheter, høsting/oppdrett og videreforedling av ferskvannsfisk, og høsting av urter og bær for salg.”
- (St.meld. nr. 19 (1999-2000): Om norsk landbruk og matproduksjon.)

BILDE 3

Sitat fra landbruksmeldinga:

Natur- og utmarksressursene i Norge er så store at utvikling og vekst i utmarksbasert næring bør skje på en måte som tar hensyn både til allmennt friluftsliv, næringsinteresser, og miljøvern generelt. Dette vil bli fulgt opp av landbruks- og miljøvernmyndighetene.

Sitat fra innstilling til næringskomiteen:

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, er klar over at det ved økt næringsmessig utnyttning av utmarka kan oppstå interessekonflikter bl.a. mellom hensynet til allmennhetens rett til fri ferdsel og opphold i naturen og grunneierens muligheter for næringsvirksomhet. Flertallet vil understreke at på dette punktet er det nødvendig å sikre både allmennhetens og grunneiers rettigheter.

BILDE 6

Ved utvikling av innlandsfisketurismen vil dialog mot allmennheten bli viktig:

Nyttige tiltak:

- turistaktøren pålegges eller får drive kultivering/utsett av fisk
- innføre begrensning på hvor mange fisk hver enkelt fisker får lov til å ta opp; fiske og sette ut
- lage minstemål for hva som er lov å ta av fisk
- forbeholde enkelte fiskeområder/elvestrekninger/fiskevann for lokabefolkningen

BILDE 7

Markedsførings samarbeidet landbruket/ Norges Turistråd

Formål: Bygge opp under den natur- og kulturbaserte reiselivsnæringen og bidra til å øke lønnsomheten i småskala reiselivsbedrifter i bygdene.

Arbeidsmåte: tematisering: grupper av produkter markedsføres direkte mot målgruppene i de ulike landene. Produktene videreføres: kvalitetssikres og justeres i forhold til markedets krav.

BILDE 10

Bygdeutviklingsmidlene; forslag 2001

Jordbruksavtalemidler

Hovedmålgruppe: Personer med tilknytning til jordbrukseiendom.

Sentrale BU-midler: SND: 30 mill.

Fylkesvise BU-midler: SND: 455 mill.

FMLA: 80 mill.

Handlingsplan for bygdeturisme ligger til grunn for bruken av virkemidlene.

BILDE 8

Tematisering: spissing og målretting:

- mange måter å fiske på: differensiering/segmentering av markedet - velge ut nisjer: meitefiske, fluefiske, sluk og spinnefiske, dorging fra båt, garn- og rusefiske.
- viktigste hobby eller sjelden avkobling, barnefamilier
↓
utstyrsfrier: dyrt utstyr, spesialisering på fiskeform
↓
tilbyder må kunne mye om fiskeformen selv. Ryktene går om hvor det er bra å fiske og hvor servicen er bra.
↓
spesielle kanaler å nå fiskerne på
↓
helhetlig tilrettelegging av tilbud

BILDE 12

Sitat landbruksmeldinga:

”I tillegg til behovet for bedre organisering, er det nødvendig med større innsats i

- produktutvikling
- kvalitetssikring
- markedsføring
- salg og distribusjon

av jakt- og fiskeprodukter.

Departementet vil bidra til å få løst disse oppgavene.”

BILDE 9

Temasatsing 2001: Sykling, vandring

Temasatsing 2002: Jakt, **fiske**, tradisjonsmat

Sekretariat: SND

Videreføringsperiode: 2000-2005

Budsjettforslag 2001:

LD: 10 mill

NTR: 2 mill

+ inntekter fra næringsaktørene

BILDE 11

Hvorfor er ørreten i Norge mindre enn på Kolahalvøya?

- Om det biologiske grunnlaget for fisketurisme i ferskvann i Norge

Tor G. Heggberget

Direktør, Norsk institutt for naturforskning, Trondheim

Sammendrag

Foredraget gjennomgikk ressursstatus for de ulike ferskvannsfiskeressursene i Norge. Norge har rike ressurser og unike muligheter, men det er også klare begrensninger og utfordringer for den biologiske forvaltningen av både anadrome laksefisk og innlandsfisk.

Å utvikle attraktive fiskebestander for turistfiske må baseres på at norske fiskevann generelt er lite produktive og artsfattige. Utfordringene ellers er dels knyttet til at ulike former for skadelige menneskelige inngrep og aktiviteter som vannkraftutbygging, forsuring, fisesykdommer, spredning av uønskede fiskearter mv. reduserer fiskeproduksjonen, dels til at fiske i seg selv kan bidra til lite attraktive fiskebestander.

Utfordringene ved regulering av fisket knytter seg dels til at en del vann er overtallige med småfallen lite attraktiv fisk som resultat (feilbeskatning), dels ved at fiskebestandene er for fåtallige (overbeskatning). I noen tilfeller kan begge situasjonene skyldes et feilaktig garnfiske, som ensidig har rettet seg inn mot den større fisken i bestandene. Moderne, kunnskapsbaserte forvaltningsprinsipper og mer kunnskap vil være viktige virkemidler for å opprettholde og skape mer attraktive fiskemuligheter i Norge fremover.

Ressursgrunnlag - hovedtyper

- Laksefisk som vandrer mellom ferskvann og saltvann (laks, sjøaure og sjørøye)
- Elvelevende innlandsfisk (aure og harr)
- Innlandsfisk i høyereliggende innsjøer (aure, røye og sik)
- Innlandsfisk i lavereliggende innsjøer (abbor og gjedde)

- Høstbare fiskearter er en del av økosystemet, og kan ikke forvaltes atskilt fra resten av systemet
- Fiskesamfunn er dynamiske og responderer kontinuerlig på interne og eksterne endringer

BILDE 1

MENNESKELIG PÅVIRKNING AV FISKEBESTANDER

- Beskatning
 - Overbeskatning
 - Feilbeskatning
- Annen menneskelig påvirkning
 - Vassdragsregulering
 - Forurensning
 - Fysiske endringer av vassdrag

BILDE 2

ANSLAG PÅ VERDI AV LAKSE- OG INNLANDSFISKE I NORGE

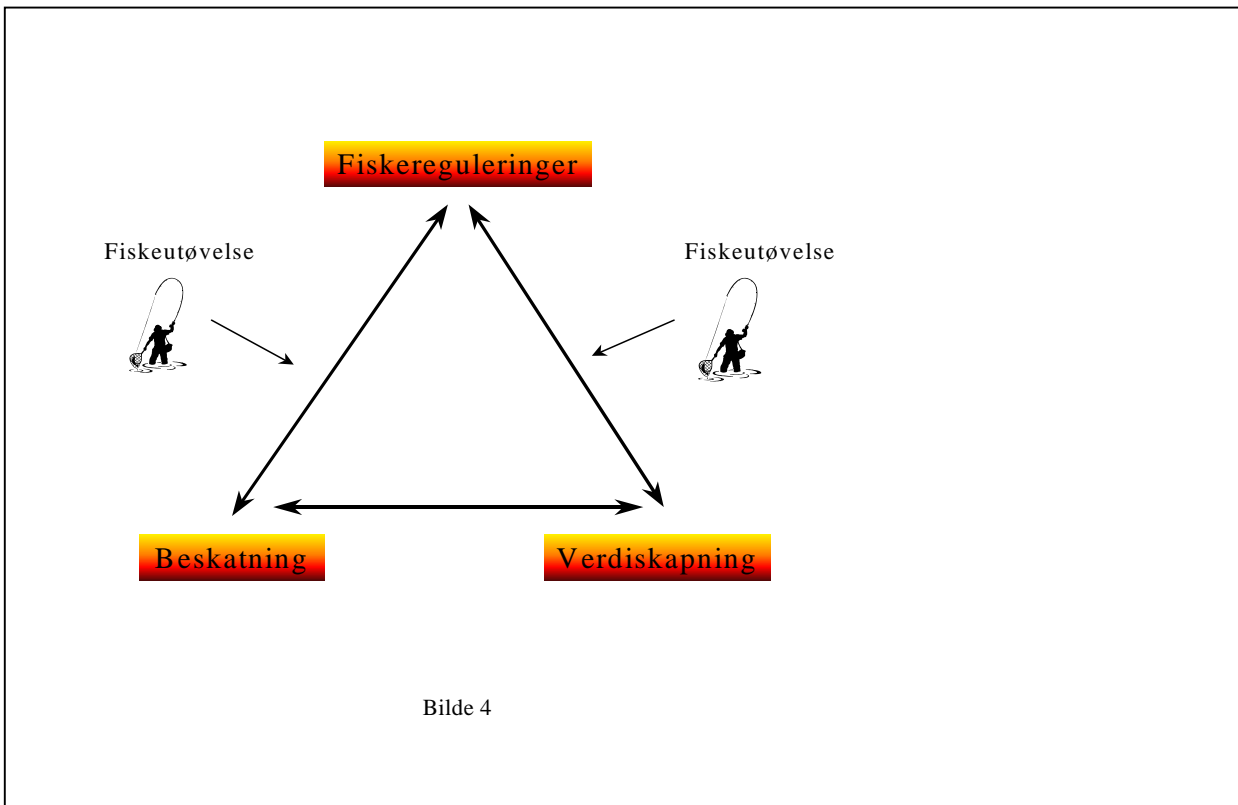
Laksefiske: 300 000kg x 750 (omsetning pr kg)
225 mill kr

Innlandsfiske: 6 000 000 x 100 (omsetning pr kg)
600 mill kr

Til sammen 825 mill kr

Opplevelser eller matauk?

BILDE 3

Ferskvannsressurser i Norge

- Totalt 38 860 innsjøer større enn 4 ha
- 16 900 km² innsjøer (5 % av Norges areal)
- 20 250 små innsjøer (4 - 10 ha)
- 16 400 middelstore innsjøer (10 ha - 100 ha)
- 2 039 større innsjøer (1- 10 km²)
- 164 store innsjøer (10 - 100 km²)
- 7 svært store innsjøer (> 100 km²)
- 45 000 km elvestrekning (1:250 000 kart)

BILDE 6

Produktivitet

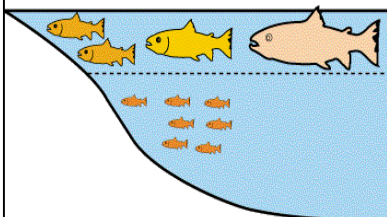
- Norske innsjøer er generelt lavproduktive
- Fiskeproduksjonen vanligvis mindre enn 10 kg/ha i aure/røyevatn - vanlig avkastning < 5 kg/ha dvs. < 0,5 kg/mål
- Avkastning av storaure i de store innsjøene på Østlandet er mindre enn 0,4 kg/ha
- Det er ikke mat til mange store fisker i hver innsjø
- Elver mere produktive, men kunnskapen er mangelfull (avkastning 4 - 70 kg/ha)
- Mat og plass til flere storfisk per arealenhet enn i innsjøer

BILDE 7

BESKATNINGSEFFEKTER I FISKEBESTANDER

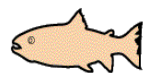
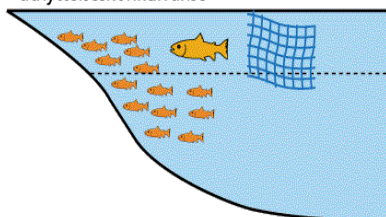
Überørt innsjø med fiskespisere

- god vekst, sein kjønnsmodning
- god næring- og habitatutnyttelse
- konfrontasjonskonkurranse

Innsjø fisket med garn med store maskevidder

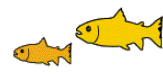
- garnfisket tar ut større fisk
- dårlig vekst, tidlig kjønnsmodning
- begrenset næring- og habitatutnyttelse
- utnyttelseskonkurranse

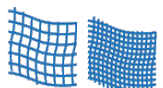
Fiskespiser

Utsatt fiskespiser

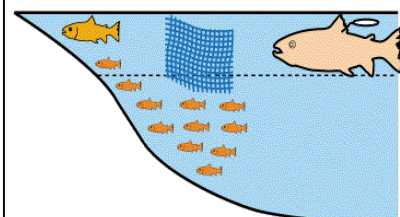
Ulike størrelser av fisk

Garn med store og små maskevidder

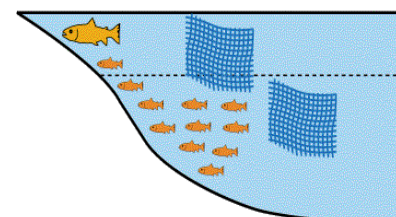
Utsetting av fiskespisere

- tettheten av små fisk avtar og veksten bedres
- næring- og habitatutnyttelsen bedres
- moderat garnfiske på relativt små fisk
- sportsfiske på større fisk
- går mot situasjon i uberørt innsjø

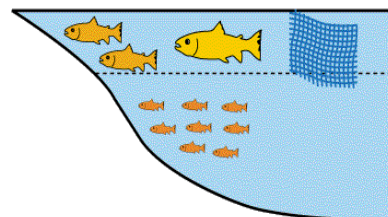
Intensivt garnfiske med små maskevidder

- tettheten av små fisk avtar og veksten bedres
- næring- og habitatutnyttelsen bedres

Moderat garnfiske med små maskevidder

- god vekst, sein kjønnsmodning
- god næring- og habitatutnyttelse
- relativt hardt garnfiske på små fisk
- sportsfiske på større fisk

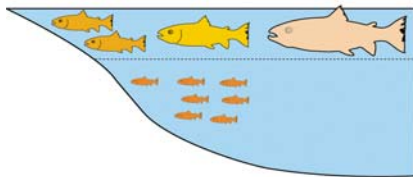

BILDE 8

BESTANDSSTATUS I "UBERØRTE" OG HARDT BESKATTEDE FISKEBESTANDER

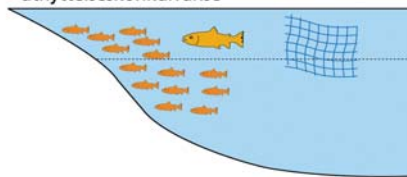
Kola: Innsjøer med fiskespisere

- god vekst, sein kjønnsmodning
- god næring- og habitatutnyttelse
- konfrontasjonskonkurranse

Norge Innsjøer fisket med garn med store maskevidder

- garnfisket tar ut større fisk
- dårlig vekst, tidlig kjønnsmodning
- begrenset næring- og habitatutnyttelse
- utnyttelseskonkurranse

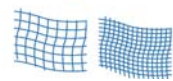
Fiskespiser

Utsatt fiskespiser

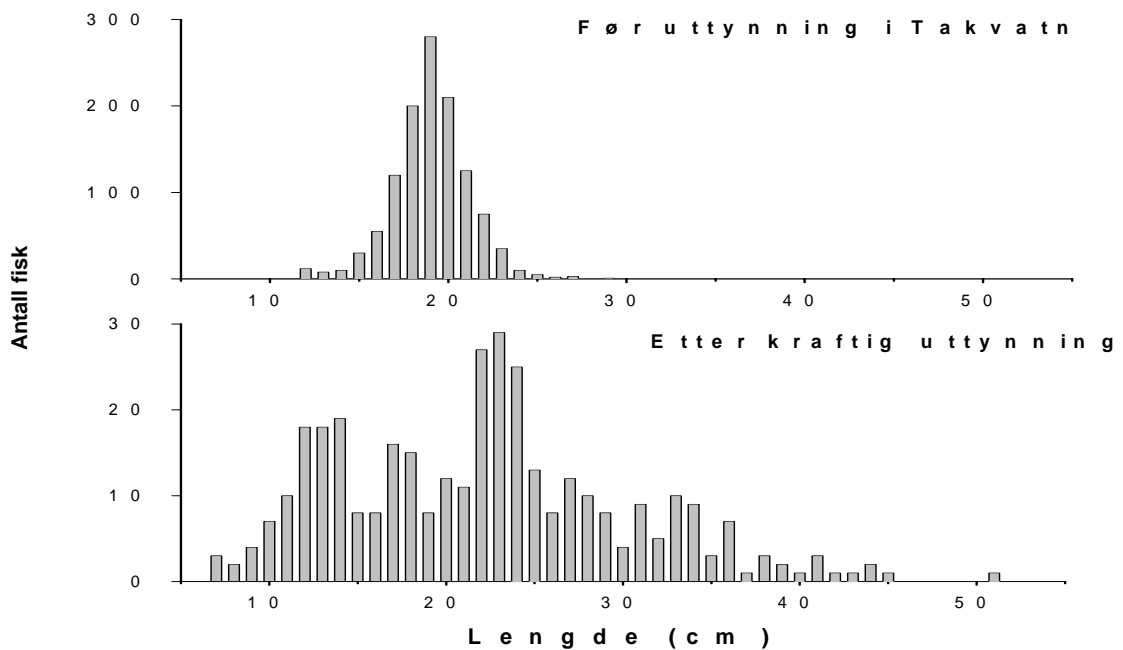

Ulike størrelser av fisk

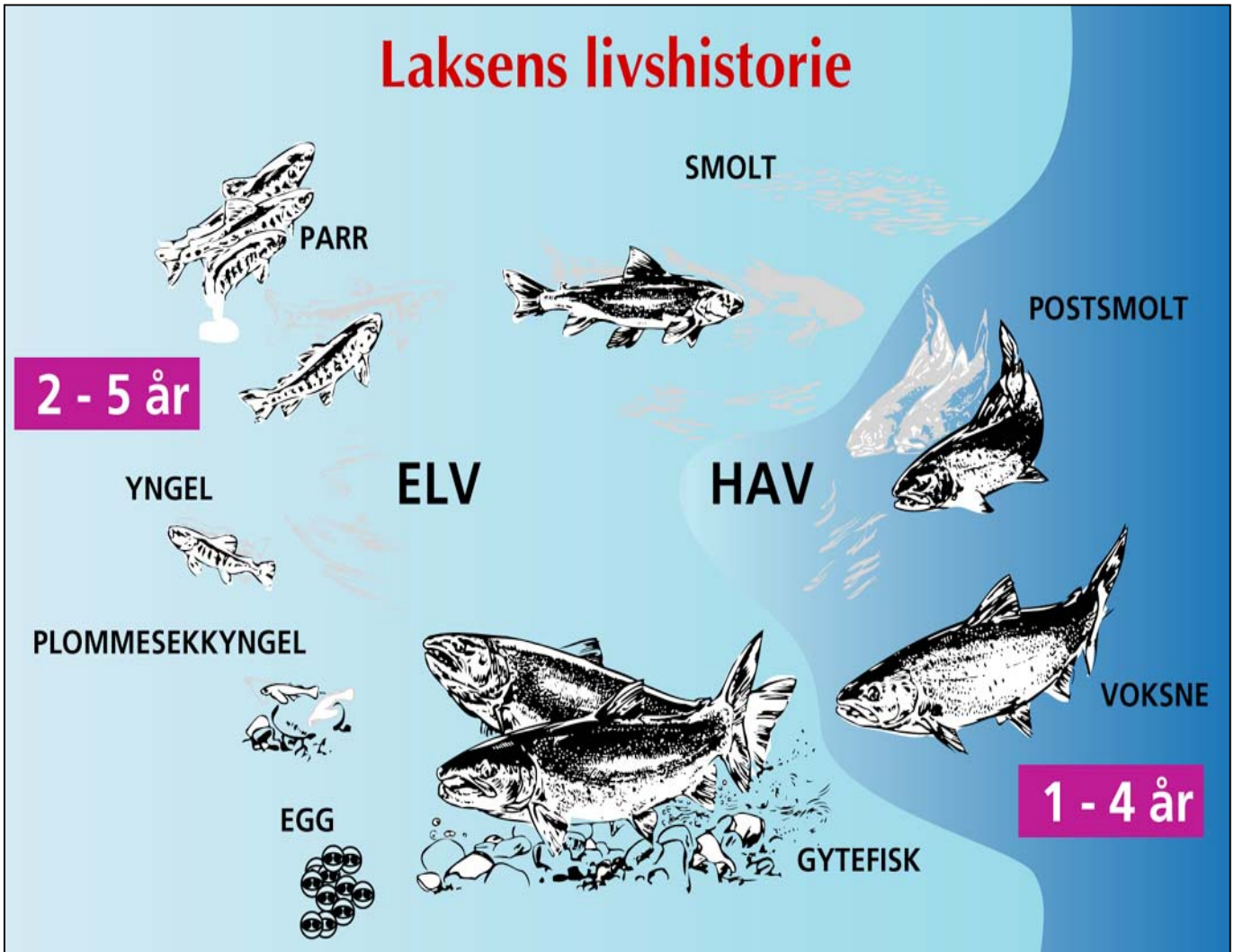

Garn med store og små maskevidder

BILDE 9

BILDE 10

BILDE 11

OPPSUMMERING NORSK LAKS

- Fangstene av norsk laks har gått kraftig ned de siste 15 - 20 år
- Bestandssituasjonen er katastrofalt dårlig mange steder, mens den er bra andre steder
- Kraftige reduksjoner i sjøfisket har ikke ført til tilsvarende økning i elvefisket etter 1988
- Andelen storlaks har gått tilbake, med enkelte regionale forskjeller
- Det er en stabil, høy andel rømt oppdrettslaks. Dette gir seg primært utslag i sjøfisket. Rømt laks kommer til elvene etter at sportsfiskesongen er over
- Selv om laksesongen i 2000 viste positiv tendens, ligger vi fortsatt langt under de gode årene på 1970- og 80-tallet

BILDE 12

UTFORDRINGER OG PROBLEMER

Fisk i innsjøer:

- Under- og feilbeskatning: Uttynningsfiske ⇒ Endret beskatning (⇒småmasket garn)
- Flerartsproblematikk
- Begrenset kunnskap om østfisk
- Elvelevende fisk
 - Begrenset kunnskap om bestandsstørrelser og effekter av beskatning
 - Sportsfiske - små effekter. Minstemål?
 - Faststående redskap - feilbeskatning?
 - Fang og slipp (stor fisk)
 - Kvoter (stor fisk)

BILDE 13

HVA KAN FORSKNINGEN BIDRA MED?

- Skaffe kunnskap som setter oss i stand til å skjønne hvilke mekanismer som regulerer fiskebestander (grunnleggende forskning)
- Skaffe en bedre forståelse av hva som skjer når vi tukler med bestandene eller leveområdene
- Skaffe kunnskap som kan brukes på å utvikle og iverksette tiltak som kan avbøte negative trender i fiskebestander
- Utvikle driftsplaner og beskatningsmodeller som er i tråd med naturgrunnet
- Øke verdiskapningen i form av riktigere utnyttelse og bedre organisering
- Videreutvikle kunnskapsbasert forvaltning på tross av økende avstand mellom forskning og forvaltning

BILDE 14

BILDE 15

Svenske erfaringer med fisketurisme

Dennis Bederoff

Turistdelegationen, Sverige

Redan i rubriken för detta seminarium blir jag nog lite oense med mina norska värdar. Gammal näring – ny giv. Jag tycker nog att det är tvärtom. Gammal giv – ny näring.

För det här med att fiska på fritiden är en sysselsättning som har urgamla rötter i de nordiska länderna, där jakt och fiske under alla tider har utgjort ett välbehövligt näringstillskott till den fattiga föda man annars hade att tillgå och där rätten att få fiska i sitt närområde alltid har känts stark hos befolkningen. Så småningom – i modern tid – har husbehovsfisket ersatts av ett mer lustbetonat fritidsfiske, men där fångsten även idag ofta spelar en betydande roll. Kanske inte så mycket i ett försörjningsperspektiv, men säkert i ett image- eller machoperspektiv för fiskaren.

Det vi står inför idag är just att försöka vidareutveckla denna gamla giv till just en ny näring – och det som jag tänkte prata om idag är vad vi har gjort och tänkt i Sverige runt detta ämne och vart vi är på väg.

Jag hoppas jag inte generat mina norska värdar med denna lite abrupta inledning. Jag är i vilket fall väldigt glad över att ha blivit inbjuden till detta viktiga seminarium och det får väl i så fall visa sig om jag blir inbjuden någon mer gång.

Mitt namn är Dennis Bederoff och jag arbetar på Turistdelegationen i Stockholm. Turistdelegationen är statlig myndighet för turistfrågor i Sverige och vi arbetar framför allt med utveckling av strategier och policies för svensk turistnäring, statistik, analys och ett pilotprojekt som handlar om fisketurism.

Varför fisketurism frågade vi - och det gör kanske ni också ?

För oss som arbetar med turism i Sverige är det alldeles uppenbart att turismens fokus håller på och svänger från att **vara** till att **göra**. Turister vill ha aktiviteter, både vid stadsbesöket och ute i naturen. Det är ganska lätt att inse att förutsättningarna för windsurfing i Lappland är ganska begränsade, så vad skall vi erbjuda ?

I Sverige har vi någonstans runt 96 000 sjöar, 8 000 km kust och ett oräkneligt antal km strömvatten. Nästan överallt finns det fisk av olika slag. Inramat av ren natur, frisk luft och så mycket yta att risken för trängsel är mycket liten om man handskas väl med utvecklingen.

En idealisk produkt för Sverige att satsa på, kan man tycka.

För ca ett år sedan presenterade vi en rapport ”Fisketurism – en naturlig näring”. Rapporten hade kommit till på initiativ av Fiskeriverket i Sverige och arbetsgruppen som tog fram rapporten bestod av personer med erfarenheter från olika delar av det fisketuristiska Sverige.

I rapporten, som finns att beställa från Fiskeriverket eller från Turistdelegationen, pekade vi ut några viktiga områden;

- definitionsfrågor
- den biologiska resursen
- marknader och marknadssegment
- entreprenörskapet
- fisketurismens samhällsvärde

Från det ganska omfattande marknadsavsnitt som finns i rapporten drogs några generella slutsatser, men jag tänkte först uppehålla mig ett ögonblick vid definitionsfrågorna.

(Bilder)

Rapportens förslag om en översyn av reglerna för det fria handredskapsfisket längs kusterna och i de stora sjöarna har nu också lett till att Sveriges riksdag beslutat tillsätta en utredningsman som skall titta på detta problem.

Men det viktigaste av allt givetvis att försöka transformera denna gamla fritidssysselsättning till en modern, men traditionsrik näring !

Om vi då skulle förflytta oss från möjligheter till problem är det ganska lätt att identifiera tre – åtminstone tre – viktiga problemområden.

Attityder hos andra kategorier fiskare
Den här bilden kallas allmänningens tragedi och visar vad som händer när alla och ingen ansvarar gemensamt för en resurs som t ex fisk. Det finns ingenstans i systemet någon som känner ansvar för att begränsa sitt fiske, utan alla försöker att maximera sitt eget uttag, med resultatet att resursen föröds. Det enda sättet att bringa reda i situationen är att införa restriktioner och där kommer naturligtvis alla olika kategorier som nyttjar resursen efter bästa förmåga att försöka hålla sig framme för att inte bli undanträngda.

I Sverige bråkar vi sedan länge om rätten till 650 ton östersjölax. Detta samtidigt som man i Norge producerar – vad jag förstår – ca 400 000 ton lax för konsumtion. Norge kan idag utan vidare hålla hela den svenska marknaden med odlad lax för konsumtion och vi skulle kunna använda vår egen lax för sportfiske och fisketurism. Frågan är dock ytterst känslig och starkt politiskt laddad och det lär nog dröja länge innan vi får se någon vettig lösning på just denna fråga. Nu har jag kommit lite utanför ämnet, den här konferensen skulle ju handla om ferskvann, men Östersjön är ju nästan som ferskvann.

Attityder hos lokalbefolkningen

När turism tar en sådan skepnad att den tillför den lokala ekonomin ytterst lite, är det naturligtvis rimligt att lokalbefolkningen frågar sig vad man över huvud taget har för utbyte av denna aktivitet. Längs kusterna i Sverige där dessutom många skärgårdsbor har uppfattningen att staten har exproprierat deras rättighet utan ersättning, är ibland tongångarna ganska hätska.

Min uppfattning är att det finns ingen möjlighet och inte heller någon anledning att försöka utveckla en fisketuristisk verksamhet över huvudet på lokalbefolkningen, utan själva idén är just att involvera lokalbefolkningen i verksamheten. Att skapa nya förutsättningar för försörjning i skärgårdar och i glesbygd är en mycket viktig poäng i vårt arbete. Det skapar intäkter lokalt, men framför allt skapar det engagemang och en mer positiv inställning.

Attityder hos politiker

Som ni väl har märkt har jag pratat en del idag om näring och företagande. Den allra viktigaste uppgiften för oss som arbetar med utveckling av fisketurism är att etablera det fisketuristiska företagandet som nav i den framtida utvecklingen. Att få det politiska etablissemanget att erkänna fisketuristiskt företagande som en precis lika viktig näringsgren som yrkesfiske. Och ge precis lika goda näringspolitiska spelförutsättningar för denna nya näring.

Vårt fortsatta arbete i Sverige kommer att gå i den riktningen

Utveckling av entreprenörskapet för att få fram duktiga småföretagare som i samverkan med lokalsamhället kan producera äkta fiskeupplevelser i naturliga miljöer med ett skonsamt utnyttjande av naturresursen.

Tack ska ni ha för att ni lyssnade !

Fisketurismens lokal- og regionaløkonomiske betydning

Førsteamanuensis *Olvar Bergland*
Norges Landbrukshøgskole

Innleiing

I dette foredraget skal eg snakke om lokal- og regionaløkonomiske konsekvensar av fisketurisme. Då ein ikkje kan sjå på dei økonomiske verknadene av fisketurisme utan å sjå på lønnsmda i det einskilde foretak og næringspolitiske tilhøve kjem eg til å drøfte økonomisk betydning av fisketurisme på alle nivå.

Statistisk Sentralbyrå fører statistikk om det meste, mellom anna om turisme. I den samanhengen er ein *turist* definert som ein person som reiser til eller oppheld seg på ein stad som ligg utanom det området personen normalt ferdist i. Vidare er *turisme* all aktivitet og forbruk knytt til turistar. Reiselivsnæringa er all næringsverksemd som er avhengig av, eller har stor betydning for aktivitetane og/eller forbruket til turistar.

Evensen (1999) har estimert samla turistkonsum til 56 milliardar kroner i 1995. Dette utgjer omlag 3% av brutto nasjonalproduktet, og omlag 3% av samla sysselsetting i landet. Kor stor del av dette som er knytt til fiske er ikkje kjent. Det vi veit er at på einskilde stader er turisme svært omfattande og gjerne knytt til spesifikke lokale ressursar og tilhøve.

Det ligg føre mange studiar av rekreasjons- eller opplevingsverdien av sportsfiske. Kunnskap om desse verdiane er ikkje berre av nytte i samfunnsøkonomiske analyser, men og for å kunne diskutere verdiskaping i reiselivsnæringa.

Regionaløkonomiske verknader

Mange regional- og lokaløkonomiske studier bygger på teorien om økonomisk base (Dedekam, 1987). I slike studier av regionaløkonomiske tilhøve vert det lagt stor vekt på total omsetning og sysselsetting i ei næring. I den naive versjonen av økonomisk base teorien er det i tillegg til direkte økonomiske verknader også indirekte økonomiske verknader (ringverknader) som skriv seg frå relatert og avleia økonomisk aktivitet i eit område.

I ein studie av laksefiske i Namsen nyttar Okstad og Gustavsen (1989) seg av ein slik økonomisk base teori for kommunane Overhalla og Grong. Dei finn at fisketuristen brukar i gjennomsnitt omlag 730 kroner i døgnet (i 1989 kroner). Av dette er omlag 350 kroner til fiskekort, og omlag 275 kroner til overnatting og mat. Av eit totalt forbruk på omlag 12,5 millionar kroner har 7,4 millionar kroner direkte lokal betydning og den direkte sysselsettinga er 42 årsverk. Med bakgrunn i teorien om økonomisk base er den indirekte økonomiske effekten på 1,9 millionar kroner, og den indirekte sysselsettingseffekten på 11 årsverk. Den vanlege tolkinga av desse resultatet er at det *turistrelaterter* sportsfiske i Namsen gjev grunnlag for 53 årsverk.

Regionaløkonomiske analyser vert mykje nytta til å seie noko om kor viktig ei næring er for sysselsetting og økonomisk aktivitet i ein region. Diverre har analyser bygd på enkel økonomisk base teori fleire svake sider (Dedekam, 1987).

Det er verdt å merke seg at regionaløkonomiske analyser *overvurderar* betydningen av ein sektor. I føresetnadene bak dei regionaløkonomiske analysene ligg det til grunn passiv tilpassing til endra vilkår. Det vil seie at ved, t.d., ein reduksjon i omfanget av sportsfiske vil det lokale næringslivet (og grunneigerane) reduser omfanget av si tenesteyting.

Overskytande arbeidskraft vert heilt borte frå regionen. Likeeins vil det ved auka aktivitet dukke opp tilstrekkeleg med arbeidskraft i regionen.

I dei fleste regionaløkonomiske analysene vert det ikkje lagt vekt på kor denne arbeidskrafta kjem frå. I ein situasjon med stram arbeidsmarknad kan auken i ein region (eller næring) berre kome ved at det skjer reduksjon andre stader i økonomien. Men det er ikkje lokale politikarar og næringorganisasjonar opptekne av.

Eit alternativ til økonomisk base modellar er kryssløpsanalyser der ein ser eksplisitt på koblingane og samspelet mellom næringar, og regionar dersom det er ønskeleg (Dedekam, 1987). Skilnaden i resultat frå ulike føresetnader for analysen er godt illustrert av Evensen og Sørensen (1997). Aukar økonomisk aktivitet frå utanlandske turistar med 100 millionar kroner fører det til auka sysselsetting på i alt 180 årsverk. Skal ein derimot auke innanlandsk turisme med 100 millinar kroner vert total auken i sysselsettinga berre 30 årsverk. Det skjer avdi ein auke i innanlandsk turisme berre kan skje ved at annan aktivitet vert redusert tilsvarande, og avdi turisme relatert økonomisk aktivitet er relativt arbeidsintensiv (i høve til dei reduserte næringane) får vi ein netto auke i sysselsetting.

I eit meir overordna perspektiv er det viktig å vere klar over at ressursane i samfunnet ofte har ein alternativ bruk. Utlegningar om lokal og regional økonomisk betydning ser gjerne bort frå dette perspektivet.

Verdiskaping og rekreasjonsverdi

I dag kan ein ikkje diskutere lokal- og regionaløkonomiske tilhøve utan å kome inn på verdiskaping. Verdiskapinga i ei næring er grunna i overskotet i det lokale næringslivet. For å kunne drive lønsam

næringsverksemd i tilknytning til fisketurisme må ein kunne tilby eit ”produkt” til ein konkurransedyktig pris. Eg vil nå knytte pris og verdiskaping opp mot omgrepet rekreasjonsverdi.

Innan ressursøkonomifaget definerar vi rekreasjonsverdien som betalingsvilje utover faktiske utgifter (Bergland, 1993). Betalingsviljen er det meste ein person kunne ha betalt for å få eit gode. Dersom vedkomande må betale meir vil vedkomande heller vere utan dette godet. Tek vi bort direkte utgifter inklusive betaling for fiskekort har vi rekreasjonsverdien, eller meir allment konsumentoverskotet.

Det er gjennomført mange studier av rekreasjons- og opplevingsverdien av sportsfiske (Aasly, 1996; Olsen, 1997). Rekreasjonsverdiane varierar mykje, frå 10 kroner til over 1000 kroner døgret. Ein stor del av denne variasjonen skuldast ulik kvalitet på fisket (frå småfisk til stor laks). Men denne variasjonen syner og at det er mogleg å utnytte variasjon i kvalitet til verdiskaping.

Estimerte rekreasjonsverdiar kan ikkje nyttast direkte for å fastsetje prisar på fiskeopplevingar. Det er to grunnar til det. For det fyrste er det slik at den potensielle fisketuristen har alternativ. Det er ikkje nok at rekreasjonsverdien på ein stad er positiv, men den må vere større enn rekreasjonsverdien på alle alternative fiskestader og andre alternative aktivitetar. For det andre er rekreasjonsverdien eit gjennomsnittstal, slik at nokre deltakerar har låg rekreasjonsverdi, medan andre har høg rekreasjonsverdi. Ein kan difor ikkje forvente å kunne take ut heile rekreasjonsverdien som inntekt i reiselivsnæringa (Adams et al., 1989). Like fullt kan slike studiar av rekreasjonsverdi gje nyttig informasjon i høve til prising av rekreasjonsaktivitet.

Kommersialisering

Fokusering på næringsutvikling og verdiskaping i utmarka fører til ei auka kommersialisering av utmarksbasert friluftsliv. Konflikten mellom kommersialisering av sportsfiske på den eine sida og fritidsfiske på den andre sida er omtala og diskutert andre stader. Eg vil berre kort nemne eit par ting.

Utmarksressursar slik som fiske og jakt er ofte fordelt over fleire grunneigerar der det trengs fellestiltak for å utløyse dei verdiane som er i utmarka. Der det krevst investeringar må grunneigerane kunne hente inn inntekter slik at dei kan dekke sine kostnader.

Ved einseitig vektlegging på verdiskaping og/eller regionaløkonomiske verknader av fisketurisme blir fokus retta mot fordelane ved kommersialisering. Konsekvensane av lokal aktivitet og fritidsfiske vil ikkje bli synleg gjort. Det kan jo og vere slik at rekreasjonsopplevingar er viktig for mange i lokalsamfunnet. I eit samfunnsøkonomisk perspektiv tel rekreasjonsverdien til ein lokal fastbuande like mykje som rekreasjonsverdien til ein tilreisande. Dermed vil samfunnsøkonomiske analyser legge større vekt på den ikkje-kommersielle delen av fritidsfiske enn ei regionaløkonomiske analyser. Men samfunnsøkonomisk tankegang er ikkje avgrensa til rikspolitiske spørsmål, den gjeld like fullt for lokale spørsmål.

Litteratur

Aasly, N. (1996): *Meta-analyse av økonomiske verdsettingsstudier: En undersøkelse av hvilke faktorer som påvirker rekreasjonsverdien av fritidsfiske i ferskvann*. Hovedoppgave. Institutt for landbruksøkonomi, Norges landbrukshøgskole, Ås.

Adams, R. M., O. Bergland, W. N. Musser, S. L. Johnson, og L. M. Musser (1989): "User fees and equity issues in public hunting experiences: The case of Ring-Necked Pheasant in Oregon," *Land Economics*, 65(4):376-385.

Bergland, O. (1993): "Om teorigrunnlaget for verdsetjing av miljøgode," *Landbruksøkonomisk Forum*, 10(3):5-14.

Dedekam, A. (1987): *Regionaløkonomi*. Universitetsforlaget, Oslo.

Evensen, T. N. (1999): "Turismens betydning for norsk økonomi: Satelittregnskap for turisme 1988-1995." *Rapporter 99/21*. Statistisk Sentralbyrå, Oslo.

Evensen, T. N., og K. Ø. Sørensen (1997): "Turismens økonomiske betydning for Norge. Belyst ved nasjonalregnskapets satelittregnskap for turisme." *Rapporter 97/22*. Statistisk Sentralbyrå, Oslo.

Okstad, A., og T. Gustavsen (1989): "Økonomiske ringvirkninger av laksefisket i Namsen-vassdraget." *NTF-rapport 1989:13*. Nord-Trøndelag forskning, Steinkjer.

Driftsplanlegging og organisering av grunneiere - et viktig grunnlag i arbeidet med bærekraftig fisketurisme

Svein Knutsen
Norges Skogeierforbund

1. Generelt om retten til å høste av fiskeressursene

Grunneiers rett til å høste av fiskeressursene stadfestes allerede i Gulatingsloven og Frostatingsloven. I den moderne naturforvaltningen er det Lov om lakse- og innlandsfiske som stadfester denne retten:

"Med de innskrenkninger som følger av bestemmelser gitt i eller i medhold av lov, sedvane, alders tids bruk eller annen hjemmel, har grunneieren enerett til fiske etter innlandsfisk i vassdrag slik det har vært fra gammelt av så langt hans grunn går".

Som det går fram av bestemmelsen er det en generell regel at fiskeretten følger grunnen. Men det finnes unntak fra dette:

Fiskeretten kan være solgt fra grunnen. Dette var lovlig før loven av 6. mars 1964 trådte i kraft. På grunn av sedvane, alders tids bruk eller annen hjemmel kan fiskeretten være skilt fra grunneiendommen. Slike fraskillelser vil fortsatt stå ved lag. I områder hvor fiskeretten ligger i fellesskap mellom flere jordeiendommer (sameie) vil ofte eiendommer som skilles ut fra en av eiendommene få fiskerett innen hele sameieområdet. Fiskeretten kan ikke skilles fra grunnen for mer enn 10 år uten når fiskerett følger bruksrett til eiendommen. Dette er ikke til hinder for at det ved avtale mellom flere grunneiere kan avtales at fisket skal drives felles for mer enn 10 år. Utleie av fiskerett til fordel for allmennheten kan med godkjennelse av

departementet avtales for lengre tid enn 10 år.

Før vi fikk loven i 1964, var det lov å skille fiskeretten fra grunnen. Slike fraskillelser står fortsatt ved lag.

Grunneiers rettigheter og plikter

Loven legger stor vekt på at grunneieren/fiskerettshaveren gjennom organisering, driftsplanlegging og utnyttelse skal forvalte fisket slik at ressursene bevares, samtidig som fisket tilrettelegges for befolkningen. Sportsfiske er en viktig aktivitet i forbindelse med utmarks- og bygdeturistnæring og gir derfor muligheter til å styrke landbrukets næringsgrunnlag.

Fiskerettshaveren har følgende rettigheter og plikter:

Enerett til fiske med sportsfiskeredskap og næringsfiskeredskap.

Fisket skal forvaltes med sikte på god avkastning innen rammen av en bærekraftig utvikling.

Rettighetshaverne skal etablere samarbeid innenfor naturlig avgrensede områder.

Driftsplan skal utarbeides der det er hensiktsmessig.

Fiskeretten skal utnyttes som en del av eiendommens næringsgrunnlag.

2. Samarbeid gjennom utmarkslag

I gjennomsnitt er den norske utmarkseiendommen på ca. 500 dekar. Hvis den enkelte, uten å samarbeide med andre, skal forvalte egne ressurser, blir samlet arbeidsmengde meget stor. Etablering av samarbeidsorganer, utmarkslag, fiskelag, elveeierlag, osv., utløser en rekke stordriftsfordeler. Andre viktigere mål med å etablere samarbeid, er å oppnå en stammerettet fiskeforvaltning, forsvare grunneierretten, samt å øke mulighetene for næringsmessig utnyttelse.

Gjennom de siste 50 årene har norske fiskerettshavere lagt ned et omfattende arbeid innen organisering av formelt samarbeid. Til sammen er flere tusen lag etablert. Med dette har man for en stor del ivaretatt det ansvaret som pålegges gjennom Lov om lakse- og innlandsfiske på dette feltet.

Når grunneiere skal etablere samarbeid gjennom utmarkslag, står man som regel overfor en rekke utfordringer. I det aktuelle området kan det være inntil 300-400 rettighetshavere. Disse har gjerne ulikt kunnskapsnivå samt forskjellige mål og interesser. I tillegg er det gjerne en rekke ulike eiendoms kategorier som er potensielle medlemmer. Dette kan være eiendommer som er private, kommunale eller statlige, stiftelser, institusjoner, sameier, m.fl.

Det er viktig at medlemsskapet baseres på frivillighet. Erfaring viser at i de fleste tilfeller vil flesteparten av de aktuelle grunneierne melde seg inn i laget. Når man melder seg inn inngås en privatrettslig avtale mellom den enkelte og laget som gir sistnevnte rett til å fatte myndighet på bestemte områder. Det er vanlig å delegere myndighet innen områder som kultivering, oppsyn, utforming av felles fiskeregler, informasjon om fiskemuligheter, samarbeid med andre aktører m.m. Vedtak i laget fattes med flertall etter andeler.

I vedtektene til noen lag finnes følgende formulering:

”Medlemsskapet medfører ingen forpliktelser av juridisk, økonomisk eller annen art”. Slike lag må oppgradere vedtektene slik at de går fra å være interesseforeninger til å bli lag med reell forvaltningsmyndighet.

Det må tas stilling til hvilken selskapsform laget skal ha. De aller fleste velger å stå registrert i Brønnøysundregisteret som et BA (begrenset ansvar).

3. Lokal forvaltning og driftsplanlegging

Etablering av lokal forvaltning av fiskeressursene

Siden første halvdel av 90- tallet har det pågått en nasjonal omlegging innen forvaltning av vilt- og fiskeressursene i Norge. Innen år 2006 skal den praktiske forvaltningen være basert på driftsplaner utarbeidet av rettighetshavere. I den forbindelse har Direktoratet for naturforvaltning følgende hovedmål:

Kommunene skal være etablert som offentlig forvaltningsorgan i vilt- og fiskeforvaltningen.

Rettighetshaverne skal ha et praktisk og finansielt ansvar for forvaltningen av vilt- og fiskeressursene som står i forhold til deres eksklusive rettigheter og økonomiske interesser. Rettighetshaverne skal organisere seg i fellesorganer for vilt- og fiskeområder og gå sammen om en felles forvaltning av ressursene i henhold til driftsplaner.

Når det er hensiktsmessig, bør brukere medvirke i og utføre praktiske oppgaver i forvaltningen av vilt- og fiskeressursene. Der det er hensiktsmessig, skal det være opprettet rådgivende samarbeidsorganer, lokalt, og regionalt, med representasjon fra offentlig forvaltning, rettighetshavere, brukere og eventuelt andre berørte.

Driftsplanlegging

Driftsplanen er fiskerettshavernes arbeidsredskap for å nå lagets målsettinger. Dette innebærer gjerne å få en god biologisk forvaltning, utvikle fiske i næringsøyemed og etablere gode fisketilbud til allmennheten.

Som ansvarlig for utarbeidelse og gjennomføring av planen står fiskerettshaverne. Intensjonen er likevel at det på en eller annen måte skal være dialog/samarbeid med andre. Aktuelle samarbeidspartnere er kommunen,

Fylkesmannen, brukerorganisasjon, regulant, m.fl. Det tar vanligvis fra ett til to år å utarbeide førsteutgaven. Omfanget er fra 5-100 sider, og med en kostnad fra noen få tusen til flere hundre tusen. Planperioden er vanligvis fra 3-5 år. Andre generasjons driftsplaner blir trolig mer kortfattede og rimeligere å utarbeide enn førsteutgavene.

Innholdet i de fleste planene har følgende innhold:

1. Målsettinger
2. Biologisk del – status og tiltak
3. Utnyttelse til næring og rekreasjon – status og tiltak
4. Drift og gjennomføring (inkludert kostnader, finansiering og tidspunkt for gjennomføring)

Erfaringer fra driftsplanbasert forvaltning gjennom 90- tallet, er at kvaliteten på fiskeforvaltningen øker, lagets målsettinger klargjøres bedre, kunnskapsnivået blant rettighetshaverne øker og det bygges tillit og utvikles samarbeid med andre aktører

4. Driftsplanlegging og fisketurisme

I driftsplanprosessen er det naturlig å drøfte ansvars- og rollefordeling mellom laget og de aktuelle fisketurismeforetakene. Laget har i første rekke en forvalterrolle, og er i begrenset grad egnet til å drive næringsutvikling. Dette fordi det er vanskelig å bygge opp varig kunnskap om profilering, markedsføring og salg når hvem som er tillitsvalgt i laget skifter.

Oversikten under viser hvordan mange lag og fisketurismeforetak rundt om i landet har delt ansvaret. Laget tar hånd om en rekke forvaltningsoppgaver, mens foretakene foredler råvaren (fisket) og utvikler ulike aktiviteter tilknyttet fiske. Når det gjelder utforming av vassdragets profil, må laget ha en sentral rolle. Derimot vil det variere hvem som står for markedsføring og salg av fiske. Ofte ser

man at dess mindre vassdraget er, dess mer vanlig blir det at laget løser alle oppgaver. I større vassdrag spiller fisketurismeforetak en viktigere rolle.

5. Skogeierforbundets og Bondelagets arbeid med organisering og driftsplanlegging

Norges Skogeierforbund og Norges Bondelag har gjennom mange år arbeidet for større innflytelse for rettighetshaverne i fiskeforvaltningen. En sterk eiendomsrett til høsting av ressursene, og mulighet til å selv å utforme den praktiske forvaltningen, er avgjørende for å få en bærekraftig forvaltning. Økt forståelse for dette er en global trend og var en av konklusjonene fra Riokonferansen.

Et viktig grunnlag for god forvaltning og næringsmessig utnyttelse, er utvikling av formelt samarbeid mellom rettighetshavere innenfor naturlig avgrensede områder. I den forbindelse har grunneierorganisasjonene i flere ti- år bistått etablering av flere tusen utmarkslag i Norge.

Gjennom 90-tallet intensiverte organisasjonene arbeidet med å realisere lokal forvaltning av vilt- og fiskeressursene. I 1997 etablerte Norges Skogeierforbund og Norges Bondelag det 3 årige prosjektet «Lokal forvaltning og driftsplanlegging av vilt- og fiskeressursene». Til sammen 15 delprosjekter i regi av skogeierforeninger og fylkesbondelag har virket som en katalysator på området. Organisering av hensiktsmessige forvaltningsenheter og utarbeidelse av driftsplaner har stått sentralt i arbeidet. Arbeidet har blitt gjennomført i nært samarbeid med offentlig forvaltning.

I perioden 2001 – 2003 vil Norges Skogeierforbund og Norges Bondelag gjennomføre prosjektet ”Næringsutvikling og driftsplanlegging i utmark”. Her vil det fortsatt bli arbeidet med organisering og driftsplanlegging, men næringsutvikling vil i større grad bli fokusert.

Det er et viktig mål for organisasjonene at satsingen på fisketurisme skal gjennomføres slik at allmennheten fortsatt får gode fisketilbud i Norge. Forhåpentligvis vil vi få en større variasjonsbredde i produktspekteret slik at tilbudene i større grad tilpasses ulike segmenters preferanser.

Innlegg til paneldebatten

Harald Milli

Generalsekretær, Norges Bondelag

Fisketurisme er blant de eldste former for turistvirksomhet i Norge. På tross av de lange tradisjonene, er det i dag relativt liten bevissthet om fisketurisme som temaprodukt innen reiselivet. Næringen har stagnert og utviklet seg lite de siste 40 årene.

Norge har gode naturgitte forutsetninger for å utvikle fisketurisme i ferskvann. Selv om viktige fiskebestander har gått kraftig tilbake de siste 20 årene, er Norge fortsatt blant de land i verden som har flest elver med atlantisk laks og sjøaure. I tillegg har vi betydelige bestander av innlandsfisk (ørret, røye, harr, gjedde, abbor, gjørs, ål, karpefisker, etc) som har et stort utnyttelsespotensiale både biologisk og markedsmessig. Norge har også klare fortrinn overfor både hjemmemarkedet og det internasjonale sportsfiskemarkedet når det gjelder infrastruktur og tilgjengelighet, natur og sikkerhet. Dette har vi ikke klart å formidle godt nok. Norge har i tillegg et levende kulturlandskap å by turistene, og bred kompetanse innenfor fiskeforvaltning og fiskekultivering.

Grunneierne disponerer retten til fiske, og har derfor en nøkkelrolle i å utvikle fisketurismen. Gjennom organisering og utarbeiding av driftsplaner skal grunneierne sikre en bærekraftig forvaltning, utvikle et attraktivt fiske og tilrettelegge for fisketurismen. Mange av de som driver fisketurismeforetak er selv fiskerettshavere, og medlemmer i elveeierlag eller utmarkslag.

Norge står overfor store utfordringer dersom vi skal klare å utnytte vårt potensiale innenfor fisketurisme, og gjenvinne status som et av de mest attraktive landene for sportsfiske etter laks, sjøaure og innlandsfisk. Dette gjelder

særlig på områder som produktutvikling, markedsføring og entreprenørskap, men også på felt som bevaring, restaurering og utvikling av attraktive fiskemuligheter. Det ligger et stort potensiale i å heve kvaliteten på de produktene som tilbys på markedet i dag, og å utvikle nye produkter.

Norges Bondelag har som målsetting at mange faktisk skal drive med sportsfiske - innenfor rammen av bærekraftig ressursforvaltning. Mange fiskere betyr økte inntekter til grunneierlagene og elveeierlagene som driver den lokale forvaltningen. Mange fiskere betyr økte lokaløkonomiske ringvirkninger. Mange fiskere betyr videre økte inntekter til Statens Fiskefond, og gir oss politiske argumenter for at det skal bevilges penger til kalking, bekjempelse av tapsfaktorer og rammevilkår som sikrer fiskeressursene.

Det er et mål om at mange faktisk skal drive med sportsfiske. Skal vi lykkes med det må vi dyrke våre fortrinn og bevare og utvikle norske fisketradisjoner. Og da er det ikke nødvendigvis sånn at bare fiskekortprisene blir lave nok, så strømmer folk til for å fiske. Fisking er en fritidsaktivitet som konkurrerer med mange andre aktiviteter. Eks.: golf, gå på kafé, dataspill, sydenferie, etc. For at folk skal fiske, må det være attraktivt å fiske. Grunneierlagene/ elveeierlagene må sammen med turismeforetakene utvikle et spekter av produkter som retter seg mot ulike segmenter i befolkningen: lokale fiskere, tilreisende, utlendinger, firmamarkedet, enkle fiskekort, fiskepakker (overnatting, bespising, guiding, båt, transport, etc). På den måten vil mange kunne oppleve fisking etter laks og innlandsfisk. På denne måten ønsker vi at næring og rekreasjon skal gå hånd i hånd

For å lykkes med å utvikle fisketurismen, kreves samarbeid mellom mange aktører, både private og offentlige. Norges Bondelag skal gjøre sitt til at dette samarbeidet kan utvikles.

Utfordringer:

Det vi har mer enn nok av er billige fiskekort med middelmådig fiske. Vi må utvikle helhetsprodukter med attraktivt fiske. Fiskeregler som fremmer stor fisk og guiding som viser fiskerne til rette er viktige suksesskriterier.

Det hjelper ikke med god adgang dersom folk ikke benytter seg av den. Dette er en stor utfordring.

De gode laksevaldene er tradisjonelt lettsolgte, og selges ofte via nettverkskontakter. De mindre gode/dårlige laksevaldene selges ofte ved fristilt fiskekortsalg. Mangel på god markedsføring og brukervennlige salgsordninger gjør bl a at befolkningen sitter med et inntrykk av at laksefiske er dyrt og eksklusivt. Vi som kjenner fiskemulighetene i Norge vet at dette er feil, men denne myten gjør at vi ikke klarer å ta ut markedspotensialet i befolkningen. For å slå i hjel myten om det eksklusive laksefiske må fiskeproduktene synliggjøres og selges på en profesjonell måte. Lakse- og sjøaufiske er spesialprodukter som stiller særskilte krav til markedsføring, produktpakking, produktorganisering, tilrettelegging, etc. Høy gjenkjøpsprosent i lakseelvene viser at produktene er lavt priset.

Fisketurisme og allmennhetens adgang:

Miljøvernmyndighetene forvalter lov om laksefisk og innlandsfisk, og deres viktigste målsetting er å bevare biologisk mangfold og styrke allemannsretten, herunder øke allmennhetens adgang til fiske. Tradisjonelt har miljøvernmyndighetene satt likhetstegn mellom store fiskekortområder med lave priser og god adgang for allmennheten. Norges Bondelag mener at store fiskekortområder alene ikke gir bedre adgang for allmennheten. Til tross for stor innsats over tid med å organisere store fiskekortområder, ser vi i dag at antall utøvere som driver sportsfiske er avtagende. Dette gjelder spesielt i de yngre årsklassene (20- 30 åringene). Det er ingen selvfølge at folk driver med sportsfiske.

Fisketurisme i Norge og Sverige

Stein Ove Rolland
Norges Turistråd

Sentral-Europeisk fiskereiseprosjekt

Fra å være en litt eksotisk utkant av norsk reiselivssatsning har temaet fiskeferie de siste årene etablert seg som et solid markedsføringsprosjekt i regi av Norges Turistråd. Fenomenet fisketurister er for så vidt ikke noe som har dukket opp de siste seks årene. Det finnes flere områder, bedrifter og markedsføringselskaper som har solgt fiskeferier til utlendinger, men det er først de siste årene at det har vært en nasjonal satsning i regi av Norges Turistråd, og det er de siste årene at vi har opplevd en eksplosiv vekst til Norge fra sports- og fritidsfiskere i Tyskland og Nederland.

Gjennom fiskereiseprosjektet har det vært mulig for større og mindre destinasjoner og bedrifter å nå ut til store, uoversiktlige markeder som Tyskland og Nederland. Mens det i de tre første årene var et sterkt behov for å bygge opp en profil for Norge som fiskereiseland, har vi de to siste årene kunnet legge mer vekt på å presentere konkrete bedrifter med opplysninger om priser og fasiliteter.

Profilen til prosjektet har vært ”mann og fisk”, og hovedtyngden av områdene i Norge som har vært med i prosjektet har fokusert på fiskemulighetene i fjord-, kyst- og havstrøk. Det har dessuten vært gjort mye på produktsiden for å tilpasse seg fisketuristens behov og ønsker, og av disse grunner identifiserer nok foreløpig de fleste tyskere Norge med stor torsk og kveite.

Gledelig er det da at innlandsstrøk som Hedmark med Trysil og sine fiskemuligheter de to siste årene har vært med i fiskereiseprosjektet vårt og slik sett komplementert mangfoldet av

fiskereiseprodukter i Norge. Foreløpig har det ikke vært de store hordene av fisketurister til Trysil – og det ville ha forundret meg mye, for produktet er rimelig nytt for tyskere og nederlendere – men det har blitt jobbet godt på profileringsiden, noe som har resultert i store oppslag i spesialmagasiner.

Tradisjonelt har Norge også blitt identifisert med laksefiske, men på grunn av noen magre sesonger, opplever vi faktisk at Norge har fått en negativ oppmerksomhet og image i f.eks. sportsfiskermiljøet i Danmark. Vi vet alle at Norge kan være mer for dansker enn kun laksefiske, og mine kollegaer i København prøver nå å dra i gang et pilotprosjekt spesielt rettet mot sjø- og havfiskere.

Hvorfor er Norges Turistråd så engasjert i sports- og fritidsfisket?

Svaret er flerdelt:

I 1999 var det rundt 90.000 tyske og nederlandske ferierende i Norge – som enten var på en ren fiskeferie, eller som flittig brukte fiskestengene i løpet av Norgesferien sin. Tilbakemeldinger fra turoperatører i markedet tilsier en positiv utvikling også for inneværende år, uten at vi har fått en endelig oversikt over totalbildet enda.

Norge har naturgitte fortrinn på produktsiden. Det er få andre land som kan skilte med så mye og lett tilgjengelig hav, kyst, sjø og vann som vi. I tillegg er muligheten for å få stor fisk ganske store, mangfoldet av fiskearter er stort og ikke minst så verdsettes fisken høyt som matfisk, noe ikke alle våre konkurrenter på markedet kan skilte med.

Hvem hadde trodd at det skulle reise tyske turister til Jøkelsfjord i Nord-Troms midt i februar for å fiske? Satsningen på fisketurisme er et lysende eksempel på at

man ikke bare kan forlenge turistsesongen, men faktisk bygge helt nye sesonger for aktuelle tilbydere. Fisket er dessuten best på tider av året når det ellers er stille og rolig i reiselivsnorge. I allefall så sier vi det til utlendingene.

Sist men ikke minst så har det dessuten blitt investert mye på produksiden for å skreddersy hytter, rorbu- eller leilighetsanlegg for behovene til ivrige sportsfiskere.

Med et stor, tilgjengelig marked og et godt tilrettelagt produkt har vi med andre ord hatt alle forutsetninger for å kunne lykkes med fisketurisme.

Det Sentral-Europeiske markedet for sports- og fritidsfiskere

Sommeren og høsten 1998 gjennomførte Development Associates i oppdrag fra Norges Turistråd en omfattende, multinasjonal undersøkelse av markedet for aktivitetsferier. Undersøkelsen ble gjennomført i England, Nederland og Tyskland og blant temaene som ble analysert var markedspotensialet for fiskereiser.

Av undersøkelsen går det fram at det totale potensielle markedet av sports- og fritidsfiskere utgjør mer enn 6 millioner tyskere og nederlendere, og at nesten 2,2 millioner av dem fisker regelmessig. Det betyr at hver 20 tysker er interessert i fiske som fritidssyssele som man driver med av og til, eller som sport som utøves regelmessig.

Innenfor segmentet fisketurister finner vi to grupper: Familieferierende og sportsfiskerne. Et typisk eksempel på førstnevnte kategori er de som leier en hytte eller feriehus for to-tre uker og hvor mannen sniker seg til noen fisketurer i løpet av ferien. Et typisk eksempel på sportsfiskere, er kameratgjengen fra Berlin som reiser tidlig om våren eller om høsten

og leier en rorbu, hytte eller leilighet og fisker fra tidlig morgen til sent om kvelden.

Selv om den første kategorien fisketurister også er betydelig i antall (en av de største aktørene innen hytteformidling har gjennomført en undersøkelse blant sine kunder, og hele 60% oppgir fiske som en av de viktigste grunnene for å dra til Norge!), så skal vi se litt nærmere på særtrekkene ved sistnevnte gruppe av fisketurister.

Det Sentral-Europeiske sports- og fritidsfiskermarkedet deles inn i tre kategorier etter hvilke type fiske som utøves. Det er fluefiskere, ferskvannsfiskere og sjø-/havfiskere.

Av de 1,2 millioner tyske sports- og fritidsfiskerne som aktivt utøver sporten, utgjør sjø- og havfiskerne den største kategorien (60%), etterfulgt av ferskvannsfiskerne (35%) og fluefiskerne (5%).

I Nederland er den største kategorien ferskvannsfiskere (75%), mens sjø- og havfiskere utgjør 20% av segmentet. Fluefiskerne er også i Nederland den minste kategorien sports- og fritidsfiskere.

Fiske er en mannsdominert sport og fritidsbeskjeftigelse. I Tyskland er 84% av segmentet menn, mens de i Nederland utgjør 85%. Blant fluefiskerne er andelen av kvinner noe høyere (27%).

Majoriteten av de tyske sports- og fritidsfiskerne finner en i aldersgruppen 20-39 år (40%). Den nest største gruppen er 40-60 år (35%), etterfulgt av gruppene 60+ og 14-19 år. I Nederland tenderer sports- og fritidsfiskerne å være noe yngre enn i Tyskland.

Fiske i ferskvann og elver

Foruten etablerte lakse- og ørretprodukter, jobbes det også som nevnt bevisst med å utvikle og markedsføre gode fiskereiseprodukter i innlandsstrøk. Blant dem har spesielt Trysil arbeidet i sammen med oss i forhold til å profilere seg som destinasjon for sportsfiskere.

Spesialmedia spiller her en betydelig rolle i dette profileringsarbeidet, og derfor har det vært viktig for oss å invitere journalister fra riktige medier til å besøke og teste produktene. I følge ekspertisen, har Trysil et betydelig potensial for fluefiske etter harr. For tyske fluefiskere er harr, ved siden av ørret, den mest attraktive arten å fiske på. I Tyskland og Østerrike har dette fisket opplevd magre sesonger de siste årene, og med et fokus på store bestander av harr, gunstige priser på fiske, dyktige fagfolk på stedet og lett tilgjengelighet, har Trysil gode muligheter for å lokke flere fluefiskere til seg.

En annen attraktiv fisk som appellerer til tyskere og nederlendere, er gjedda. I nesten hvert eneste fiskemagasin finner man egne bolker om gjeddefisket. Her gjelder det for Trysil og de andre destinasjonene å få fotografert rekordgjedder som tas i området og få dette på trykk i magasinene. Det er nemlig den store fisken som er viktig for leserne!

Kommunikasjon

Vi har så langt i prosjektet valgt å fokusere på den mest synlige og tilgjengelige delen av markedet, nemlig de ivrige sportsfiskerne. Det er denne gruppen som er lettest å nå og å snakke til.

Når jeg sier at sportsfiskerne er lette og nå og snakke med, mener jeg måten vi har valgt å produsere og distribuere våre brosjyrer på. Brosjyren heftes nemlig inn i hele opplagene til fiskemagasiner i Tyskland og Nederland. Det er en dyr

distribusjon, men det er en kvalitativt god distribusjon.

I prosjektet har det blitt lagt veldig stor vekt på at tekster og bilder i brosjyrene skal være troverdig og tilpasset målgruppen. Derfor skrives våre brosjyrer av anerkjente journalister fra sportsfiskermiljøet, og det er heller ikke et bilde i brosjyren som trykkes uten godkjenning av fagfolk.

Strategisk pressearbeid har vært en avgjørende faktor for at Norge har blitt kjent som fiskeland i Tyskland og Nederland. Det er ikke mange utgaver av spesialmagasinene som ikke har en eller annen reportasje om fiske i Norge.

Spesialiserte turoperatører

Like viktig som det er med tilstedeværelse og synlighet, er det at produktene er lett tilgjengelig. Både i Tyskland og Nederland finnes et antall større og mindre turoperatører som har spesialisert seg på salg av fiskeferier. Dette er viktige salgskanaler for mange norske bedrifter, men vi vet også at mange booker oppholdet sitt direkte i Norge. Fordelingsnøkkelen for sportsfiskerne på booking gjennom hhv. turoperatører og direkte i Norge ligger på rundt 45/55.

De siste tre-fire årene har flere av disse spesialiserte turoperatørene opplevd eksplosiv økning i bookinger av ferier til Norge.

Hva tyskere og nederlendere mener om Norge som fiskereiseland

Tyskerne mener vi er det beste landet å tilbringe en fiskeferie i! Bedre enn Danmark, Irland, Sverige og Spania! Det synes i allefall leserne av spesialmagasinet Blinker (opplag ca 190.000 eks.) og medlemmene av Landesfischereiverband Bayern, som organiserer 120.000 sport- og fritidsfiskere. De to nevnte miljøene har

nemlig foretatt hver sine kåringer, hvor altså Norge kom best ut i begge.

Norske fiskereiseprodukters sterke sider

Tilbakemeldingene fra turister på fiskeferie i Norge, går på at kvaliteten på produktene (hytter og leiligheter) jevnt over er høy og at vertskapet er vennlig og hjelpsom. I tillegg scorer Norge høyt på faktorer som rent miljø, variert og spennende landskap, at det er stille og fredlig og lite turistrasfikk sammenlignet med andre land.

Turistfiskerne trekker selvfølgelig fram at det er mye fisk – og stor fisk – å få, at det er et stort mangfold i fiskeartene og at de kan fiske på dypt vann ikke langt fra land.

Norske fiskereiseprodukters svake sider

Turister oppfatter Norge som et dyrt land. Når det gjelder fiskereiseproduktene spesielt, går tilbakemeldingene ut på at båtene tildels er små, samt gamle og rustne. Av mer generelle tilbakemeldinger, kan det nevnes at reisetiden oppfattes som lang, ferjeoverfarten til Norge oppfattes som dyr, vegskiltene kun er på norsk og fartsgrensene er for lave. I tillegg syns mange at tollkvoten på alkohol og andre varer er for strenge.

Konkurrenter

Våre viktigste konkurrentland er Irland, Sverige, Danmark og Canada. Sistnevnte er tilgjengelig gjennom rimelige flypriser og godt tilrettelagte produkter for både lakse- og havfiske. Irland har gjennom en årrekke bevisst bygd opp en profil som fiskereisedestinasjon og kan tilby et mangfold av ferskvanns- og sjøfiske, har et godt organsiert utleie av husbåter og en unik atmosfære (puber). Danmark er for mange et naturlig valg på grunn av den korte avstanden. I tillegg er feriehusene jevnt over av god standard, samt at landet oppfattes som familievennlig. Sverige er på grunn av valutasituasjonen fortsatt et

rimeligere ferieland for tyskere enn det Norge er. Ferskvannsfisket er godt tilrettelagt og turister finner fin natur og ro og stillhet.

Konsekvenser av turistfisket?

Tradisjonelt har turister på besøk i Norge opplevd fjorder, fossefall, Nordkapp-plata eller gått milevis i norske skispor om vinteren; altså en veldig ”ufarlig” omgang med naturen vår. Med fisketurister opplever vi en annen form for turister: De som også høster av ressurser fra naturen. I lys av trafikkutviklingen og mediaoppmerksomheten som fisketurister har fått, har det oppstått en debatt om hvorvidt fisketuristene utgjør en trussel for lokale fiskebestander og utkonkurrerer lokale yrkesfiskere.

Den debatten skal jeg ikke gå inn på her, men bare nevne at vi sammen med Norges Fiskarlag, Fiskeridirektoratet, Norges Småfiskarlag og Fiskerihøgskolen i Tromsø prøver å dokumentere og tallfeste omfanget av turistfisket, samt å belyse de konsekvenser som turistfisket har på lokale fiskebestander. Når resultatene av kartleggingsarbeidet snart foreligger vil denne arbeidsgruppen se på forslag til tiltak dersom det skulle vise seg at turistfisket virkelig utgjør en trussel for bestandene.

Avslutning

Jeg håper jeg har gitt dere en smakebit på vår satsning overfor fisketurister. Måten vi har jobbet på i dette prosjektet – konsentrert og smalt – vil for Norges Turistråd sin del også bli benyttet på andre temasatsninger – spesielt sykkel og vandring – i årene som kommer. Som vi også har sett, så er fisketurismen av flere grunner en kjærkommen forsterkning av det øvrige reiselivet vårt, og vi er overbevist om at også nye områder og fiskeprodukter i innlandet vil lykkes i å få utenlandske gjester. Takk for oppmerksomheten.

International Market Trends In Recreational Salmon Fisheries – Consequences for Norway

Tarquin Millington-Drake
Frontiers International

Ladies and Gentlemen:

It is a pleasure to be here today and I am honored to have an opportunity to share from an outside view some thoughts with you about the status of sport fishing tourism in Norway today. My name is Tarquin Millington-Drake and I enjoy fly fishing for Atlantic salmon more than any other leisure pursuit that life affords. I have been privileged to visit your beautiful country many times over the past 15 years. I'm also lucky that my chosen field of work embraces sport fishing. I am the Managing Director of the London office of Frontiers International, a U.S. company which is the largest single producer of fishing tourism in the world. I also serve as the President of the Ponoï River Company, which is a private entity that has the fishing rights to the Ponoï River on Russia's Kola Peninsula. I also sit on the Boards of the Atlantic Salmon Federation, perhaps the leading privately funded salmon conservation organization and North Atlantic Salmon Fund lead by Orri Vigfusson, which attempts to remove through open sea netting of Atlantic salmon.

In addition to a number of rivers in Norway, I've had the opportunity to fish extensively in Russia, in Scotland, Ireland, Iceland and Canada. Through my work on the Ponoï in Russia, I have guided many prominent salmon fishers from a number of countries and have discussed many aspects of fishing travel and tourism with a broad cross-section of people with vested interests in the sport of Atlantic salmon fishing and other anadromous species like sea run brown trout—authors, fisheries, biologists and other scientists and well-

traveled individuals from many walks of life, all of whom share one common interest, the pursuit of the finest game fish which swims in cold water. As a result, I feel that I can offer you well-seasoned perspective about fishing tourism and the issues which face all of us here today, whose livelihoods may be influenced by the future viability of fishing tourism.

I want to concentrate on *Salmo salar*, the Atlantic salmon, because it is viewed internationally as the driving force or the main attraction in coming to Norway to fish. It also commands the highest price per day of any species in the international market. In your country alone, the annual value of Atlantic salmon fishing in your rivers is at least 500 million Norwegian kroner. My company, Frontiers, sends about 450 to 500 people annually to rivers in Norway, Iceland and Russia alone, representing a yearly turnover of about 30 million Norwegian kroner. To maintain such business, the salmon must be protected.

The economic effect of this business is vitally important to your country as well as mine, especially in the salmon districts. It represents a large number of jobs, a way of life for many, and considerable revenues. In addition to rod fishing in rivers, Norway has the world's largest salmon farming industry, the export value of which, was nearly 8 billion Norwegian kroner 3 years ago, which was the last statistic I've seen.

With around 650 salmon rivers and a diverse mix of wild salmon stocks, Norway is a key country with respect to wild Atlantic salmon and you bear an international responsibility to protect this wild resource. Norway has been a leader in certain constructive conservation changes. Once you recognized that salmon stocks were in decline since the 1970's, all fishing other than rod fishing was banned in rivers since 1978. Drift net fishing stopped in 1989; seasons have been

adjusted to protect spawning periods and on most rivers, worm fishing and prawn fishing was eliminated and others have become pure fly fishing rivers, at least during major portions of the season. Norway is to be commended for accomplishing what they have.

However, the wild Atlantic salmon right now is in grave peril. The peril is at crisis point, and if all of us do not re-energize our efforts to conserve this precious resource, the enjoyment of life that it provides and its profound economic benefit may be lost forever. More needs to be done more quickly than everything, which has been accomplished in the last 30 years. In spite of regulations that have come into place, in spite of quotas which have been established for high seas netting, in spite of certain buy-outs of netting rights achieved by NASF and in spite of lower prices for salmon, reducing the financial return on commercial fishing at sea, catches have continued to decline precipitously.

It is estimated that the North Atlantic stock of wild salmon is now 20% of what it was 20 years ago. In addition, the percentage of small salmon has increased, while large salmon have declined. In Norway, rod-catches declined about 70% from 1980 to 1997. The World Wildlife Fund last summer declared the Atlantic salmon to be an endangered species.

Concurrently, it is estimated that 80% of the Atlantic salmon found off the coast of Norway are of farm-raised origin—very bad news! This is due to the escape of hundreds of thousands of farm-raised fish now intermingling with your wild stock, adversely affecting the gene pool and posing a potentially disastrous spread of disease, like gyrodactylus and smolt mortality from the parasite, salmon lice. Your country has lost wonderful rivers like Laerdal and Rauma to rotenone treatment.

Throw in hydroelectric projects such as the one which changed the face of Alta forever, acid rain and other sources of pollution, and it's no wonder that Atlantic salmon are in dire jeopardy as is the tourism it attracts to your country and others.

The economic value of a live, wild Atlantic salmon compared to that same salmon as dead meat in a fish market is astounding. A few years ago Scotland, after intensive study, capitalized a wild Atlantic salmon at a value of 10,000 pounds, or about 138,000 Norwegian kroner for the purpose valuing the in perpetuity fishing rights. That is the estimated value over the life of the fish—money spent by those who come to fish in transport, accommodation, meals, guide fees, gratuities, license fees, etc. That same fish might be worth only 300 kroner in the fish market. Certainly from an economic viewpoint, there is no justification whatsoever for killing wild fish for commercial food purposes. It is literally throwing money down the drain, and each dead salmon diminishes our threatened wild stock.

Yet, even as that economic reality makes sense, there are an estimated 250 fjord nets in the Alta fjord, each net catching an average of 100 kilos of wild salmon for table use per year. These nets stand in the way of what most justifiably believe to be the greatest of all Atlantic salmon rivers. The Alta should be an untouchable national treasure and instead it is still being netted in its fjord. That is based on the kill reported, which many speculate is actually much higher. Translated into number of fish based on average weights, the kill in the fjord greatly exceeds the total run of fish into the Alta river. The value of the Alta sport fishery could be greatly enhanced if a significant percentage of the fish killed in the fjord were available for rod catch in the river, producing more money for the landowners and more satisfying fishing for everyone. The eyes

of the Atlantic salmon world are watching how Norway treats its prized river and its demise, should it occur, will be a very public affair as has the demise of the Laerdal and Vosso and many others.

I believe that each of us has a responsibility to do everything we can to try to turn around this very real and very grim picture of wild Atlantic salmon stocks. We bear a responsibility for future generations. To do so, old ways must change. There is no longer a plentiful bounty of healthy, wild salmon available for the taking. Unlimited killing by any means, including rod fishing, must be controlled or eliminated. Otherwise, there will be no salmon left and fishing tourism will die off, with adverse financial consequences for the land owners and all who are employed by the infrastructure to service visiting salmon fishers. Each of you can try to influence the Directorate for Nature Management and politicians at county and federal level, as well as the local people in your respective locations. Educate the younger people about sound conservation measures. Teach them by example of the pleasures of Atlantic salmon sport fishing and the exhilaration of releasing healthy, wild fish. There are things each of us can do at grass roots level to break through the indecisiveness that has been evident throughout the North Atlantic.

Norway can learn from examples, both good and bad, in other countries. Most Canadian rivers are not receiving enough returns to meet minimum spawning requirements. Fishing lodges and fishing leases are coming on the market at low prices in ever increasing numbers. Syndicates of fisherman, whose families have been going to particular rivers for 3 or 4 generations are breaking up or giving up. Iceland has suffered steep declines as has Scotland. Annual fees for fishing rights have begun to decline. In many places the fishing has been so poor, the

people have given up going. The advent of Russia in the past decade has taken about 1,000 rods a year from the international traveling fishing community with negative financial consequences for other countries where people had previously visited.

In our business we see a strong backlash against rivers which still permit any form of rod fishing, other than fly fishing, and which permit killing of fish. Catch and release is spreading rapidly, but its practice seems contrary to Scandinavian tradition, from Iceland to Norway. It has been well-proved that it works and it is well-proved that over a period of time its implementation enhances the quality of a river fishery, both in numbers of fish caught and increased average size.

Of course, we all realize that there are factors affecting the viability of fishing tourism beyond our control. The premise is the better the fishing and the more pleasant the fishing experience, the more vibrant fishing tourism becomes, generating more money for those of you who receive fisherman willing to pay for that privilege. There is little that you and I can do, other than supporting effective conservation organizations and making our views known to our elected representatives at all levels about things like acid rain, global warming which is especially affecting the Northerly latitudes, low sea temperatures and disease control. However, there are indeed things we can do on rivers and in regions in which we have vested interests. Accomplishing these things will encourage more fishing tourism of higher value for your river. These include:

1. Institute a catch and release program on your river and close the gap between what is allowed for the local fishermen, compared to regulations for foreign fishermen. Although it has been proved that foreign fishermen, even from the European continent where catch and

release has not been as well-established, will gladly embrace catch and release. It is a “turn-off” if local fishers are permitted unlimited killing of fish including those previously released by foreign guests. This double standard increasingly is under criticism by foreign fishermen who are the primary source of revenue on any river.

You must accept that catch and release works, especially in harmony with fly fishing only. It is scientifically proved that even with normal handling during the release process that the survival rate is at least 95%. These fish will spawn and will likely be captured again, sometimes more than once, thus increasing their value. If you cannot get the locals to go to full catch and release, accomplish partial steps which might include a kill limit of one or two fish a day, per rod, and limit that to males only. Make it mandatory for all females to be released. Every fish that survives to spawn is a precious resource in your river.

Let me cite two quick case histories in the world of anadromous fish:

A. The Rio Grande River in Tierra Del Fuego—Fly fishing only and mandatory catch and release has been in place now for 15 years. During that time, the average catch per rod per day has increased 10 fold and the average size of the sea trout has increased greatly to over 10 pounds on average. Visiting anglers often catch more than 100 fish to their rod in 6 days. This has happened in spite of the fact that there are no other identifiable changes at sea or in the river itself having taken place. In that same period of time the average cost per rod week has tripled, but even at today’s cost demand for space is greater than ever.

B. Ponoï River in Russia. Like all other Kola Rivers, it is fly fishing only, with mandatory catch and release. This has been in effect since 1990. The Russians

used to permit a commercial net across the mouth of the river on a one day down and one day up rotation, but that was eliminated in 1993. In the years since, the Ponoï has consistently produced an average of more than 20 salmon per rod, per 6 days across a long, 18-week season. During best weeks, the average catches are over 30 and a number of people have caught more than 100. Most important, since 1994 scientific measurements have revealed an increase in the juvenile population (parr and smolts), depending on measuring sites, up from 4 to 16 times. Only now do the biologists consider the river to be nearing carrying capacity. Prior to removing the net, more grilse were caught than salmon, but that ratio immediately reversed. We are now catching more than 3 salmon for each grilse. The number of fish over 10 pounds and up to 30 has nearly doubled since 1993. During the 2000 season, 38% more fish from 10 to 25 pounds were taken, compared to the prior season. This is the opposite of what has happened in Norway.

Bottom line is fly fishing only and catch and release will make your salmon river, and in fact any salmon river, much more attractive to foreign anglers, will enhance the productivity of your river and thus lead to more income each year.

2. Do not overfish your river. Some years back when I first fished rivers like Namsen and Gaula, they were being pounded in three 8-hour shifts per day. We often saw new fishermen arriving as we were finishing our designated hours. We were fly fishing and they were spinning. Other well-known beats, which were fly fishing for foreign guests were being pounded by an unlimited numbers of rods a kilometer downstream with big spoons. This creates a very negative impression for foreign fishermen who are spending “the big bucks” and certainly should not be permitted.

3. Lobby hard with officials at every level of government to get rid of interceptory nets of any kind along the path the salmon follow to enter your river. They kill too many fish for too little economic return. They cannot be justified other than the old argument we often hear about it being a “traditional right.” That right we can no longer afford to indulge. Private sector money is often available from those who value fishing your river to offset what little economic loss each netter might experience. Take advantage of it.

4. Lobby steadfastly with authorities at every level to legislate inspections and strict controls on every fish farming facility, with an eye to disease control and to the complete elimination of big escapements. They represent a very serious threat to the wild Atlantic salmon stock in every river. Land-based aquaculture facilities must be considered. Norway can no longer afford the degree of escapement that you have had in recent years.

5. Invest in your infrastructure at all levels from quality of guides to quality of lodging and cuisine. Eliminate gaffs and buy your guides soft mesh release nets, which help protect landed fish. Some of the lodging facilities available internationally to visiting anglers are marvelous, with extensive amenities and superb chefs. As a whole, we believe that Norway can improve in this area, thus attracting more foreign fishermen. Of course the lower paying end of the market will accept and perhaps appreciate the cheap option with little invested in comfort and cuisine but the middle to higher end of the market seeks certain major requirements – the combination of which are very difficult to find in Norway today – as well as decent numbers of fish – the market requires a fishing beat with double bank and therefore nobody fishing the other side with spinners, decent lodge or

hotel accommodation (preferably private lodge with cook) close to the fishing beat, the opportunity to use knowledgeable local fly fishing guides and finally a high quality chef or food. All these elements make up the classic Atlantic salmon experience and are within your grasp unlike the wonderful Norwegian countryside which you have been blessed with and other nations can never create. These areas are factors you can control.

If fishing tourism is to remain viable in your country, the above list are issues that you must face. It is time for change in the Atlantic salmon world and according to all the experts I know, there is not a moment to lose in initiating positive change. There will be a lot of naysayers beginning with local residents in your area who just don't get it, who just don't understand the severity of the problem and who cling to old values, which are rooted in generations when the bounty of the sea was unlimited. That is clearly not the case now. In fact, Atlantic salmon, the driving engine of fishing tourism in Norway, stand on the brink of disaster.

It is always a pleasure to visit Norway and I hope that some of the facts and thoughts that I've expressed today will provide you with the inspiration and means to help your own business and to help Norway's fishing tourism business. It begins with the preservation of the species and there are great things that each of you can do. It will take strength of purpose and you may be criticized by others, but it can be done and has been done elsewhere—and what a nice legacy to leave for future generations compared to the alternative which is lurking near at hand.

Thank you again for having me here and I wish each of us the best of luck in fighting the good fight which we need to do.

Norsk fisketurisme etter laks og ørret sett fra inn- og utsiden

Lars Nilssen

regissør og fotograf

Jeg har vært lidenskapelig sportsfisker siden jeg var en liten. Som de fleste andre som begynte denne hobby i barndommen har jeg gått de såkalte gradene i stangfisket: fra mark og dupp, via sluk til fluefiske.

Jeg har bodd i nærheten av Oslo siden jeg kunne gå og har som sportsfisker utviklet et helt spesielt forhold til Osloområdet. Jeg kom i kontakt med OFA da jeg var 14, har siden den gang vært aktivt med i fiskekultiveringsarbeidet i Osloområdet, og de siste 5-6 årene også vært med å utvikle administrasjonens informasjon til det fiskende publikum.

Årsaken til at jeg er invitert hit har vel også delvis med dette å gjøre: at jeg har en viss erfaring med et ørretområde som det siste tiåret har vært i en rivende utvikling - både mht. hva som finnes av muligheter og hva angår interesse hos publikum, men kanskje særlig fordi jeg har reist verden rundt sammen med Bård Tufte Johansen og Lars Lenth for å lage NRK-programmene "med Bård og Lars på fisketur". Disse har vi til nå laget 13 av og vi er i nå i gang med en ny serie som er klar til sending neste høst. Jeg understreker at det jeg har erfaring med og reflekterer rundt er ørretfiske.

Nesten alle fiskere jeg treffer er av den oppfatning at jeg må være en lykkelig mann. Det er faktisk påfallende mange menn jeg kjenner som opplever det å fiske som den største og mest intense lykken i livet. Hvorfor det er slik skal ikke jeg komme inn på her. Det har mange andre sagt mye om, og mange både kvinner og psykologer kan komme med en rekke forklaringer av fenomenet. Jeg bare konstaterer at mange, og det virker som det blir bare flere og flere, faktisk helst bare vil

fiske.....hvis en kunne velge fritt på øverste hylle i en verden hvor en ikke hadde ansvar for noe annet enn sitt eget forgodtbefinnende.

Jeg er i en slik situasjon at de siste årene har svært mye av både mitt arbeid og min fritid vært okkupert av dette interessante tidsfordrivet som sportsfiske er. Ergo er det en kort slutning å trekke at et menneske som får betalt - tidvis ganske godt betalt - for å reise rundt til verdens beste fiskedestinasjoner - iallfall hva angår ørret - må være usedvanlig happy. Så enkelt er det imidlertid ikke. Og jeg skal ikke komme inn på livets andre vesentlige aspekter, jeg skal holde meg til det rent fiskemessige.

Min opplevelse på Island:

I juni i fjor var Bård, Lars og jeg og besøkte de to beste ørretelvene på Island: Svarta og Laxa. I eventyrlig vakre omgivelser rant to elver som var proppfulle av ørret mellom 1 og 3,5 kilo. I motsetning til de fleste steder i Norge var det også slik at disse fiskene - også de største - vaket, selv om vanntemperaturene var mellom 4 og 7 grader, vinden pisket fra nord og det tidvis regnet i bølger og spann og naturen kunne være hyllet inn i tett tåke. På denne turen fikk vi raskt endel gode fiskescener på tape. Som regel sliter vi langt mer for å få til fiskescener av et visst format enn det kan se ut som på de ferdige programmene. Eksempelvis var vi i Montana i to uker året før, og på denne turen fikk Bård en eneste ørret over 30 cm. Men på Island var vi heldigere og det medførte at også jeg fikk anledning til å prøve stanga.

For å gjøre en lang historie kort, fikk jeg etter tredje dagen en tekstmelding fra en av mine fiskekompiser i Oslo om at døgnflueklekkingene var i gang i Nordmarka: [Ephemera vulgata. smv. 47, 46, 44. Bananas.]. Mobiltelefonen er kommet for å bli. Mine bangeste anelser

slo altså til: Den ene uken i året da de virkelig store Oslo-ørretene går opp og tar tørt krasjet med mitt opphold på Island. Dette medførte at jeg kom i en situasjon hvor jeg var ved en av verdens beste ørretelver, hadde eksklusiv rett til å fiske på vakende tokilosfisker som stadig vekk viste seg i vannskorpen, og jeg sto der og ønsket meg et helt annet sted - nemlig tilbake til mine hjemtrakter for å i beste fall kunne lure en fisk over kiloen. Jeg klarte rett og slett ikke å nyte mitt islandske privilegium og hadde en minimal glede av å være så nær muligheten av å sette personlig rekord på tørrflue. Og vi hadde virkelig et privilegium, fiskende sammen med Bård på 8 km elv.

Da vi noen dager senere landet på Gardemoen, kjørte jeg direkte fra flyplassen til en parkeringsplass i Hakadalen, beinfløy opp til et av disse vannene jeg har kjent siden jeg var liten og har vel sjelden vært mer besatt av fiskefeber enn akkurat da jeg hadde en kilometer igjen og viste at forholdene var perfekte. Da jeg i tillegg klarte å lure en bronsebrun kilosfisk i den ene vika jeg året før mistet en storing - ja da - da var jeg virkelig en lykkelig mann.

Det er ikke fritt for at denne opplevelsen, jeg vil vel kalle det en rimelig irrasjonell og følelsesladet opplevelse av sportsfisket, har fått meg til å reflektere over både mitt og andres forhold til fisket, og det danner noe av bakgrunnen for det jeg i det videre skal snakke om - hva vi i Norge har å lære av utlandet når det gjelder fiskeforvaltning og fiskekultur.

Før en diskuterer dette med lærdommer fra andre land og om vi har noe i deres forvaltning og kultivering å overføre til Norge, tror jeg det er viktig å definere hva sportsfiske er, for hvem.

Som med laksefiske finnes det en rekke personer som reiser verden rundt til

alle tider av året for å oppleve det ultimate ørretfiske. På våre turer i forbindelse med programmene har vi møtt mange av de samme karene enten det er på lodger i Patagonia i Argentina, med sine guider langt inne i Yellowstone nasjonalpark i Montana eller på flyplassen i Murmansk ventende på russiske militærhelikoptere som skal frakte dem inn til de paradisiske elvene på Kolahalvøya. Felles for disse karene er at de er steinrike, har tendenser til hudkreft på hender og i ansiktet, er langt opp i årene, er amerikanere og har det som sitt viktigste mål i de årene av livet de har igjen å hale på land flest mulig store ørreter for deretter å slippe dem ut igjen. Innimellom finnes noen mer eller mindre freakete unghvalper som har minst like dilla som sine eldre kollegaer. Disse er enten sønner av de nevnte karer eller jobber som deres guider og assistenter.

Andre felles trekk for denne gruppen er at de liker å ha det komfortabelt. Påfallende mange er overvektige, setter liten pris på store fysiske anstrengelser og vil gjerne bli fraktet til fiskeplassene enten pr. bil, båt eller helikopter. Det finnes en klan, eller kanskje heller en losje, av denne type mennesker rundt om i verden, og mitt inntrykk er at det blir flere og flere av dem. De har fluefiske som både sin ene sportsgren og den grunnleggende drivkraften i sin tilværelse. For å få praktisert sin lidenskap betaler de hva det måtte koste, og svært mye av det fisket som finnes på de nevnte paradiser er lagt opp for å tilfredstille nettopp denne gruppen mennesker.

Bård og Lars er ikke slik. De er hverken rike eller overvektige og har tross alt en viss interesse for andre ting her i livet enn det å fiske, selv om jeg av og til begynner å lure - særlig på Lars. Riktignok er ikke Bård altfor glad i å gå for langt til fisket, han bor heller på hotell enn i telt, har ikke sans for ballukt og tidtrøyte rundt elva - da snakker han heller i mobiltelefonen, men

allikevel. De kan ikke defineres som en del av den nevnte klan.

Allikevel har mine fiskevenner og kollegaer noe vesentlig til felles med de rike losjkarene, og det er den voldsomme iveren etter fisket i seg selv. Bare det finnes stor, vakende ørret bobler det frem en entusiasme for å overliste dyret på en imitasjon av hva det beiter på. De klarer å opparbeide et fokus som nesten er misunnelsesverdig, og opplevelsen av fisketuren henger primært sammen med hva som skjer i vann eller elv og da særlig rundt fortomsspissen. Rammene rundt, selve det jeg vil definere som turopplevelsen er av mindre vesentlig karakter bare fisket er optimalt. De bedriver det jeg kaller et tegneseriefiske, der deres grense for den oppriktige opplevelsen går ved oppdrettsanlegg eller put & take dammer.

Som dere kanskje har skjønnet, er ikke jeg av samme tradisjon. Selv om jeg liker å fremstå som et moderne og ikke konservativt menneske må jeg bare innrømme at dette med sportsfisket nærmest som idrettsgren aldri helt har slått rot i meg, selv om jeg de siste årene både har fått meg lettvektsvadere, fiskecaps og stort sett fisker på vakende fisk med imitasjoner av hva den spiser. Endog har jeg begynt å sette ut fisk av en viss størrelse i vann/elver, jeg vet det finnes få av dem.

Allikevel: For meg er det av langt større glede å fange en 500-grammer i et lite vann i Nordmarka hvor jeg knapt kan se spor etter andre, enn å bli sluppet ned ved en elv på Kola hvor kilosørret er garantert en gang i timen bare man fisker på de anviste plasser. Jeg foretrekker også sovepose fremfor seng når jeg er på fisketur og kveldsdrammen nyter jeg heller ved bålet fremfor i baren. For meg har fisket vært noe jeg har søkt for å komme bort fra massen av mennesker og informasjon og vekk fra kommersialismens

mas. Jeg velger å kalle meg det en på amerikansk benevner som en back-country fisherman.

Ved å være med på turer til mange av verdens hotspots for ørret har jeg fått prøvd ut de ulike sidene av fiskeren i meg og blitt mer bevisst på hva jeg liker og hvorfor. Men det jeg også har fått øynene opp for, er at det å ha glede av sportsfiske er forskjellig fra fisker til fisker. Jeg har følt hva jeg setter pris på, akkurat som Bård vet hva slags fiske han setter mest pris på. Og det ene er ikke nødvendigvis mer riktig enn det andre. Vi er rett og slett forskjellige i vår tilnærming til hobbyen og kanskje litt ulike som mennesker...

Når jeg nå skal komme inn på hva vi i Norge kan lære av utlandet når det gjelder ørretturisme, handler det om å tilfredstille denne gruppen med annerledes fiskende enn den tradisjonen jeg tilhører - for det må jeg si - for meg er den ørretforvaltning vi har her i Norge i dag stort sett helt prima:

- Tilretteleggingen er minimal.
- Svært få - om noen - har det som business å selge ørretfiskeopplevelser. Ergo har en stort sett både villmark og nærområder for seg selv.
- Det finnes svært lite seriøs informasjon - dog med enkelte unntak.
- Det er ingen differensiering av vann og elver innenfor et område. Som oftest er det de samme regler som gjelder innenfor en kortstose - og det på tross av at vann og vassdrag innenfor området burde beskattes og fiskes meget forskjellig.
- Det er strenge restriksjoner for ferdsel i utmark - hvilket betyr at man må på tur - og gjerne langtur - for å komme til de gode vannene. Og disse finnes det mange av - langt flere enn de fleste er klar over.

Det skal mao mye til å bli forstyrret, og ideen om at det fortsatt finnes

hemmeligheter er faktisk sann. Det finnes forsvunne diamanter enten det være seg på Finnmarksvidda eller ved Hov i Land. Ikke minst takket være noe vi har vært usedvanlig flinke til i Norge de siste 15 årene: Kalking.

Alle disse momentene gjør at en fisker som liker å oppdage nye perler på egen hånd og gjerne beholde disse som juveler han deler med noen få utvalgte - ja for han er Norge et eldorado. Ergo er jeg av den oppfatning at Norge er ørretparadiset fremfor noe annet sted på kloden, for ingen andre steder er det slik.

Dette henger sammen med at nesten overalt utenom i Norge sees ørretfiske på som en opplevelsesressurs - ikke som en matressurs, og den forvaltes deretter. Det både investeres og tjenes store penger på å oppdage, ta vare på og omsette den type perler jeg nettopp har snakket om. De som kan tilby den beste varen tjener mest penger og den beste varen er alt fra god losji, topp informasjon, proff guiding og selvfølgelig godt fiske. Fisketuristene krever tilrettelegging med stor T....

Norge er stort. Vi har et vell av vann, elver og muligheter og jeg mener - på tross av mitt forhold til ørretfiske - at mye kan og bør gjøres for å tilfredstille fiskere som har et annet forhold til fiske enn meg selv. For for oss backcountryfiskere vil det så allikevel være muligheter i fleng i vårt vidstrakte land. Men vil vi ha som mål å tiltrekke oss flest mulig av de 800.000 sportsfiskende svensker???

Og til slutt skal jeg ta for meg en fremtidsvisjon hva angår Oslomarka - det området jeg selv er mest glad i og hvor jeg har mine største opplevelser som fisker.

Ørretfisket i denne delen av Norge er i dag mye bedre enn det noen sinne har vært. Siden krigen har det i regi av OFA vært gjort en formidabel innsats og særlig de siste 15 årene har kalking og utsetting av

større settefisk bidratt til å gjøre mange av disse 250 vann og tjern som finnes i skogene rundt hovedstaden til svært spennende ørrethabitater. Interessen rundt fisket i disse traktene har også økt enormt - særlig de siste årene. Et bevis på dette er det økede fiskekortsalget. I 1997 ble det for hele OFA-området solgt ca. 5000 årskort. I år blir salget på over 11000. Det er mange årsaker til dette. Ikke minst pga en økende informasjon både via trykte medier, Tv og internett, men akkurat dette skal jeg la ligge.

Dette nærområdet for over 1 million nordmenn har potensiale til å tilfredstille både fiskere som meg og som Bård, for å gjøre han til representant for de såkalt moderne fiskere. I dag finnes det svært liten differensiering i området. For 250,- kr. i året kan en fiske over alt og stort sett med den redskap enhver finner for godt å bruke. Minstemålet er det samme for alle vann i området. De variasjoner som finnes handler om tillatelse til fiske fra båt eller ikke, og forbud mot sluk i et knippe småvann. Dette på tross av at vann og vassdrag er meget forskjellige - alt fra produktive sjøer med en rekke arter til små putter som stedvis har kjempepotensiale som rene ørretvann. Noen vann ligger nært bebyggelsen hvor en kan gå 5 minutter for å oppnå lykken. Andre ligger langt innpå skauen og krever timer på sykkel eller beina.

Da Bård, Lars og jeg var i Montana i USA for to år siden fikk vi sammen med fiskekortet et hefte som nøyte beskrev de ulike elver og vann. Selv om fiskekortet var felles, fantes ulike fiskeregler for hvert vassdrag - utarbeidet utfra bestandenes størrelse og hva slags type fiskere en ønsket å tiltrekke seg og tilfredstille. I noen elver var det stricktly catch & release, andre steder var det bag-limit på en til tre fisker pr. dag, mens i enkelte elver kunne en ta med seg hjem det en ville. Minstemålene varierte også fra sted til sted.

Jeg ser for meg noe tilsvarende for Osloområdet i tillegg til at en får opplyst en internettadresse hvor informasjon oppdateres jevnlig. De aller fleste vann bør ha det samme reglement som i dag - egentlig så få regler som mulig. Men ved å ha en variasjon i regler og tilbud i en del vann og kanskje spesielt de som ligger nærmest bebyggelsen, oppnår en flere ting:

- For det første kan vannene beskattes langt mer fornuftig enn hva tilfellet er i dag.
- For det andre kommer det til en bevissthet rundt dette med fisk, kultivering og bestander. Får en ved kjøp av fiskekort en viss porsjon informasjon en nærmest er pålagt å sette seg inn i, skjønner den som skal fiske at man trer inn i et område hvor det finnes en bevissthet rundt fiskepleie og at de ulike regler er satt opp utfra en forvaltningsplan. Dette synes jeg i seg selv er verdifullt. Det øker både miljøbevisstheten og respekten for fisket.
- Og ikke minst vil en ved en differensiering av fiskereglene kunne tilfredstille flere typer fiskere: De fluefiskende Catch & Release-fanatikere vil kunne ha sine vann hvor det ikke er lov å ta opp ørreter for å ta med hjem. I disse vannene vil det på sikt kunne finnes stor og vrien fisk som nettopp vil kunne tilfredstille denne gruppens dragningsmot sportsfisket.

-I andre vann hvor de naturlige bestandene er store, og de finnes det mange av, bør det kunne være fritt frem med alskens redskap og minstemålet bør kuttes.

- I mange av de store sjøene burde det endatil vært lov å kjøpe garnkort for fiske etter røye og sik. I Norge vil det alltid være mange som er interessert i å fiske for frysen og det er en kjennsgjerning at det i våre innsjøer med arter som sik og røye finnes en ubrukt kjemperessurs.

- I noen vann kan en sette ut stor fangbar fisk endatil i flere ladninger pr. år. I disse vannene kan en ha egne høyt prisede fiskekort. For å tilfredstille mange

utlendingers sportsfisketradisjon som bl.a. går ut på det å ha med seg guide, bør ikke heller dette være en umulighet. Kanskje har OFA en egen liste med folk som kan tjene seg gode kroner på å guide fete yankeer på Oslovisitt?? Akkurat her begynner vi å bevege oss i grenselandet for det akseptable - iallfall hvis det medfører et krav til Løvenskiold og Oslo kommune om å åpne veiene sine for transport av sportsfiskere... og jeg personlig vil sette stopperen der tilretteleggingen går ut over det vi kaller allmuens mulighet og interesser. Både privatisering av dette området og transport betyr en forringelse av flertallets naturopplevelse er for meg klare grenser.... men det er her pengene ligger!!

Og her er jeg til slutt inne på det jeg definitivt ikke ønsker at vi skal lære av mange av de andre fiskeparadiser på kloden - nemlig avstenging og privatisering av ørretfisket. Det har vi vitterlig gjort godt nok med mange av våre lakseelver. La oss for Guds skyld ikke oppleve det samme med våre ørreteldoradoer.

Fisketurism i sötvatten – en långsiktig hållbar näring?

Lennart Nyman

Världsnaturfonden WWF

Ett svenskt, nordiskt och globalt perspektiv

Det svenska Fiskeriverkets målsättning är ett långsiktigt hållbart nyttjande av Sveriges fiskeresurser, vare sig fisket sker för rekreation eller som yrke.

Fiskeriverkets aktionsplan för bevarande av den biologiska mångfalden innehåller också 27 olika åtgärdsförslag hur man ska nå detta mål.

Bland de åtgärder som man anser antingen är avslutade eller pågår och som har direkt positiv inverkan på de fiskeresurser som nyttjas av sportfiskare finns t ex:

- omprövning av vattendomar för att garantera minimitappning i reglerade vattendrag,
- kalkning och biologisk återställning av kalkade vatten,
- reglering av fisket, så att fiskpopulationer bevaras, uttaget ligger inom den maximala, uthålliga avkastningen och den genetiska variationen inte påverkas negativt (!?),
- upprättande av genbank för genetiskt och särskilt värdefulla fiskarter/stammar, och genomförandet av handlingsplanen för bevarandet av den vilda laxen i Östersjön.

Ja, då är väl allt bra, eller hur?

I Sverige tar enskilda fisk- och fiskeexperter, Sportfiskarna, fiskevårdsområden, kommuner, länsstyrelser och staten genom Fiskeriverket hand om fiskeresurserna och deras nyttjande efter riktlinjer som borde innebära att allt blir långsiktigt hållbart, både ekonomiskt och biologiskt.

Kunskapen finns, den tillämpas både teoretiskt och praktiskt, intresserade människor har allt större chans att utbilda sig i ekologisk fiskevård, men ändå klagar allt fler på att ”det var bättre förr”, trots att vi då visste mindre än nu!

En fisketurism bygger normalt på att svara på ”när, var och hur”, men det långsiktigt hållbara målet innebär också att vi t ex måste svara på frågorna ”om, hur många fiskare, hur mycket fisk, vilka arter, vilka storlekar, hur mycket pengar går direkt eller indirekt till lokalbefolkningen etc”. Om vi klarar att besvara dessa frågor kan vi vidga det provinsiella svenska perspektivet till ett både nordiskt och globalt perspektiv. Jag vill inte påstå att det blir lättare, men erfarenheter från fisketurism i andra delar av världen kan då ge fingervisningar om förbättringar vi kan åstadkomma hemma i Norden. En av huvudfrågorna att besvara blir hur man anpassar en massrörelse till småskalighet?

Skalproblemet

Den svenska situationen visar, som jag ser det, problemet i ett nötskal. Enligt Fiskeriverkets och Statistiska Centralbyråns undersökning Fiske 2000 är ca 3,4 miljoner svenskar intresserade av fritidsfiske. Detta intresse har stadigt ökat i de tre nationella enkäter som gjorts 1990, 1995 och 2000. Dessa miljoner människor tog bl a ca 23 700 ton fisk i sötvatten, de flesta rovfiskar, inklusive laxfisk. De flesta efterfrågar bättre fångstmöjligheter, d v s att de vill fånga fler rovfiskar. I svenska sötvatten är kanske 10% av fiskproduktionen rovfisk. Om man vidgar begreppet ”rovfisk” även till att innefatta sik och siklöja så närmar man sig begreppet ”konsumtionsfisk”. Det blir den fiskproduktion som sportfisket, husbehovsfisket och yrkesfisket i sötvatten beräknas kunna nyttja. Den produktionen anses kunna utgöra ca 20 000 ton i svenska sötvatten, d v s mindre än vad sportfisket ensamt troligen fångar!

Ett mycket stort intresse riktas mot de laxfiskförande rinnande vattnen, som ökar i känslighet för överfiske ju mindre de är. 90% av fiskproduktionen nyttjas nästan inte alls – ett kulturdrag.

Ju fler rovfiskar som fångas i ett vatten med många arter, desto fler blir de oönskade ogräsfiskarna/skräpfiskarna och

desto svårare blir det att återställa den ekologiska balansen i vattnet. En ur mänsklig synpunkt negativ utveckling, som vi själva ställt till med. Vad som menas med "skräpfisk" beror på geografi, tidsålder och kultur. Vad man lätt glömmer är att "problemet" är temporärt, utgör en stor proteinresurs, är underlag för ett ökande specimen-fiske och faktiskt utgör den största delen av den biologiska mångfalden fiskarter i sötvatten. Dagens ekvation går helt enkelt inte ihop.

Världsnaturfonden WWF och fisketurism?

Vad kan WWF ha för intresse av att en fisketurism utvecklas? Om man ser till fundamenten för WWFs arbete globalt blir svaret ganska enkelt. Bevarandet av den naturliga biologiska mångfalden och ett långsiktigt nyttjande av förnybara naturresurser utgör basen för WWFs arbete. Allt nyttjande av vilda djurpopulationer genom jakt och fiske måste ske på ett långsiktigt hållbart sätt, och detsamma gäller världens största industri - turismen. Både massturism och den småskaliga ekoturismen måste också anpassa sig till det långsiktigt hållbara nyttjandet av jordens resurser.

Hur passar fisketurismen in i detta mönster?

Så länge som nordiska fiskare främst är intresserade av rovfisk/laxfisk som fångstobjekt blir fisketurismen svår att förena med massturism. Fiskare i sötvatten vill helst inte trängas med andra. Grunden för fisketurismen bör därför spela på den småskaliga plan som kallas ekoturism när det gäller visuella upplevelser och kan kallas ekofiske när det gäller "upplevelser" som också omfattar världen under vattenytan. De flesta av oss kan väl skriva under på att fiskelycka inte bara kan mätas i centimeter och kilo!

1995 tog WWF i Sverige fram ett dokument, som bl a innehöll 10 "budord" för ekoturism.

Om dessa förslag översätts till fisketurism/ekofiske, kan de uttolkas på följande sätt:

Den fiskeribiologiska, ekologiska och sociala bärkraften skall vara styrande. Målet måste alltid vara att både natur och kultur bevaras, d v s anpassas till de naturliga begränsningarna. Omfattningen av fisketurismen bestäms av känsligheten hos det område och fiskevatten som besöks. Samverkan krävs med andra intressenter i området för att minimera slitage och exploatering.

Fisketuristiska företag bör ha en anställd som är ansvarig för miljöfrågor och dessutom en miljöplan, som inte bara berör fisk- och fiskefrågor utan "totalmiljön". Miljöstrategi, naturskydd och ekologiskt medvetande är viktiga ingredienser. Målet är att allt inom verksamheten skall bli miljövänligare.

Miljöåtagandena gäller också "underleverantörerna" på resmålet/fiskeplatsen. Fisketurismens miljöåtaganden måste gälla i stort och smått. Vid val av lokala arrangörer bör de väljas som är mest natur- och kulturmedvetna.

Välj miljöanpassat boende, i hotell eller stugor. Gynna uthyrare med lägsta miljöpåverkan (t ex energi, buller, avfall, latrin, kompostering, vattenförbrukning), helst dessutom med lokal tradition, med lokala material och med så mycket lokalanställd personal som möjligt. Kunniga guider är avgörande! Strävan bör vara att använda sig av lokala guider och ställa krav på dem, så att kunnande, kvalitet och miljömedvetenhet, även när det gäller annat än fisket, blir ett konkurrensmedel.

Gynna den lokala ekonomin. Upphandla varor och tjänster lokalt och av lokalt ägda företag. Sträva efter lokal prägel på mat, dryck och ev. souvenirer.

Påverka fiskare att visa en respektfull attityd till lokalbefolkning och deras sedvänjor. De här frågorna faller tungt på

reseledarna/fiskeguiderna, som måste upplysa om sociala, ekonomiska och ekologiska förhållanden, lokala miljökonflikter och de naturskydds- och utvecklingsansträngningar som görs. Detta är speciellt viktigt i u-länder och vid besök i områden som bebos av ursprungsbefolkningar. Tänk på att den nordiska samekulturen är en tillgång som ska vårdas, inte ignoreras eller köras över! Fisketurism som vill följa ekoturismregler måste också ta hänsyn till att vissa folkgrupper helt enkelt inte vill bli "besökta".

Köp inte hotade djurs och växters liv! Detta gäller främst i tropiska länder, men tyvärr också i Norden. Utrotningshotade eller skyddade djur och växter kan erbjudas till salu av lokalbefolkningen, t ex i form av skinn, ägg, elfenben, vildplockade orkidéer och kaktusar. Det finns informationsbroschyrer om vad man bör tänka på att inte köpa. Om ekofiske ska leva upp till den "kunskapsturism" som ekoturism innebär måste det finnas skriftlig information om det som är aktuellt under punkterna 1-8 (ovan), gärna också med litteraturtips om var man kan läsa mer. Fisketurismens olika företag bör sprida sina "totala" miljöprogram till sina avnämare och använda programmen aktivt i marknadsföringen.

Fisketurismen skall bidra både till ett bra, uthålligt fiske, naturskydd och lokal utveckling. Företagen bör naturligtvis visa hur man gör detta i sin information.

Till dessa kriterier, som i sig är globalt anpassningsbara, kommer sedan hela det vanliga komplexet av fiske- och fiskevårdsregler, dvs de frågor som så många pratar om, känner till och försöker anpassa sitt fiske efter! Delar av aspekterna ovan har vi försökt leva efter och testa i ett antal case studies. "Vi" är bl a Martin Falklind och hans team. Sötvattensfisken i Kolas vattendrag, Volgas mynningsdelta i Kaspiska havet, Victoriasjön och Zambezifloden i Afrika, Malaysias

regleringsmagasin och de översta delarna av Amazonfloden har utforskats.

En liten grupp människor, mycket catch-and-release, enkelt boende och resande, nära lokal- och ursprungsbefolkningar, med en blandning av natur, kultur och fiske, helt enkelt det vi kallar ekofiske. Ju mindre skala på fisket i antal människor och sammanlagd (avlivad) fångst desto lättare att hitta en fisketuristisk nisch. För att åter ta ett exempel från Kolahalvön har en grupp entreprenörer knutna till Martin Falklind just lyckats "vinna" en anbuds-kamp för totala fiskerätten i en älv. De fick projektet trots att de gav det i särklass lägsta anbudet. Orsaken var att de lyckats sälja in sitt mål om småskalighet och långsiktigt nyttjande hos de beslutande ryssarna.

I Norden, och fr a Norge, är ju inte precis fisketurism något nytt. Som det heter i broschyren för denna konferens – "Gammal näring – ny giv!" Den gamla näringen byggde på outbyggda, oförsurade, oförorenade, icke överfiskade lax- och havsöringälvar. Som vi alla vet gäller den nya given helt andra förhållanden!

Den oändliga checklisten

Som jag antydde ovan vet vi redan tillräckligt mycket om vad som behövs för att åstadkomma ett bra fiske och en bra fisketurism, men ändå är det så svårt att praktiskt nå det mål vi satt upp. Andra föredragshållare har behandlat problemen. Här nedan vill jag bidra med några tankar, som varken är nya eller unika, men som jag fastnat för:

Varför måste massfisket nästan enbart knytas till en exotisk fiskart som regnbåge, när bevarandet av den biologiska mångfalden kräver att vi håller oss till inhemska, naturliga arter?

I naturliga vatten, utan förstärkningsutsättning av fisk, kan kvalitet (i fiskstorlek) aldrig kombineras med kvantitet (många fiskar).

Fiskevården, och därmed fisketurismen, är alltid enklast att sköta i en- eller fåartsvatten – dvs i fjällen, branta, kalla laxälvar och rena abborrvatten. Men inte ens där är det lätt!

Hur ska vi kunna göra fisket ”bredare” i mångartsvatten? Kan en storsatsning på centraleuropéer hjälpa, eller måste vi vänta på en attitydändring hos nordiska ”normalfiskare”?

Hur skyddar vi hotade fiskarter och populationer mot fiske, men fra mot andra mänskliga ingrepp? Är juridiken tillräckligt utvecklad för att skydda den biologiska mångfalden under vattenytan? Tar vi tillräcklig hänsyn till den naturliga produktionsnivån i våra vatten? Svaret är för det mesta ”nej” – vi överskattar produktionskapaciteten, speciellt i fjällområdena.

Har vi en bra modell för att bestämma det lämpliga fångstuttaget i antal fiskar/vikt/antal arter?

Hur kan vi dimensionera fiskeuttaget per art av rovfisk i ett mångartssystem, där t ex konkurrerande karpfisk dominerar?

Hur bör vi använda fångsten? Kan vi behålla all fisk, är det bäst med catch-and-release och finns det anledning att ge något till lokalbefolkningen?

Hur klarar vi att utveckla en genetiskt uthållig fiskevård, som våra regeringar har lovat att vi ska göra, och som rimligen är bra på sikt för fiskpopulationerna?

Slutförslag

Den ekologiska fiskevården och fisketurismen har mycket att göra för att vända den negativa trenden. Men det finns föregångare. Flera kommuner i Norden har lagt en grund för en kommunalt anpassad fisketurism (t ex Örnsköldsvik i Sverige). På andra ställen har länsstyrelsen tagit övergripande ansvar för att informera om fisk- och fiskeresurserna (t ex Jämtland). Tyvärr gäller rådgivningen (även den som vänder sig till utländska besökare) fortfarande mest laxfisk och rovfisk, men även där är Örnsköldsviks kommun ett lysande undantag!

Jag vill sluta denna översikt, inte bara med att peka på svårigheter och ställa omöjliga frågor, utan också ge ett litet bidrag i form av förslag som jag känner för:

Fortsätt med den utbildning i t ex ekologisk fiskevård som Sportfiskarna i Sverige engagerat sig i. Det kan aldrig bli för mycket utbildning och information – om kvalitén är hög! Lär av Ö-viks kommun ock Falklinds Kolaprojekt! Bredda valet av fiskarter som fisketurismen kan tillhandahålla! Sälj in mer på centraleuropéer.

Inför mer av trädssystem och kvotering i fisket i rinnande vatten och små sjöar! Inför bättre bevakning av trädalagda vatten!

Inför ett standardiserat inventeringssystem för fiskevatten så att ni kan börja lära av varandra!

Certifiera fisketurismen – det bör vara mycket enklare än att miljömärka det marina fisket eller fiskodlingsverksamhet.

Deltagelse og rekruttering til fritidsfiske – konflikter og fellesinteresser mellom miljøpolitiske og næringspolitiske

Øystein Aas

NINA, Avdeling for naturbruk,
Lillehammer

Bakgrunn og innledning

Den som driver fritidsfiske kan fiske både hjemme og borte. Det drives fritidsfiske både på hverdager og fridager, på kvelder, helger og i ferier. Noen få kan drive fiske på egen grunn, men er som oftest henvist til å leie fiskerett av en grunneier.

Tradisjonelt har det stått en kamp mellom fritidsfiskerne og deres organisasjoner på den ene siden, og grunneierne og deres organisasjoner på den annen (Søilen 1995). Fiskerne har kjempet for rimelig fiske og klare rammer for grunneiernes bruk og utnytting. Grunneiernes utgangspunkt har naturlig nok vært det motsatte. De to fløyene har også hatt sine støttespillere både på Stortinget og i det offentlige apparat for øvrig. I dag oppfordrer landbrukspolitikken om økt bruk av utmarksressursene til å skape inntekter og arbeidsplasser i primærnæringer og distrikter, mens miljøvernmyndighetene ønsker å bedre folks adgang til fiske og friluftsliv, herunder å begrense kostnadene (Jfr. Stortingsmelding 19 1999-2000 Om norsk landbruk og matproduksjon) Det eksisterer imidlertid et gjensidig avhengighetsforhold mellom fisker og rettighetshaver/turistvert. Et alt for billig fiske vil kunne få som konsekvens at rettighetshaverne prioriterer andre ting enn fiske og dropper eventuelt salg av fiskekort, satsning på fiskekultivering og tilrettelegging for fiskere gjennom for eksempel utleiehytter, båter, informasjon og kortsalg. Ofte fremstilles den lokale fisker som taperen i en økt satsning på fisketurisme. Men de fleste fiskere er i noen situasjoner lokale, i andre tilreisende. En viss forståelse og balanse mellom fiske

for lokale og tilreisende fiskere må derfor være et naturlig utgangspunkt for en slik diskusjon i de fleste fiskeområder.

En kan saktens spørre om det er noen politisk oppgave å sikre befolkningen billigst mulig fiskekort, i en tid der lønnsomheten i primærnæringene faller kontinuerlig, mens lønnsinntektene ellers har fått stadig økte inntekter og minst en sydentur i året nærmest er en selvfølge. Det spørsmålet lar vi imidlertid for en stund ligge, og prøver å belyse motsetninger og fellesinteresser mellom miljøpolitikken og næringspolitikken, for en naturbasert turisme som baserer seg på ferskvannsfisk, blant annet basert på utviklingstrekk innenfor turisme og friluftsliv.

Deltagere i fritidsfiske

Fritidsfiske er fiske på fritiden med stang, snøre eller annen (bunden) redskap som garn, ruser og lignende. Det vanligste er sportsfiske, dvs. fritidsfiske med stang eller snøre. Til sammen ca. 50% av den norske befolkningen oppgir at de har fisket i fritiden minst en gang pr. år. Flest fisker i saltvann, og de lar vi i denne sammenhengen ligge. Men riktig mange fisker også i ferskvann. Ca. 1/3 av den voksne befolkningen fisker i ferskvann etter innlandsfisk, tilsvarende ca. 900 000 mennesker, mens ca. 1 av ti, eller ca. 300 000, fisker etter laks, sjørøret eller sjørøye (anadrome laksefisk). Blant barn og unge i alderen 10 – 16 år er andelen som fisker klart høyere enn blant voksne (Aas 1996a). Ser vi på andre statistikker, er det nærliggende å studere antallet løste fiskeravgifter i Norge. Ser vi på disse, vil vi finne langt mer nøkterne tall. Ca. 250 000 løser avgiften hvert år, av disse ca. 100 000 for å fiske etter både anadrome laksefisk og innlandsfisk.

Men det er velkjent at mange fisker uten å løse fiskeravgiften (Aas 1996b). Det reelle tallet fritidsfiskere i Norge ligger derfor et sted mellom tallene nevnt over og tallene

som fremkommer fra statistikken over løste fiskeravgifter. Vi har også data som indikerer at de som er turistfiskere i områder med gode fiskekortordninger er de som i størst grad slutter opp om fiskeravgiften, og med det bidrar til verdifull tilrettelegging og kultivering.

Deltagere i turistfiske

Turistfiske er fritidsfiske som krever at en overnatter borte fra hjemmet minst en natt. Vi har ikke gode tall fra Norge på hvor mye av fritidsfisket som også tilfredsstillende kravene om å være turistfiske, men fra Sverige har en tall for at drøyt 20% av det totale fritidsfisket i Sverige var turistfiske. Da var fiske fra egen fritidsbolig ikke medregnet (Bengtsson, Lundgren & Johansson 2000). Legger en inn fiske med base fra fritidsbolig er det ikke urimelig å anta at opp mot halvparten av det totale fritidsfisket i Sverige skjer borte fra hjemmet og lokalmiljøet.

Forskjeller og likheter mellom fisketuristen og fritidsfiskeren som ikke er turist

Det er en del viktige særtrekk ved fritidsfisket som er felles for både turistfiskeren og den som fisker utelukkende i lokalmiljøet. De som er interessert i fritidsfiske er oftest introdusert til aktiviteten i barneårene, som regel av nær familie. De fleste som fisker i fritiden, er lite aktive, mens en minoritet av de som oppgir at de fisket siste år er til dels meget aktive. Det opereres ofte med tre hovedgrupper av fisketurister/fritidsfiskere: tilfeldige fiskere, familiefiskere og spesialister (Bengtsson et al. 2000). For fisketurismen er det særlig de to sistnevnte gruppene som er viktige. Vi vet også at det er store skjevheter i fiskernes kjønns-, alders- og bosted. Fiske er fortsatt sterkt mannsdominert, og andelen er høyest på landsbygdene. Antallet fiskere kan imidlertid være svært høyt i byene og i våre tradisjonelle markeder for sommerturisme. Selv om andelen fiskere i

de europeiske landene er brøkdeler av oppslutningen her hjemme er antallet fiskere i land som Tyskland, Nederland og Danmark meget høyt.

I forhold til vårt tema her: konflikter mellom fiske for allmennheten og satsning på fisketurisme skal vi også merke oss følgende forhold:

- Blant de mest aktive fiskerne finner vi fiskere som ofte veksler mellom å ha rollen som lokal fisker og som tilreisende turistfisker.

- Etter hvert som en økende andel av oss bor i byene, mens en vesentlig del av fiskeressursene ikke er like flyttbare og vil fortsette å finnes spredt ut over det ganske land, må en økende del av de som vil drive fritidsfiske rimelig nok måtte bli turister for å få fisket.

Hindringer og barrierer - utviklingstrekk

Tradisjonelt har debatten om allmennhetens adgang til fiske knyttet an til to forhold: Det ene er rettighetsstrid og de juridiske rammer for grunneierens rett til fisket (DVF 1983). Det andre er forhold ved ressursen; forekomst, produksjon og kvalitet på fiskeforekomstene. Disse momentene har særlig tatt utgangspunkt i de mest attraktive "røde" fiskeartene med laks og ørret sentralt.

Undersøkelser som er gjort av hva som hindrer folk i å fiske viser imidlertid at det for en stor del er andre forhold som gjør at folk ikke får vært ute og fisket så mye som de gjerne skulle (Aas 1995). Lite aktive fiskere skylder ofte på mangel på tid, omsorgsansvar for barn, at de mangler noen å dra sammen med, at de er utrygge og mangler kunnskap, eller rett og slett mangler informasjon om hvor de kan fiske. De som er mer kjent med aktiviteten og som fisker mye allerede, har også problemer med å finne tid eller har andre ting som må prioriteres som jobb eller familie. Men mange av disse er også opptatt av kvaliteten på fiskemulighetene,

og ønsker seg bedre fiske. Mange av de aktive fiskerne ønsker seg også bedre informasjon.

Utviklingstrekkene

Noen spesielle områder vil kunne ha særskilt stor innflytelse på hva som skjer med fisketurisme og fritidsfisket fremover. Dette gjelder trender innen turisme, primærnæringer inkludert utmarksnæringer, og forvaltning av naturressurser.

Turismen er verdens raskest voksende næring og den består etter hvert av en rekke nisjer og retninger som går i ulike retninger og påvirkes av ulike samfunnsmessige forhold. Turismen ved inngangen til et nytt årtusen preges av at vi i den vestlige verden på 1980- og 1990-tallet fikk langt sterkere velstandsutvikling enn vi kanskje hadde regnet med. På den annen side fikk vi ikke noen utvikling i form av økt fritid, slik vi fikk på 1960- og -70 tallet. En viktig konsekvens av dette er at etterspørselen etter kortere ferier og bedre tilrettelagte og "ferdigpakke" tilbud har økt de siste årene. Dette er et fenomen som preger mye av turismen.

Innen turisme basert på fornybare natur- og kulturressurser, er det generelt økt krav til kvalitet, "autensitet" og innhold i de tilbudene som presenteres. Samtidig kan vi trolig påregne kunder eller brukere som har mindre ferdigheter og i økende grad vil etterspørre tjenester som tidligere har vært lite utbredt. Slik som kurs, guider mv (Butler 1999).

Som vi har vært inne på over, er mye av fokus i landbrukspolitikken flyttet fra tradisjonell matproduksjon og produksjon av råstoff til treforedlingsindustrien, til større fokus på bygdeutvikling og alternativ næringsutvikling. Her står utmarksressurser som vilt og fisk i fokus. Det er ikke bare den landbrukspolitiske diskusjon som har endret fokus. Dette gir også utslag på økonomi og regler.

Innen naturforvaltningen skjer det også endringer. Generelt er det en klar tendens i retning av økt delegasjon av myndighet og ansvar fra sentralt, offentlig nivå til lokalt nivå, både offentlig og privat (Stortingsmelding 58 1996-97). En av konsekvensene av dette er blant annet at den sentrale offentlige støtten til fisketiltak vil kunne bli redusert vesentlig, både faglig og økonomisk. Ser en nærmere på de ulike tjenestene som kommunene skal yte, er det lite trolig at kommunene vil kunne spille noen viktig rolle i arbeidet med forvaltning av innlandsfiskeressurser. Mer og mer tyder på at kommunene må rendyrke sin rolle som produsent av tjenester innen skole og omsorg. Derfor må en kunne regne med at rettighetshaverne i langt større grad enn i dag må ta ansvaret for forvaltning, vern og utvikling av fiskeressursene. Økonomisk sett må dette baseres på inntekter fra fiske. Et slikt resonnement er helt i tråd med den generelle trenden i mange land og på mange områder, på alt fra post- og vegvesen til helsevesen: økt brukerbetaling (Slack 1999).

Urbaniseringen

I dette bildet skjer det samtidig en fortsatt sterk urbanisering og globalisering. I forhold til vårt tema her, fritidsfiske og fisketurisme, innebærer dette en rekke ting. Men viktigst blant disse er for eksempel antagelig generelt mindre interesse for fritidsfiske i befolkningen, lengre avstand til fiskeområdene, lavere kompetanse, og at en større del av landets fritidsfiskere vil være fisketurister når de skal fiske. Fremtidens fiskere som bor i byene vil sannsynligvis være langt mer påvirket av trender innen sportsfisket i andre land enn i dag.

Fortsatt kamp mellom grunneiere og fiskerorganisasjoner om retten til fiske eller økt samarbeid?

I dette bildet er det altså at vi skal drøfte om økt satsning på fisketurisme

representerer noen vesentlig trussel mot den jevne fritidsfiskers adgang til fiske for en akseptabel pris. Leseren vil antagelig allerede ha gjennomskuet undertegnede, og ant at min konklusjon er at fellesinteressene mellom aktører innen fisketurismen og aktører som arbeider med tilrettelegging for allmennhetens fritidsfiske har langt flere, og viktigere, felles interesser enn konflikter. Ja, det er min vurdering. Satt på spissen kan en si at hindringer i utvikling av gode turistfiske tilbud kan være en viktigere hindring for allmennhetens adgang til fiske enn noe dyrere fiskekort eller et noe økt innslag av fisketilbud der fiskekort selges sammen med kjøp av andre tjenester, eks. overnatting.

De sentrale felles interessene for både de som er opptatt av allmennhetens adgang og de som er opptatt av å utvikle fisketurisme som næring, knytter an til utfordringene rekruttering, høy og bred deltagelse, ressursbevaring og -utvikling, tilrettelegging og informasjon, og sist men ikke minst forsvar av fiske som en legitim og verdifull rekreasjonsaktivitet i opinionen. Disse er så sentrale og grunnleggende, at de må få dominere og bidra til at en finner fornuftige og nøkterne løsninger på de små skjær som ellers måtte finnes i sjøen.

Konklusjon

Denne gjennomgangen skulle vise at den tradisjonelle konflikten mellom fritidsfiske (for lokalbefolkningen) og turistfiske på mange måter er en gammel symbolsk konflikt. Utviklingen på en rekke områder går i en retning som tilsier at disse konfliktene vil få langt mindre betydning, og at et sterkt strategisk samarbeid mellom friluftslivsorganisasjonene og kommersielle interesser knyttet til bruk av ferskvannsfisken vil være nødvendig for å sikre basale forutsetninger som:

- et produktivt og bærekraftig ressursgrunnlag

- sikre fritidsfiske som en legitim aktivitet i samfunnet og,
- sikre god og bred rekruttering til aktiviteten.

Motsetningene mellom de som vil utnytte fisket gjennom fisketurisme og de som vil sikre fritidsfiskeinteressene for allmennheten bør være relativt enkle å løse gjennom nøktern kartlegging av de ulike gruppens behov, fulgt av fornuftig planlegging og sonering av ressurser og tilgjengelig fisketid. Ut fra det vi vet om behovet for å satse på fisketurisme som næringsveg og allmennhetens reelle behov for bedret adgang, bør miljømyndighetene konsentrere sitt arbeid om å bedre adgangen til fritidsfiske til de bynære og tett befolkede områdene rundt Oslofjorden (Aas og Vorkinn 1995).

Litteratur

Aas, Ø. 1995. Constraints to sport fishing and effect of management actions to increase participation rates in fishing. *North American Journal of Fisheries Management* 15: 631 - 638.

Aas, Ø. 1996a. Use of two approaches to measure the value of fishing to children aged 11-16 in Norway. *Human Dimensions of Wildlife* 1 (3), 15-28.

Aas, Ø. 1996b. Characteristics of freshwater anglers fishing without the compulsory national fishing licence in Norway. *Fisheries Management and Ecology* 3, 77-79.

Aas, Ø. & Vorkinn, M. 1995. Befolkningens adgang til jakt og fiske. Østlandsforskning rapport 22/1995.

DVF 1983. Befolkningens adgang til fiske i Norge. DVF, Trondheim.

Bengtsson, B. Lundgren, R. och Johansson, G. 2000. Fiske 2000. En undersøkning om svenskarnas sport- og husbehovsfiske. Fiskeriverket informerer 2000:1.

Butler, R.W. 1999. Understanding tourism. Pp. 97-118 in Jackson, E. and Burton, T.L. (eds.) Leisure Studies. Prospects for the Twenty-First Century. Venture Publishing.

Slack, T. 1999. Changing boundaries and new management implications for leisure organizations. Pp. 399 – 414 in Jackson, E. and Burton, T.L. (eds.) Leisure Studies. Prospects for the Twenty-First Century. Venture Publishing.

Søilen, E. 1995. Sportsmenn i veideland. Jubileumsbok til NJFFs 125 års jubileum. Norges jeger- og fiskerforbund.

Allmenhetens adgang til fiske og stimulering til næringsvirksomhet på statsgrunn - Statskogs strategi

Søren Karlstrøm
Statskog

Er det mulig for Statskog som stor statlig grunneier å utøve rollen som grunneier på en "gagnlig" måte, under hensyntagen til allmenhetens tilgang til fiske og utøvelse av næringsvirksomhet på de samme områdene?

Jeg tror jeg vil ta utgangspunkt i kartet som viser forholdet mellom statsgrunn og privat grunn i Norge (bilde 1). Jeg må samtidig nytte høve til redegjøre min plass i Statskog og i geografien. Og litt statistikk:

Statsgrunn i Norge utgjør 34 % av landets areal, eller 111 000 km².

Av statens arealer ligger: (56 % i Nord Norge)

44 % i Finnmark,
18 % i Nordland og Troms,
24 % er statsallmenninger,
13 % er innkjøpt statsgrunn,
1% er OF og andre.

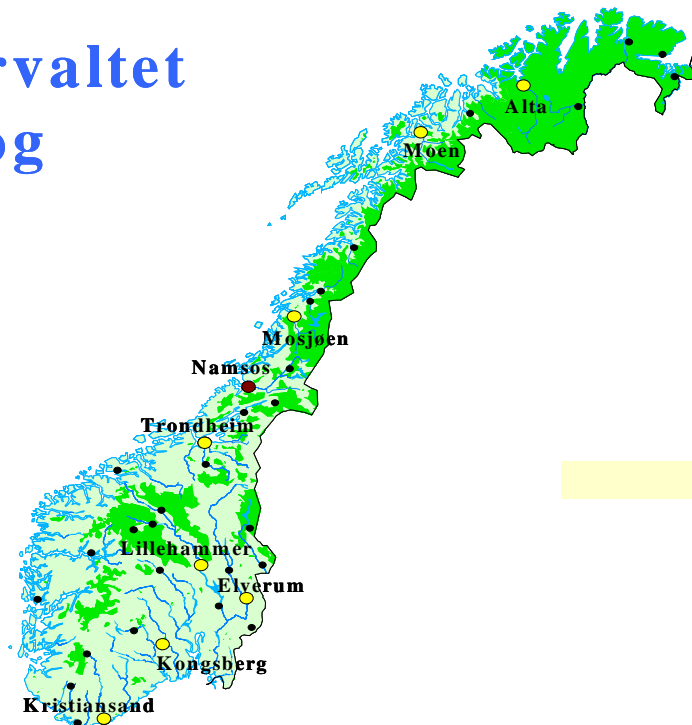
Av disse statsarealene ligger:

78 % over tregrensa,
5% produktiv skog,
13 % er annet areal under tregrensa,
4 % er vannarealer.

I forhold til dagens tema er det vel vannarealene som er mest interessante. Men vi skal huske at utmarks- og fjellarealene er den vakre og kanskje sårbare ramma.

Statskog har ei distriktsinndeling som er slik at det er bare Statskog-Finnmark som faller sammen med fylkesinndelinga i landet. Tre distrikter i Nord Norge, tre i sør.

Grunn forvaltet av Statskog

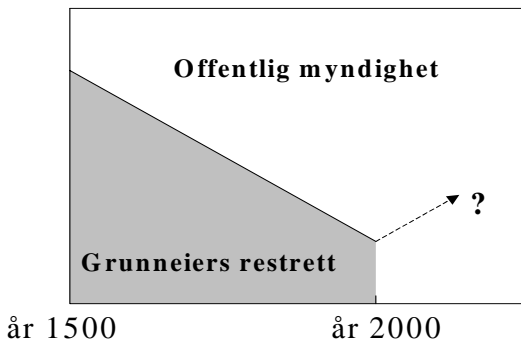

•Bilde 1

Hva er det å være grunneier i Norge i dag?

Jeg vil vise ei skisse som veldig enkelt forsøker å vise den historiske utviklinga av rollen. (bilde 2) Den viser hvordan det norske samfunnet bevisst, gjennom århundrer gradvis har regulert forholdet mellom myndigheter og grunneiere i landet.

Offentlig myndighets regulering av grunneiers råderett over egen eiendom

Bilde 2

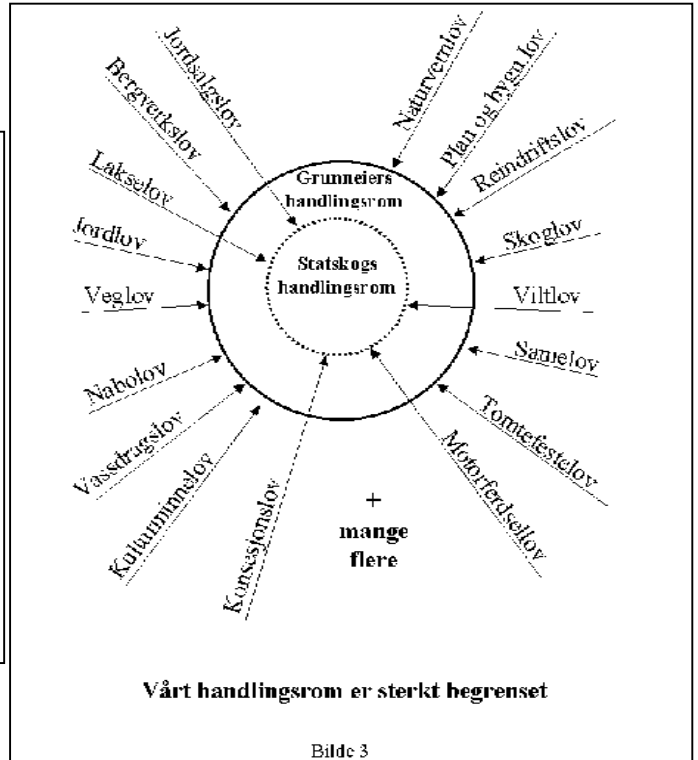
Det har fra norske politikere gjennom tidene vært bevisste politiske valg, nemlig å ta makt fra grunneiere og overføre den til politiske eller demokratiske valgte organ.

Der ligger en rest igjen av posisjon og muligheter i grunneierrollen. I Statskog har det vært jobbet en del med innholdet i rollen som grunneier og grensesnittet mot offentlige myndigheter.

Det å være grunneier er fra Statskog side utøvelse av posisjon denne restretten gir. Det er Statskogs handlingsrom. Mange går kanskje rundt og tenker at Statskogs handlingsrom er større enn en privat grunneiers. Faktisk er det motsatt. Staten som grunneier har mindre handlingsrom enn en privat grunneier. Der er i prinsippet to hovedmetoder for regulering/løsning av arealrelaterte spørsmål, lovgivning eller bruk av grunneiermakt.

I forhold til den grove plansjen som jeg viste, er det rett å skyte inn at det bl a i forhold til driftsplanprosjektet fra DN's side er noen nye tendenser å se.

I internopplæringen i Statskog bruker vi en modell som vi kaller olavstjerna (bilde 3)

Bilde 3

Staten er et mangehodet troll.

Landets øverste myndighet har flere måter å gi sine styringssignaler på, både når det gjelder form og styrke. Signalene kan komme i form av...

- Informasjon
- Stortingsmelding
- Forskrifter
- Lover

Dette gjelder også disse områdene vi har som tema under denne konferansen.

Det er naturligvis Statskogs plikt, som stor og statelig, å holde seg orientert om de styringssignaler som gis. Det er ikke alltid at de gis med klarhet og presisjon.

”Statskog vet”

at ST.meld. nr 58(96-97) inneholder formuleringer som ”bærekraftig utvikling, bygge på velferdsperspektivet, det økologiske perspektivet og generasjonsperspektivet”

”Statskog vet”

at energi og miljøkomiteen i innstilling nr 150(97-98) understreker: ønske om å tydeliggjøre sektorenes miljøansvar

”Statskog vet”

om målsettinga for friluftslivet om at alle skal ha muligheter til å drive friluftsliv som helse- og trivselsfremmende aktivitet

”Statskog vet”

om at komiteen understreker at landbruket er en viktig forvalter av natur og kultur og rolle som ivaretaker av kulturminner og biologisk mangfold.

Dette betyr styrking av allmennhetens muligheter til å drive friluftsliv, jakt og fiske på statens grunn. Allmennhetens tilgang og muligheter til å drive friluftsliv på statens grunn er grunnleggende og overordnede mål for Statskog. I Statskog holdes denne fanen høyt.

I Statskogs strategi står det:

Statskog skal styrke markedsføringa av fiske på statsgrunn, og med familier som målgruppe. Ressursene er store og ikke utnyttet.

Når det gjelder planlegging og arealpolitikk, er det vanskeligere å finne klare styringssignaler. Skal noe sies, kan det kort være:

-Plikten til å samhandle med de folkevalgte organene i kommunene og fylkeskommunen, for å sikre helhet og sammenheng i gjennomføringen av planleggingen slik at målene kan nås på en mest mulig effektiv måte.

-Erkjenne at plan- og bygningsloven er det viktigste virkemiddelet i arealpolitikken (- og her er det som kjent kommunene som er rette myndighet)

Dette er naturligvis ikke fullstendig, men noen klipp fra det rammeverket Statskog må/skal forholde seg til i sin virksomhet. Det er førende for Statskogs utvikling av egne strategier på disse områdene

Statskogs strategier..... holder denne fanen veldig høyt (bilde 4):

Visjon

Statskog har utviklet følgende visjon:

Vi skal forvalte statens utmarksressurser slik at det biologiske mangfold bevares og friluftslivets opplevelsesverdier holdes i hevd også for fremtidige generasjoner.

Gjennom en rasjonell og forretningsmessig utnyttelse av kompetanse, ressurser og areal skal vi bidra til å skape lønnsomme og trygge arbeidsplasser.

•Bilde 4

Konsernstrategi 2000 - 2003

Av utmarksressursene er det nok uten tvil fiske som involverer flest mennesker.

Statskogs oppfatning er at det i dag er plass til mange flere, uten at dette forøder noen av de verdier som vi holder høyt.

Der er allikevel noen problemstillinger knytta til utnyttelsen av innlandsfiskeressursen.

To hovedmåter å se utnyttelsen på:

Utnyttelsen av ressursen, hvor produktet er fiskefilét. Det vil si næringsfiske.

Utnyttelsen av ressursen, hvor produktet er ”opplevelsen”.

Det første punktet representerer den tradisjonelle tenkinga omkring utnyttelse.

Det har vært flere prosjekter i Finnmark hvor en har forsøkt å utnytte i innlandsfiskeressursen hvor filéen har vært produktet. Denne måten å utnytte ressursen avfører veldig mange spørsmål som jeg ikke skal inn på her, men det kan være spørsmål om den motoriserte utmarka, spørsmål om ressursens bærekraft, spørsmål om gjødsling, foring, marked, pris m m

Men for forvalteren Statskog dukker det et element som jeg vil nevne.

En som vil utnytte ressursen på denne måten må naturligvis ”ha hånd om” ressursen enten ved eierskap eller ved avtale med eier. Investering i foredling kan ikke høstes av andre.

I Statskogs strategi står det at”Statskog skal selv eller i samarbeid med andre” utnytte ressursene... Statskog er derfor i utgangspunktet positiv til alle som vil noe.....skape verdier.

Jeg viste tidligere til kommunen som krumtapp i arealutnyttelsen som plan- og bygningslovmyndighet. Samtidig har kommunen en rolle i næringssskapinga. I Finnmark ble flere kommuner forelagt slike søknader om forpaktningssavtaler mellom Statskog og næringsaktør med formål å drive næringsfiske. Både kommuner og Sameting har vært meget restriktive, enn si negative, til å gi næringsutøvere ”enerett”. Siden Statskog tar høringsinstituttet på alvor, fins det

ingen slike nyere forpaktningssavtaler i dag. Dette gjelder for så vidt også utnyttelsen av moltebær etter de samme prinsipper.

Kommuner, som skal være bidragsyter ved næringsetablering, plan og bygningsmyndighet, samt ivaretaker av allmennhetens interesser, så naturligvis at her vil næringsutøver og allmennhet møtes ved samme bredd. Et dilemma som besvares med at ingenting skal gjøres.

Av de to hovedmåter å utnytte innlandfiskeressursen på som jeg nevnte, er det etter min mening ingen tvil om at det er opplevelsesutnyttelsen som har det største potensialet for verdiskapning i seg. Den representerer også mindre intensiv utnyttelse. Den utnytter kanskje bare den rett som allmennheten har erverva seg gjennom tidene.

Jeg ser at jeg står i fare for å invitere til en debatt om innholdet i allemannsretten, men jeg tør der vise til en utmerket artikkel om allemannsrettes utvikling i Norge som har stått i tidsskriftet ”Lov og Rett” i 1999, skrevet av prof dr. juris Thor Falkanger. Der drøftes spørsmålet inngående. Historisk og han gir noen perspektiver framover.

Denne måten å utnytte ressursen på er langt fra problemfri, den heller.

Som jeg viste innledningsvis så har grunneiers handlingsrom som hovedregel blitt redusert om vi ser utviklinga på 18- og 19 –hundretallet. Falkanger antyder i sin artikkel at på tross av at fisket i ferskvann som hovedregel er en grunneierrett, spør han at pendelbevegelsen som reduserer grunneiermakta vil fortsette slik at vi innen ikke for fjern framtid vil oppleve at fiske med håndsnøre(og småviltjakt) i realiteten vil være en allemannsrett, kanskje slik at en i en del tilfeller vil måtte betale litt mer. Falkanger viser i artikkelen til den lovutvikling som har skjedd med eksempler.

Og så er tida kommet til den såkalte kommersialiseringa av allemannsretten, som fiske med handsnøre ligger i grenselandet til. Hvorledes skal man forholde seg til dette. Falkanger mener å påvise at allemannsretten alltid har hatt et kommersielt preg. Det er i den seinere tid at det ikke kommersielle, (naturglede og friluftslivsgleden er kommet i forgrunnen)

Det nye, - hvis det da er nytt, er at en eller annen som ikke er den konkrete utøver av allemannsretten, har økonomisk utbytte av den. Det være seg hotellet, turoperatøren, flyselskapet, hundetransportøren, eieren av ridesentret.... you name it. Er det noe galt i dette?

Norsk turist/hotellnæring i distriktene har alltid forutsatt at gjester kan utnytte naturen i sin nærhet. Det har til og med vært utnyttet i markedsføringen. Det har til og med kanskje vært betraktet som en velsignelse for enkelte distrikt. Skal utnyttelsen av denne retten betraktes annerledes om det ikke er utøveren som organiserer utnyttelsen, men en tredjeperson som tjener noen kroner?

I løpet av de siste årene har landbruket gjennomgått og gjennomgår fremdeles betydelige strukturendringer. En tendens til at folk bosetter seg i byer og tettsteder. Det satses på utmarksnæringer og reiseliv. Det setter natur under press. Og noen vil si det enkle norske friluftslivet i fare.

Det vanskelige spørsmålet er tålegrensen, for naturen har en slik tålegrense. Vi trenger neppe gå veldig langt for å finne eksempler på dette.

Utnyttelsen av naturressursen gjennom organisering og tilrettelegging har til hensikt å øke volum og trafikk. Vi må derfor være villige til å ta i bruk nødvendige virkemidler til å hegne om naturen. Vi må i tide sørge for at denne måten å utnytte ressursen på har med seg ei

holdning til natur og utnyttelse av naturressurser som er på parti med naturen.

Statskog arbeider med å ta i bruk bedre systemer for miljøstyring, - også for fiskeressursen. Det betyr at gode og oppdaterte oversikter over artsmangfoldet, fiskebestander og bruksinteresser knyttet til ulike vassdrag og områder. Det innebærer sonering og målstyrt forvaltning. Et resultat av "miljøstyring" fisk vil bli bedre kunnskap om hvor forskjellige former for næringsfiske kan foregå, uten å komme i konflikt med andre brukerinteresser.

Samtidig vil Statskogs tilrettelegging for allmennhetens fritidsfiske, bli mer konsentrert om de vassdrag som har stort brukerpotensiale, dvs lett tilgjengelig for mange mennesker.

Vi vil neppe i den nærmeste framtid se Statskog som en stor operatør i reiselivsbransjen. Vi har respekt for nærings kompetanse. Men Statskog har ved forvaltning av store fellesressurser – klare interesser i det samarbeid som foregår mellom:

- entreprenører eller ildsjeler som vi snakker om i noen sammenhenger
- næringsliv
- myndigheter, sentrale og ikke minst lokale

- Fra grunneierposisjon,
- med solid miljøforankring,
- med klar profil mot allmennhet,

- ønsker Statskog å være
- en positiv,
- humørfyllt
- og potent bidragsyter i arbeidet for verdiskaping på området, fra landsende til landsende.

Vel møtt til samarbeid.

Takk for oppmerksomheten.

Hvilke flaskehalsar og muligheter kan en bedriftsutvikler oppleve innenfor fisketurismen?

Ingemar Kristell

Tjuonajokk Vildmarkscamp

Möjligheter och flaskhalsar

Fisketurism är inte svårt - det är bara att sälja fiskekort, hyra ut en båt och ta jäkligt bra betalt.

Det tror många i dag men sanningen är en annan. För att lyckas inom denna bransch räcker det inte bara med ett glatt humör och kunskaper i matematik. Det är många saker som måste falla på plats.

En av ingredienserna är fisken. Fisk måste finnas och dom skall vara stora och många. Vattnet de simmar i skall vara rent, miljön runt omkring vacker och helst opåverkad av människor och maskiner.

Entreprenören måste själv ha kontrollen över fisket.

Boendet skall ligga i fiskeområdet och hålla god standard.

Det bör finnas restaurang av hög klass i anslutning till boendet.

Möjligheter att komplettera sin fiskeutrustning skall också vara möjligt i eller i närheten av fiskeområdet.

Fisketurism är ingen hobby

Till skillnad från andra företagsetableringar så måste vi inom fisketurismen stånga våra huvuden blodiga mot den ena "specialisten" efter den andra.

Det finns många specialister i ämnet fisketurism inte minst bland våra politiker, men även bland fiskekonsulenter och tjänstemän med fiskefrågor på sitt bord.

Jag ifrågasätter inte dessa människors kunskaper inom området fiske, men när det gäller sportfiske som näring hittar man sällan experter i dessa led.

Men jag drar inte alla över en kam för det finns också de som erkänner sin avsaknad

av branschkunskap, men som respekterar de viljetryningar som näringen framför.

Branschen saknar legitimitet och måste ta diskussioner som andra näringar aldrig kommer i närheten av.

Ortsbefolkningens möjligheter till fiske måste lösas på ett för alla bra sätt. Ofta är det så att

den enda anledningen som får människor att bo och leva i ett speciellt område är just möjligheten att få fiska eller ägna sej åt intressen som har direkt anknytning till naturen.

En viktig uppgift är också att bland ortsbefolkningen få en sådan förståelse för sportfisketurism att en vidare utveckling inte blir lidande.

Regelverk som härstammar från stenåldern får inte hindra näringslivsutveckling.

Husbehovsfiske, fritidsfiske, rätt till fiske av hävd, nätfiske, mynningsfiske och fan vet vad är saker som inte hör hemma på 2000-talet.

Det behövs starka politiker med nya tankar för att ändra på detta.

Fisketurism glesbygdens framtid

Fisketurism ödelägger inte naturen, men det gör många andra näringar.

Fisketurism är beroende av en orörd och fin natur.

Fisketurism skapar jobb där de mest behövs - andra industrier skapar jobb där det redan finns arbete.

Fisketurism bidrar till bibehållna och kanske förbättrade kommunikationer.

Fisketurismens "spinnoff-effekter" omfattar fler människor, ex affären, posten, hårfrisören, bensinstationen, sjukhuset, ja alla människor i bygden har glädje av fler turister.

Då kommer ju den alltid återkommande frågan från ortsböna - fisketuristen tar ju vår fisk.

Fisketurister som åker till områden med fungerande ”mottagningsapparater” tar ingen fisk eller de tar bara den fisk de får lov att ta. Bland ortsbefolkningen är det ibland lite si och så med den saken.

Fisketurister ger oss - de tar inget av oss. Fisketuristen ger bygdens döttrar och söner arbete.

Ny näring kräver nytt sätt att tänka

För att det överhuvudtaget skall komma någon turist till vårt område måste de som bestämmer, alltså våra politiker, ge näringen de möjligheter som behövs för att utvecklas. Politiker och tjänstemän får inte att luta sej mot ett gammalmodigt regelverk.

Fisketurism är en ny näring som för att utvecklas behöver hjälp av politiker och makthavare som vågar tänka och handla på ett nytt sätt.

Regler och bestämmelser måste ändras och anpassas till näringens krav.

Vi skall själva kunna styra över vår produktion, precis som vilket annat företag som helst.

Det ligger företagarens eget intresse att se till att verksamheten går hand i hand med naturen.

I dag nyttjas naturen av många och ofta oseriösa aktörer detta är möjligt tack vare att man från

maktens boning inte har sett möjligheten att nyttja naturen som en resurs.

Media har i många reportage beskrivit specifika och känsliga områden på ett sätt som medfört invasioner av människor som saknar all kunskap i hur man uppför sej i naturen.

Många värdefulla fiskeområden är idag så nedslitna och skräpiga att seriösa entreprenörer inte vill ta med sej turister dit. Skicka TV2 och Bobo på kurs!

Skogen är en naturresurs, mineraler är en naturresurs och vattenkraft är en naturresurs.

Till skillnad från fisketurismen så kräver en exploatering av dessa naturresurser omfattande ingrepp i naturen vilket innebär att man måste ödelägga naturen för att utvinna produkten.

Sportfisketurism är en Naturlig Näring som värnar om resursen och skapar naturliga jobb i en naturlig miljö.

Hva kan fisketurisme i ferskvann lære av fisketurisme i saltvann

Gunnar Almlid

Daglig leder, Din tur

Din Tur AS eies i hovedsak av Skogeierforeninga Nord. Selskapet ble stiftet i 1995.

Selskaps formål

- Utvikle
- Markedsføre
- Selge

Naturbaserte reiselivsprodukter med hovedvekt på **Jakt og fiske**

DIN TUR

Etter et par års drift hadde vi en gjennomgang av driften som konkluderte med at vi burde satse på en del produkter som hadde større ”omløpshastighet” Det vil si flere salg pr. produkt. Dette gjorde at vi bestemte å satse på et nytt område (sportsfiske i sjøen). Vi inviterte 20 bedrifter til å være med på en konkret satsing beskrevet som et prosjekt. Vi fikk enkelt med 20 deltakere:

20 bedrifter (produkteiere) geografisk spredd fra Møre til Troms

• Bakkan Gård	• Straumfjorden
• Lovund Rorbuhotell	• Frosta Fjordbuer
• Smøla Havfiskesenter	• Skarnsundet Fjord senter
• Løvøen Gård	• Lauklines Kystferie
• Garten Sjøhus	• Træna Rorbuer
• Bessaker Rorbuer	• Offersøy Camping
• Bessaker Sjøhus	• Aarstrand Fjordferie
• Sæter Brygge	• Vennesund Camping
• Zanzibar Inn	• Bogen Feriehus
• Rønsholme Brygger	• Brusebrygga

DIN TUR

Disse er geografisk spredd fra Møre til Troms. Deltakerne hadde høyst ulik ståsted og bakgrunn. Sammen med deltakerne definerte vi et klart mål.

Situasjon hos de fleste deltakerne var for dårlige økonomiske resultater.

Prosjektets hovedmål:

Oppnå god lønnsomhet på hvert anlegg

DIN TUR

Vi innså at Din Tur AS måtte tilføres nødvendig fagkompetanse og engasjerte derfor Klaas-Jan Jonkmann, Nederlender som i dag er bosatt på Levanger og arbeider heltid i selskapet. Han har relevant bakgrunn, stort nettverk mot journalister og operatører. Dessuten snakker han i dag godt norsk. Han brukte hele første sommeren til å besøke alle deltakerne

Han brukte fra to til 8 dager på hvert anlegg. Brukte veldig mye tid på å teste fisket. En del av eierne var i utgangspunktet noe skeptisk til å få Klaas på slikt besøk, men dette utviklet seg etter hvert veldig positivt. Han skrev fyldige rapporter fra alle anleggene. Disse behandlet alle små detaljer.

Vi samlet så alle deltakerne i et todagers arbeidsmøte med:

- Grundig gjennomgang av hvert anlegg
- **beskrivelse av nåsituasjonen**
- Med utgangspunkt i markedets krav
- **bestemme felles standard og profil**

f.eks.

- boenheten
- båter
- kundemottak
- gjesteperner
- mm.

Markedsføring - Profilering

I løpet av de to dagene bestemte vi en Din Tur standard for sjøfiske. Disse behandlet alle små detaljer. Et eksempel på dette er **gjestepermene**:

Gjestepermen

- Felles profil
- Sædets historie
- Fiskeguide
- Offentlige bestemmelser (minstemål mm.)
- Kart – draft
- Tabell over flo og fjære
- Praktiske opplysninger
- Beskrivelse av andre aktiviteter enn fiske
- Brosjyrer

Vi har produsert felles brosjyre hvert år som gir informasjon om produktene. Etter hvert som de holder standard kommer de med i denne brosjyren.

På våre nettsider ligger informasjon om alle små detaljene. Dette til bruk for direktekunder og ikke minst våre operatører.

Visuell booking er i dag etablert på WEB slik at denne er tilgjengelig for direktekunder, operatører og ikke minst alle leverandørene.

Det gjør at vi lar leverandørene selge så mye de kan selv.

Det ble gjort klart for deltakerne at de som ikke holdt standard ikke ville få tilført trafikk fra Din Tur AS.

Vi er et samvirke av produktleverandører som tar hånd om både produktutvikling, markedsføring og salg (se vedlegget). Vi har drevet svært aktiv markedsføring mot leverandørene i prosjektet. Kan nevne at vi i år 2000 har fått publisert i underkant av 30 artikler i Europeiske sportsfiskemagasiner.

Artikler i jakt- og fiskemagasin

Vi har synes å ha lyktes med å skape en gjennomgående profil. Neste bilde viser eksempel på manglende profil.

Slik kan det også gjøres?

DIN TUR
REISEBUREAU FISKETURISME

Viktig å ha med seg:

- Norge er svært lite og langt borte fra de store markedene i Europa
- Fiske er ikke veldig spesielt i forhold til annet reiseliv
- Det må bygges felles standarder som utad oppfattes som "Fishing in Norway"

DIN TUR
REISEBUREAU FISKETURISME

Hva har vi oppnådd?

- Hovedmål nådd for 4 anlegg
- Økt volum på 13 av deltakerne
- Etablert organisasjon med gode verktøy og nødvendig kompetanse

DIN TUR
REISEBUREAU FISKETURISME

Hva kan overføres til ferskvannsturisme?

ALT!

Men husk at moderne teknologi må kombineres med sunt bondevett, **eller** sunt bondevett må kombineres med moderne teknologi

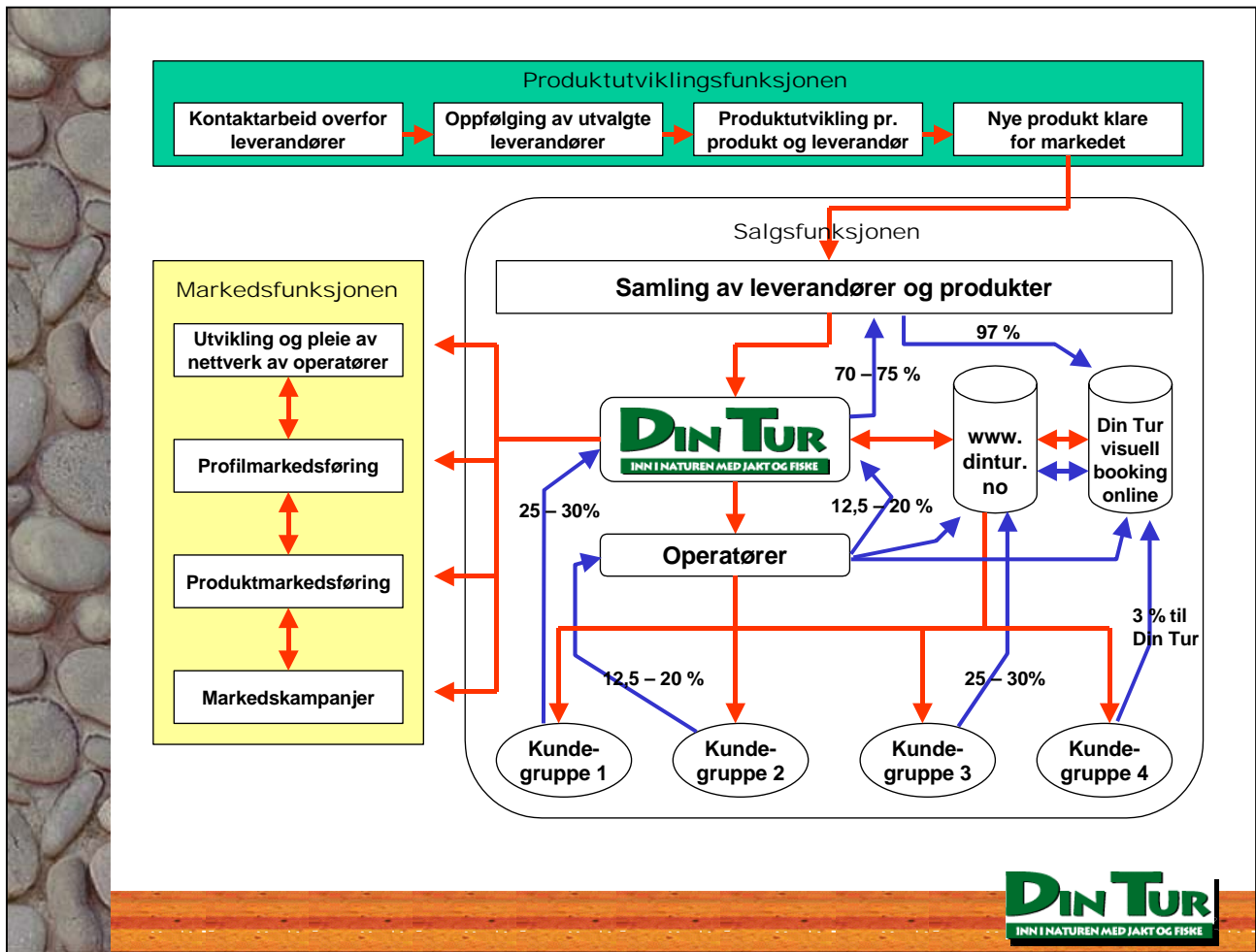
DIN TUR
REISEBUREAU FISKETURISME

De neste 2 år?

- Hovedmålet vil være nådd for 12 – 14 av deltakerne
- Total trafikk i år 2002 (sjøfiske): 7 mill. kroner (på de 20 deltagende anleggene fra Din Tur)

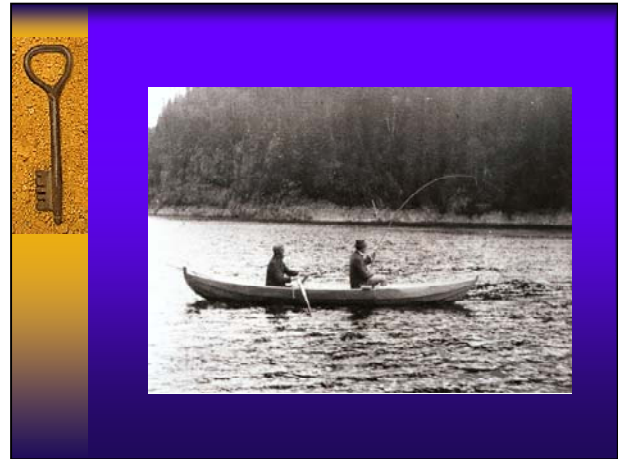
DIN TUR
REISEBUREAU FISKETURISME

Vedlegg:

Roerbanken i Grong

Jon Ivar Moe og Endre Aalberg
Upper Namsen Fishing

HISTORIEN - BAKGRUNNEN:

- ◆ De første engelske sportsfiskere kom til Namsen på slutten av 1830 – årene.
- ◆ Sportsfiske var inntil da ukjent, og i tillegg til å fiske fra land, utøvet de ett utstrakt harlingfiske – båt-fiske.
- ◆ Harling kommer av det engelske verbet to herle = å slepe etter seg!
- ◆ Dette ga grobunn for et nytt yrke – roer eller som de engelske ”lakselordene” kalte dem: gillies.
- ◆ Gillies i flertall fordi det den gang ble brukt to roere: first and second gillie.
- ◆ Å være 1. roer, ga status og når de engelske lordene kom ut på tunet etter frokost, sto alle roerne med lua i handa, noen fikk ro den dagen – andre dessverre ikke!

The image contains a large, vertical metal roer (oar) on a yellow background, positioned on the left side of the text area. The text is in white on a blue background.

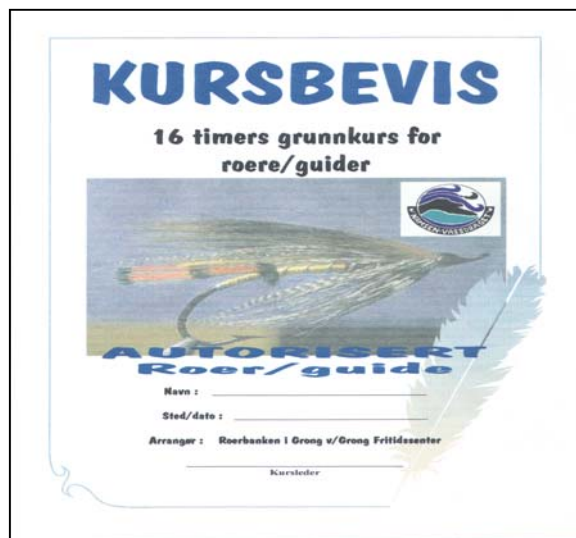
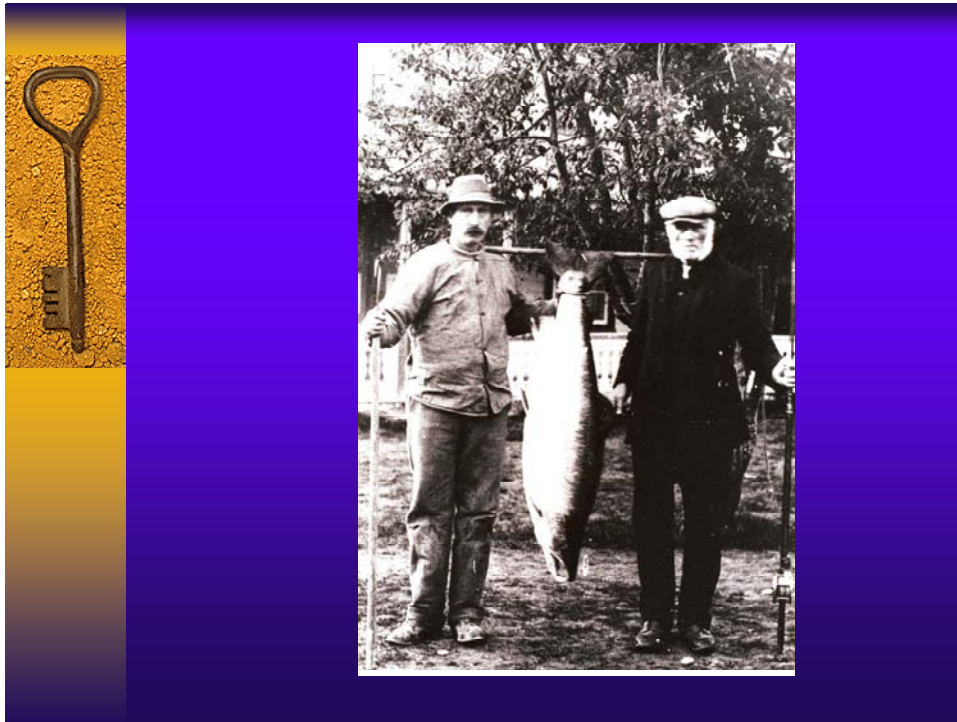

- ◆ For roerne var dette viktig, penger og atter penger. Ikke bare fikk de dagpenger, men også etter fangst.
- ◆ En 20 punder ga så og så mange kroner, en 30 punder enda mer og vi kan bare gjette hva de fikk når engelskmennene fikk en "forty pounder"!
- ◆ Roeryrket forandret seg ikke mye opp gjennom årene, noen rodde i elva fra ungdomsårene til pensjonistalderen, og betalingen skjedde direkte mellom fisker og roer.
- ◆ Roere tjente meget gode penger gjennom en sesong, faktisk så godt at noen tok permisjon fra jobben!
- ◆ Rett ut sagt - "Svart pæng!"
- ◆ Dette har vært praksis helt til våre dager !
- ◆ Dette var en uholdbar situasjon og høsten 1998 fikk Grong Fritidssenter sammen med grunneierne, prosjektmidler til å utvikle en "roerbank". Ligningsmyndighetene hadde også begynt å interessere i saken!

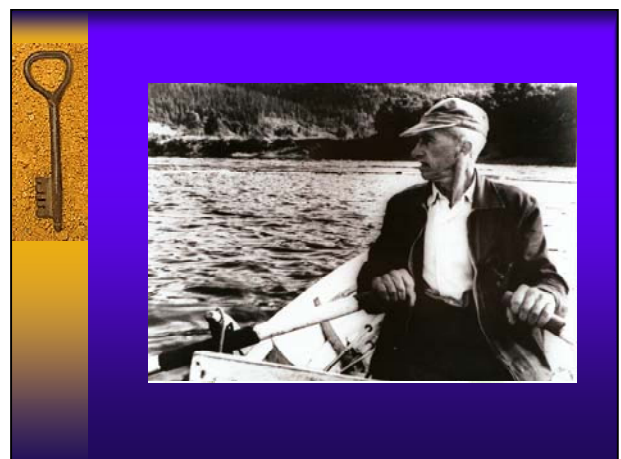
Roerbanken skulle ta hånd om følgende:

- ◆ Kvalitetssikring av roerne og produktet som selges
- ◆ Kursing – grunnkurs/oppfriskningskurs
- ◆ Uniformering
- ◆ Ansettelsesforhold - utlønning
- ◆ Roerdatabase
- ◆ Logistikk
- ◆ Formidling – oppfølging mot grunneierne
- ◆ Informasjon til kunder og grunneierne
- ◆ Fakturering
- ◆ Markedsføre "Roerbanken"
- ◆ Rekruttere nye roere som skal være tradisjonsbærere av et gammelt og viktig yrke

Roing ville bli "legalisert", og roerne ville få:

- ◆ Kompetanse gjennom kursing
- ◆ Arbeidskontrakt
- ◆ Lønn etter erfaring - lønnstige
- ◆ Sykepenger
- ◆ Forsikring
- ◆ Feriepenger
- ◆ - og det ville bli betalt skatt og arbeidsgiveravgift av tjenesteytingen

Vedlegg: Oversikt over deltakere.

Etternavn	Fornavn	Firma/ Organisasjon/ Institusjon	Adresse	Poststed
Adolfsen	Pål	Høgskolen i Hedmark	Evenstad	2480 Koppang
Andreassen	Bård	Prosjekt Trollheimsvegen	Postboks 101	6659 Rindal
Aslaksen	Jon Viktor	Laksebreveierforeningen for Tanavassdraget	Ringveien 43	9845 Tana
Axelsson	Ann-Louise	Morokulien Infocenter		2242 Morokulien
Bakka	Helene	Tinnsjåutvalget	Bakka	3652 Hovin
NilsBakken	Nils	Bondegårdsparken ferie og fritid	Støle	4639 Kristiansand
Belin	Peter	SportfiskeAkademien	Postboks 93	S-66722 Forshaga
Bengtsson	Berth	Prosjektet Fiske i Grønland		S-67181 Arvika
Bengtsson	Bo	Fiskeriverket	Box 423	S-401 26 Göteborg
Benonisen	Rune	Nordreisa Kommune	Postboks 174	9156 Storslett
Berge	Olav	Høgskolen i Hedmark	Åsbygda	2450 Rena
Berge	Perly	Norges Fjellstyresamband	Kronprinsensgt 5	0251 Oslo
Bierach	Raoul	Direktoratet for naturforvaltning		7485 Trondheim
Bjerknes	Bente	Suldal Reiselivslag		4230 Sand
Bjørklid	Kjetil	Reisa Elvelag	Postboks 6	9151 Storslett
Bleka	Anders	Norsk Bygdeturisme	Skarsmo Gård	2635 Tretten
Borgan	Wenche	Jakt & Fiske på Nett		7870 Grong
Brandt	Kent	Malungs Fiskevårdsområde	Grimsmyrheden 1536	S-782 35 Malung
Breien	Tove	Norsk Bygdeturisme	Breien Gård	3500 Hønefoss
Brommeland	Astrid	Fylkesmannen i Rogaland		4230 Sand
Bruks	Anders	Ålvdalens utbidhindsentral	Box 54	S-796 22 Ålvdalen
Bye	Ragna Gunn	Troms Bondelag		
Bye	Berit	Cappemini Ernst & Young	Leiv Eriksson Senter	7462 Trondheim
Carlstein	Mikael	Ålvdalens utbidhindsentral	Box 54	S-796 22 Ålvdalen
Danielsson	John	Malungs Fiskevårdsområde	Grimsmyrheden 1536	S-782 35 Malung
Dervo	Børre	Norsk institutt for naturforskning	Fakkelgarden	2624 Lillehammer
Drarvik	Andreas	Suldal Kommune		4230 Sand
Edvardsson	Mats	SkandLand	Myrflodammen	S-780 67 Sälen

Etternavn	Fornavn	Firma/ Organisasjon/ Institusjon	Adresse	Poststed
Egardt	Peter	Ålvdalens Kommun	Postboks 100	S-796 22 Ålvdalen
Eide	Arild	Eide og Indreeide Vasseigarlag		6215 Eidsdal
Eide	Ågot	Beiam Kommun		8118 Moldjord
Eidsvåg	Trond	Visbook AS		
Eigebrekk	Ole Kristian	Marnardal Kommune	Tregde	4516 Mandal
Golf	Rein Arne	Lærdal Elveeigarlag		6887 Lærdal
Emilsson	Lars	Forshaga Kommun	Postboks 93	S-66722 Forshaga
Evenås	Magne Idar	Røros Reiseliv	Postboks 123	7361 Røros
Fenstad	Kjell	Kvikne Fjellhotell		2512 Kvikne
Flatjord	Hallvard	Jølster Reiseliv og Service		6843 Skei
Fossheim	Eivind	Norsk Fiskesenter	Postboks 85	6847 Vassenden
Fuglestveit	Gaute	Fuglestveit Camp A/S	Fuglestveit	4534 Marnardal
Gardsjö	Jonas	Stiftelsen Särna Idre Grövelsjöfjällen	Ljungstigen 19:4	S-790 91 Idre
Garnås	Erik	Fylkesmannen i Buskerud	Postboks 1604	3007 Drammen
Granli	Bjarne	Engerdal Fjellstyre		2443 Drevsjø
Grimstad	Claus	Statskog Troms		9321 Moen
Grøbech	Trond	Midt-Norsk Reiseliv as	Postboks 65	7400 Trondheim
Grøndahl	Finn Audun	Mjøsen Skogeierforening	Postboks 84	2601 Lillehammer
Grønnæss	Snorre			2427 Plassen
Grøthe	Tor	Hemsedal Kommune		3560 Hemsedal
Guggedal	Torbjørn	Suldal Kommune		4230 Sand
Hafsund	Frank	Utmark-Tjenester as	Kraby	2850 Lena
Halvarsson	Herbert	Ålvdalens Kommun	Postboks 100	S-796 22 Ålvdalen
Halvorsen	Øyvind	SND Østfold	Rådmann Siras vei 1	1712 Grålum
Hamstad	Arnold	Skogeierforeninga Nord	Ingvald Ystgaardsveg 13 A	7047 Trondheim
Haneberg	Ole	Bygdeutvikling i Dalane	Postboks 522	4376 Helleland
Haraldstad	Magne	Mandalselva Elveeigarlag	Kjerrevaneset 54	4534 Marnardal
Haraldstad	Sigurd	Mannfå Fiskeri		4646 Finsland
Hatten	Jan	Trysil Ferie og Fritid	Mostupet 1	2420 Trysil
Haugland	Svein	Flerbruksplan Mandalsvassdraget	c/o VAE, postboks 603	4605 Kristiansand

Etternavn	Fornavn	Firma/ Organisasjon/ Institusjon	Adresse	Poststed
Hegge	Ola	Fylkesmannen i Oppland	Statens hus	2626 Lillehammer
Heir	Jon		Vibstad	7863 Overhalla
Helberg	Rune	Østre Toten Kommune	Postboks 24, Rådhuset	2850 Lena
Hjermundrud	Ivar	Miljøverndepartementet	Postboks 8012 Dep	0030 Oslo
Hjortung	Marit	Aurefiske i Sunnfjord	Postboks 133	6801 Førde
Holden	Magna		Huseby gård	2335 Stange
Holmen	Kirsten-Marie	Magic North as	Postboks 912	8001 Bodø
Holmestrand	Hans Arild	Samisk næringsråd	Niitosjogas 37	9730 Karasjok
Holst	Bernt	Finnmarksforskning	Follumsvei 33	9510 Alta
Hongset	Anne Solfrid	Overhalla Kommune		7863 Overhalla
Hope	Anne Mette	Visbook AS		4760 Birkeland
Hov	Ottar	Gaular Reiselivslag		6978 Viksdalen
Hykkerud	Benjamin	Alta Laksefiskeri Interessentskap	Postboks 212	9502 Alta
Høiås	Olav	Fylkesmannen i Hedmark	Postboks 4034	2306 Hamar
Hørstad	Ole Jan	Hedmark Utmarkslag	Mørstad	2450 Rena
Høye	Jon Kristian	Glommen Skogeierforening	Postboks 1329 Vestad	2405 Elverum
Idland	Eva	Destinasjon Vestfold	Thor Dahls gate 1	3210 Sandefjord
Jansson	Anders	Transtrands Fiskevårdsområde	Hormund 50	S-780 69 Sörsjön
Jansson	Daniel	Naturbruksgymnasiet Ålvdalen	Postboks 54	S-796 22 Ålvdalen
Jastrey	John	Suldal Kommune		4230 Sand
Jensen	Knut Magne	Ankerløkken Lys og Data	Rektor Jørgensengate 3	2318 Hamar
Johannesen	Jan	Turistkontoret for Region Mandal	Bryggegate 10	4514 Mandal
Johansen	Jan Heige		Porsgrunnsveien 48	3733 Skien
Johansson	Birger	Transtrands Fiskevårdsområde	Hormund 50	S-780 69 Sörsjön
Johansson	Hans	Malungs Resurs- og Framtidscenter	Postboks 14	S-782 21 Malung
Johnsen	Per Edvard	Mollisjok Naturcamping	Mollisjok	9730 Karasjok
Jørnli	Harald	Mjøsa Strandeierforening	Trondhjemsveien 199	2825 Gjøvik
Jørstad	Jan	Mjøsa Skogeierforening		
Kambestad	Atle	Fylkesmannen i Hordaland	Solhøla 54	5300 Kleppstø
Karlstrøm	Tormod	Fylkesmannen i Hedmark	Postboks 4034 Postterminalen	2306 Hamar

Etternavn	Fornavn	Firma/ Organisasjon/ Institusjon	Adresse	Poststed
Kirkemo	Mette	Morokulien Infocenter		2242 Morokulien
Kjorstad	Knut S	Gudbrandsdal Vill & Vakker	Harpefoss	2647 Sør-Fron
Kjørvik	Gunnar	Vilt & villfisk	Postboks 72	6821 Sandane
Kleven	Kjetil	Visbook AS	Kleven Nordre	2512 Kvikne
Knutsen	Jan Helge	Skien kommune	Porsgrunnsveien 48	3733 Skien
Kolsvik	Terje	Din tur	Sjøgata 11 B	7600 Levanger
Kristell	Ann Helen	Tjunajokk Vildmarkscamp	Postboks 221	S-982 22 Gällivare
Kristensen	Torstein	Norsk Ressursforvaltning	Brattøra Forskningsstasjon	7010 Trondheim
Kristiansen	Peter	Nordland Bondelag	Postboks 383	8001 Bodø
Kristiansen	Wiggo	Jakt & Fiske	Postboks 94	1378 Nesbru
Kuvås	Olav	SND Sør Trøndelag	Fylkeshuset	7004 Trondheim
Kvallestad	Laila	Aurland Kommune		5745 Aurland
Lagerberg	Börje	Älvdalens Fiskevårdsområde	Getingv 8	S-796 31 Älvdalen
Langelo	Geir	Norsk Ressursforvaltning	Brattøra Forskningsstasjon	7010 Trondheim
Langdal	Kjell	Høgskolen i Hedmark		2480 Koppang
Lein	Kristian	Østlandtsforskning	Postboks 1066 Skurva	2605 Lillehammer
Leinan	Ivar	Alta Laksefiskeri Interessentskap	Postboks 212	9502 Alta
Lien	Ole Mattis	Norges Jeger- og Fiskerforbund - Hedmark	Steinum	2338 Espå
Lindeberg	Gunnar	Norges Vel	Pb 115	2026 Skjjetten
Linløkken	Ottar	Norske Lakseelver	Storbakken	9700 Lakselv
Ljøstad	Ole Torstein	Elgvegen Forlag	Elgvegen 30	2406 Elverum
Lund	Frank Robert	Borregaard Skoger	Postboks 23	2420 Trysil
Lund	Roar	Norsk institutt for naturforskning		7485 Trondheim
Lundberg	Torbjørn	SportfiskeAkademien	Postboks 93	S-66722 Forshaga
Martellius	Andreas	Fiskevattenägarförbundet i Värmland	Postboks 140	S-67123 Arvika
Martinsson	Sixten	Lima Fiskevårdsområde	Rörbäcksnäs 21	S-780 64 Lima
Merk	Karl Olav	Norsk Fluefiske as		7391 Rennebu
Mestad	Heine	Mestad Camping		5707 Evanger
Minde	Morten	Minde Scandinavian Sportfishing & Wildlife	Postboks 1355 Flattum	3503 Høynefoss
Mo	Jacob Olaus	Birkeland Kommune		4760 Birkeland

Etternavn	Fornavn	Firma/ Organisasjon/ Institusjon	Adresse	Poststed
Moe	Jon Ivar	Upper Namsen Fishing		7870 Grong
Moe	Bjørn	Norske Lakseelver		4230 Sand
Murvold	Asgeir	Glomma fiskerforening	Skogfaret 3a	2480 Koppang
Mælen	Oddgeir	Turistkontoret for Region Mandal	Bryggegata 10	4515 Mandal
Møll	Odd T	Mandalselva Elveeigarlag	Øvre Moll	4519 Holum
Møllerstad	Arnulf	NRK Friluftsmagasinet	Borgåsveien	3901 Porsgrunn
Nashoug	Ole	Fylkesmannen i Hedmark	Postboks 4034 Postterminalen	2306 Hamar
Nilsen	Petter	Finnmarksforskning	Follumsvei 33	9510 Alta
Nilsen	Roy	Voss Grunneigarsamskipnad	Postboks 444	5700 Voss
Nisi	Torstein	Tinnsjøutvalget	Nisi	3682 Gransherad
Nord	Ivar	Gålå Ski og Sommer Arena as	Utsikta 9	2640 Vinstra
Nærheim	Ola J	Suldal Elveeigarlag		4230 Sand
Näslund	Pär	SportfiskeAkademin	Postboks 93	S-66722 Forshaga
Olofsson	Knekt Mats	Malungs Resurs- och Framtidscenter	Albacksgatan 20	S-782 33 Malung
Olsen	Alf jr	Norsk Villakssenter	Postboks 6	6886 Lærdal
Olsen	Wiggo	Bondegårdsparken ferie og fritid	Rekkevollen gård	4639 Kristiansand
Opgård	Finn	Mollisjok Naturcamping	Mollisjok	9730 Karasjok
Ousdal	Jøren-Ola		Ousdal	4440 Tonstad
Ousland	Olav	Mandalselva Elveeigarlag		4534 Marnardal
Pettersen	Audun	Statens nærings- og distriktutviklingsfond	Postboks 448 Sentrum	0104 Oslo
Pierrou	Ulf	Länssstyrelsen i Dalarnas Län		S-791 84 Falun
Quenild	Tore	Fylkesmannen i Hedmark	Postboks 4034 Postterminalen	2306 Hamar
Rickardsson	Jan-Ove	Malungs Fiskevårdsområde	Nordanåker 1803	S-782 91 Malung
Riise-Hansen	Tom	Norske Lakseelver		7870 Grong
Ringnes	Jens	Mjøsa Strandeierforening	Huseby Gård	2335 Stange
Ringnes	Knut E	Krørdsherrad Fiskeforvaltning		3536 Noresund
Rissmann-Bredesen	Håkon	Stor-Elvdal Kommune	Storgata 120	2480 Koppang
Roberts	Gry Lie	Aurland Natur- og Kulturarv		5745 Aurland
Rognstad	Kjell Joar	Fylkesmannen i Oppland, Landbruksavd		
Roland	Odd Rolf	Norsk Bygdeturisme		4536 Bjelland

Etternavn	Fornavn	Firma/ Organisasjon/ Institusjon	Adresse	Poststed
Romundstad	Ann Jori	Direktoratet for naturforvaltning		7485 Trondheim
Ruud	Thor	Fylkesmannen i Hedmark	Postboks 4034 Postterminalen	2306 Hamar
Rundfjoen	Lars	Glommen Skogeierforening	Postboks 1329 - Vestad	2405 Elverum
Røhme	Steinar	Fylkesmannen i Sør-Trøndelag	Regionalt kontor	7300 Orkanger
Sandnes	Bjørn	Voss Promotion	Postboks 57	5701 Voss
Sandnes	Tomas	Engerdal Kommune		2440 Engerdal
Saur	Barbro	Hedmark Reiseliv	Grønnegate 11	2317 Hamar
Schedvin	Arne	Särna-Idre Fiskevårdsområde	Sundvågen 32	S-790 90 Särna
Sjelmo	Otto	Norsk Institutt for landbruksøkonomisk forskning	Statens hus	7468 Trondheim
Ski	Svein Erik	Sør-Valdres Utvikling BA		2930 Bagn
Skoglund	Torkel	Statskog Øst-Norge	Postboks 174	2401 Elverum
Smesland	Georg	Smesland Gardferie		4528 Kollungtveit
Solbakken	Kjell Ove	Norsk Turistutvikling	Fakkeigarden	2624 Lillehammer
Solvang	Norvald Aas	Tynset Utmarksråd		2510 Tyldalen
Solvei	Hans-Petter	Magic North as	Postboks 912	8001 Bodø
Spånberg	Evert	Särna-Idre Fiskevårdsområde	Sundvågen 32	S-790 90 Särna
Stedjan	Odd	Mandalselva Elveeigarlag	Svalåsryggen 6	4645 Nodeland
Steigen	Anders			2560 Alvda
Stensli	John Haakon	Vingelen Utmarkslag		2542 Vingelen
Stensaas	Ingebrigt	Direktoratet for naturforvaltning		7485 Trondheim
Sterud	Knut	Viken Skogeierforening	Serviceboks 50	3504 Hønefoss
Stjernliöf	Per	Värmland Turistråd	Tage Erlanderгатan 10b	S-65226 Karlstad
Stjernström	Turid	Norges Bondelag	Postboks 9354 Grønland	0135 Oslo
Stolpe	Steinar	Glomdal Reiseliv	Postboks 124	2201 Kongsvinger
Strand	Per	Strand Grunneierlag		8110 Moldjord
Enget	Odd	Folldal Fjellstyre	Gulhuset	2580 Folldal
Sundberg	Nisse	Nord Natur	Box 549	S-65112 Karlstad
Sundet	Eivind	Engerdal Fjellstyre		2443 Drevsjø
Svedlund	Lars	Älvdalens Fiskevårdsområde	Getingv 8	S-796 31 Älvdalen
Svensson	Joakim	Länsstyrelsen i Jämtlands län	Köpningгатan 21	S-83186 Östersund

Etternavn	Fornavn	Firma/ Organisasjon/ Institusjon	Adresse	Poststed
Sætereng	Ove	Natur & Fritid	Postboks 1356 Veitstad	2405 Elverum
Sörensen	Leif	Naturbruksgymnasiet Ålvdalen	Postboks 54	S-796 22 Ålvdalen
Thomke	Henrik	SkanLand	Cellovågen 5s	S-756 54 Uppsala
Thorshaug	Harald	SND Hedmark	Furnesveien 83	2318 Hamar
Thyrum	Kirsten	Tynset kommune	Næringsetaten - Rådhuset	2500 Tynset
Toverud	Øystein	Utmarksavdelingen for Østfold og Akershus	Postboks 174	1870 Ørje
Ulvik	Anne	Hedmark Bondelag	Vangsveien 121	2318 Hamar
Vestgård	Odd	Statskog Nordland		8205 Fauske
Vårvik	Øyvind	Suldal Elveigarlag	Klekkjeriet	4230 Sand
Wedul	Egil Håvard	Åmot Utmarksråd	Trudvanggata 8	2450 Rena
Wendt	Olle	Top 10 Fishing	Box 31	S-435 21 Mölnlycke
Widen	Ulf	Länsstyrelsen i Värmland		S-65186 Karlsad
Wold	Rune	Fylkesmannen i Sør-Trøndelag	Regionalt kontor	7391 Rennebu
Wold	Aage	Norske Lakseelver		6386 Måna
Ydse	Erik M	Kvikne Fjellhotell		2512 Kvikne
Ødegård	Finn Erlend	Norske Lakseelver	Postboks 9354 Grønland	0135 Oslo
Ødegård	Håvard		Sellæg	7860 Skage
Øhlund	Ulla	Länsstyrelsen i Jämtlands lään	Köpmangatan 21	S-83186 Östersund
Øien	Erik			6650 Surnadal
Ørnes	Eivind	Prosjekt utmark		3656 Atrå
Øverland	Trond	Stor-Eivdal Kommune	Storgata 120	2480 Koppang
Øye	Tore Henrik	Hordaland Bondelag	Postboks 4494	5838 Bergen
Øyen	Harald	Jakt & Fiske på Nett		7870 Grong
Aasen	Arne	Bondebladet	Postboks 9354 Grønland	0135 Oslo
Aaestad	Ingar	Norske Lakseelver	Hvarnes	3282 Kvelde
Aasheim	Morten Ivar	Statskog Trøndelag/Møre	Høvdvingvegen 10	7725 Steinkjer

Foredragsholdere og møteledere	Fornavn	Institusjon	Adresse	Poststed
Almlid	Gunnar	Din tur	Sjøgata 11 B	7600 Levanger
Bederoff	Dennis	Turistdelegationen	Postboks 860	S-10137 Stockholm
Bergland	Olvar	Norges Landbrukshøgskole	Postboks 5033	1432 Ås
Bæivi	Mimmi	Storingsrepresentant for Ap	Stortinget	2600 Oslo
Eggen	Gunveig Elvsætre	Turistvert	Øgalten	2443 Drevsjø
Engelsjord	Mirjam	SND	Postboks 448 Sentrum	0104 Oslo
Farstad	Espen	NJFF	Postboks 94	1378 Nesbru
Heggberget	Tor G	Norsk institutt for naturforskning		7485 Trondheim
Karlstrøm	Søren	Statskog Finmark		Alta
Kjelsen	Oddny	Landbruksdepartementet	Postboks 8007 Dep	0030 Oslo
Knutsen	Svein	Norges Skogeierforbund	Postboks 1438 Vika	0115 Oslo
Kristell	Ingemar	Tjunajokk Vildmarkscamp	Postboks 221	S-982 22 Gällivare
Milli	Harald	Norges Bondelag	Postboks 9354 Grønland	0135 Oslo
Millington-Drake	Tarquin	Frontiers London	18 Albermale Street	London W1S 4HR
Nielsen	Lars	Sherpatfilm Norway	Stensgate 7	0358 Os
Nyman	Lennart	WWF - Sverige	Ulriksdals Slott	S-17081 Solna
Rolland	Stein Ove	Norges Turistråd	Saxen Weimhrlaan 58	1075CE Amsterdam
Skauge	Ola	Direktoratet for naturforvaltning		7485 Trondheim
Skoland	Eli	Hedmark Reiseliv	Grønnegate 11	2317 Hamar
Skurdal	Jostein	Norsk institutt for naturforskning	Fakkelgården	2624 Lillehammer
Åsgård	Reidar	Engerdal Kommune		2440 Engerdal
Aalberg	Endre	Upper Namsen Fishing		7870 Grong
Aas	Øystein	Norsk institutt for naturforskning	Fakkelgården	2624 Lillehammer

Arrangører:

NORGES BONDELAG

Interreg.prosjektet Fisketurisme i Grenseland

Med økonomisk støtte fra:

Flere eksemplarer av rapporten kan bestilles hos: Norske Lakseelver, Postboks 9354 Grønland, 0135 Oslo
Tlf. 22 05 45 53, E-post: stian.stensland@bondelaget.no